

EGE

MİMARLIK

DOSYA

Mekânsal
Örgütlenmede
Katılım Sorunu

YIL 27 SAYI 95 2017/1

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın
 Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
 Yayın Komitesi
Sahibi Halil İbrahim Alpaslan
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilüfer Çınarlı Mutlu
Grafik Tasarım Güler Özsakarya Ertan
Konsept Tasarım Emre Çikinoğlu

Yayın Komitesi

Yenal Akgün
 Hümeysra Birol Akkurt
 H. İbrahim Alpaslan
 T. Didem Akyol Altun
 Erdal Onur Diktaş
 Hikmet Gökmen
 Ülkü İnceköse
 Emel Kayın
 Nezihat Köşklük Kaya
 Seçkin Kutucu
 Nilüfer Çınarlı Mutlu
 Elif Sağlamer
 Necdet Ulema
 Ali Okan Yılmaz
 Ebru Yılmaz
 (Soyadına göre alfabetik)

Tarandığı Veritabanları

DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri

1474 Sokak No: 9 Alsancak İzmir
 Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
 Faks: (232) 463 52 12
 egemim@izmimod.org.tr
 www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
 Aydın Temsilciliği: (0256) 213 45 33
 Dikili Temsilciliği: (0232) 671 85 02
 Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
 Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
 Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
 Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
 Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 23
 Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
 Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Baskı

Mas Matbaacılık A.Ş.
 Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3
 34408 Kağıthane / İstanbul
 Tel: (212) 294 10 00
 www.masmat.com.tr
 Tarih: Ocak 2017
 Sertifika No: 12055

Yayın Koşulları

- Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
- Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır.
- Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir.
- Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur.
- Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **Mekânsal Örgütlenmede Katılım Sorunu**
 İLLÜSTRASYON **Erdal Onur Diktaş**

BAŞYAZI ...2**HABERLER ...3****MAKALE**

İnci Uzun

**İzmir Merkezi Ticaret Bölgesinde
 1950-1960 Dönemi İş Yapıları...6**

MAKALE

F. Nurşen Kul

Cemalettin Dönmez

Aysu Püskülcü Aydın

**Yandı Bitti Kül Oldu! Urla Eski Tekel
 Binasının (Arditi Köşkü) Hazin
 Öyküsü...10**

MAKALE

Erkan Avlar

H. Sueda Yılmaz

**Form, Malzeme ve Rengin Ahengi ile
 Sanatı Yeniden Canlandırma İsteği
 "Auditorium del Parco"...16**

MAKALE

Ayşe Özdemir

**Engersiz Oyun Alanları İçin Kapsayıcı
 Tasarım Yaklaşımı...20**

DOSYA

**MEKÂNSAL ÖRGÜTLENMEDE KATILIM
 SORUNU**

Emel Kayın

**İzmir'de Korumacı-Katılımcı
 Reflekslerin 20.Yüzyıl Sonu-21.
 Yüzyıl Başındaki Örgütlenmesi ve
 Dönüşümü...26**

Muhammed Aydoğan

**Türkiye'de Tarihi Çevrelerin
 Korunmasında Katılımcı Planlama
 Olasılığı: İzmir Örneği...30**

Bedriye Asımşil

**Yayalaştırma - Cadde Tasarımları
 Hareketi ve Politikalarının
 Oluşturulmasında Halk Katılımının
 Sağlanması: Provo "Beyaz Bisiklet
 Devrimi"...34**

Ferhat Hacılibeyoğlu

**Mimarlıkta Kullanıcı Katılımlı Tasarım
 Modeli...40**

YAPI TANITIM

Deniz Dokgöz

Ferhat Hacılibeyoğlu

Orhan Ersan

**Geleneksel İçinde İkiz Zıtlık: Alaçatı
 Evi...44**

İNGİLİZCE ÖZET...48

Ege Mimarlık'ın bu sayısının hazırlıkları 2016 yılının son günlerinde tamamlandı. Bu nedenle öncelikle tüm meslektaşlarımızın ve dergimizi takip edenlerin yeni yılını kutlar barış, başarı ve mutluluk dolu bir yıl dileriz. 2016 hangi ölçekten, hangi bağlamdan bakarsak bakalım bir çok önemli olayı içinde barındıran bir dönem olarak tarihte yerini aldı. Ülke ölçeğinde, 7 Haziran 2015 seçiminden sonra başlayan süreçte tam olarak çözülmeyen, önlenemeyen, periyodik olarak patlayan bombalarla yüzlerce insanın ölümüne büyük bir üzüntüyle şahit olduk. Bunun yanısıra Temmuz ayındaki darbe teşebbüsü yine yüzlerce vatandaşımızın ölümüne neden olurken ordu, yargı ve diğer devlet organlarının liyakat sisteminin dışında cemaatler, tarikatlar esas alınarak oluşturulmasının ne gibi sonuçlar doğuracağına dair önemli bir ders verdi. Ancak bu dersin yöneticiler tarafından alındığını söylemek oldukça zor. Yine yılın bu son günlerinde ülkeyi parlamenter demokrasiden uzaklaştıracak bir anayasa değişikliğinin gündemde olması, varolan sorunların daha otoriter bir sistemle çözülebileceğinin sanılması ne yazık ki geleceğimiz için umutlu veya iyimser olmamızı güçleştiriyor.

Mimarlık açısından bakacak olursak yine ülke ve kent ölçeğinde olumlu şeyler söylemek kolay değil. Uzun süredir neredeyse değişmez gündemimiz olan doğanın ve kentlerin yağmalanması, inşaat çarkının döndürülebilmesi için doğal, tarihi ve insani her türlü haktan ve zenginlikten taviz verilmesi meslek adamı ve vatandaş olarak hepimizin canını yakıyor. Yüzlerce kültüre ev sahipliği yapmış, büyük bir doğal, kültürel ve mimari zenginlik barındıran coğrafyamızın çok daha ileri düzeyde bir yerleşme kültürünü ve mimariyi hak ettiğini düşünürüz.

Tüm bu olumsuz çerçeveye rağmen bizler 2017 yılında da bu ülkenin ve tüm dünyanın daha iyi, barış dolu ve eşitlikçi bir yer haline gelebilmesi için çalışmayı sürdüreceğiz. Rutin görevlerimizin yanısıra, nitelikli mimarlığın çağdaş yaşamın olmazsa olmaz koşulu olduğu düşüncesiyle, kentimizde, bölgemizde ve ulaşabildiğimiz tüm ölçeklerde meslek alanımızı geliştirecek etkinlikler yapmaya devam edeceğiz. Bu süreçte en büyük güç kaynağımız şüphesiz bizimle birlikte çaba gösteren, destek olan, etkinliklerimize katılan üyelerimiz olacaktır.

Sevgi ve Saygılarımızla.

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

EGE MİMARLIK'TAN

Bu sayımızda "Selçuk Belediyesi Kültür ve Gençlik Merkezi Mimari Proje Tasarım Yarışması" "İzmir Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Entegrasyon Merkezi ve Yakın Çevresinin Düzenlemesi Ulusal Mimari Proje Yarışması"nın ödül alan projeleri yer almaktadır. İnci Uzun'un "İzmir Merkezi Ticaret Bölgesinde 1950-1960 Dönemi İş Yapıları" başlıklı makalesinde dönemin mimari anlayışını yansıtan iş yapılarından örnekler, kentsel gelişim ilişkisi ile ele alınırken, Nurşen Kul, Cemalettin Dönmez ve Aysu Püskülcü Aydın'ın "Yandı Bitti Kül Oldu! Urla Eski Tekel Binası'nın (Arditi Köşkü) Hazin Öyküsü" başlıklı makalesinde Köşk'ün yangın ile başlayan yok olma süreci anlatılmaktadır. Erkan Avlar ve H. Sueda Yılmaz'ın "Form, Malzeme ve Rengin Ahengi ile Sanatı Yeniden Canlandırma İsteği "Auditorium del Parco" başlıklı makalesinde kentlin canlandırılmaya çalışıldığı anlatılmaktadır. Ayşe Özdemir'in "Engelsiz Oyun Alanları için Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı" başlıklı makalesinde çocuk oyun alanlarının ulaşılabilir/erişilebilir özellikte tasarlanması üzerinde durulmaktadır.

Endüstriyel devrimden bu yana kentsel alanlarda mekânsal örgütlenme praksişi birbirinden oldukça farklı biçimlerde gerçekleşmektedir. Bu konuda editörlüğünü Erdal Onur Diktaş'ın yürüttüğü "Mekânsal Örgütlenmede Katılım Sorunu" başlıklı dosyamızda konu ile ilgili açılımlar sağlanmaya çalışılmaktadır. Dosya, Emel Kayın'ın "İzmir'de Korumacı - Katılımcı Reflekslerin 20. Yüzyıl Sonu - 21. Yüzyıl Başındaki Örgütlenmesi ve Dönüşümü" başlıklı kent bütünündeki dönüştürücü gücün ve ortamın günümüzdeki değişimini anlatan makalesi ile başlamaktadır. Muhammed Aydoğan "Türkiye'de Tarihi Çevrelerin Korunmasında Katılımcı Planlama Olasılığı: İzmir Örneği" başlıklı makalesinde tarihi kent merkezlerinin korunması sürecinde, halkın desteğinin sağlanmasının önemini anlatılırken, yayalaştırma planlaması ihtiyacını doğuran süreçte uygulanan öncü hareketler ve politikaları inceleyen makalesiyle Bedriye Asımgil'in "Yayalaştırma - Cadde Tasarımları Hareketi ve Politikalarının Oluşturulmasında Halk Katılımının Sağlanması: Provo "Beyaz Bisiklet Devrimi" başlıklı makalesi yer almaktadır. Ferhat Hacılibeyoğlu'nun "Mimarlıkta Kullanıcı Katılımlı Tasarım Modeli" başlıklı makalesi birikimlerden ya da deneyimlerden ortaya çıkan ancak genele de uygulanabilecek esnek bir yöntemsel çerçeve ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yapı Tanıtım bölümümüzde, Alaçatı İkiz Evleri, genellikle mimari bağlamın çevreye uyum düsturuna bağlı olduğunu görmeye alışık olduğumuz mimari durumlara göre zitlığın tercih edildiği Deniz Dokgöz, Ferhat Hacılibeyoğlu, Orhan Ersan tarafından anlatılmaktadır.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle. İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

BASIN AÇIKLAMASI

Basmane Çukuru'da Yapılması Düşünülen Yüksek Yapı, 8.000 Yıllık Tarihi Kentin Silüetine Zarar Verecektir

"İnsanın başına gelebilecek en büyük kötülük kendi hakkındaki düşüncesinin kötü olmasıdır herhalde."

Goethe

Kent tüm kullanıcıları; seçilmiş, atanmış yöneticileri, meclisleri, konseyleri, sivil toplum ve meslek örgütleri, iklimi, doğası, olanakları ve en önemlisi tüm canlıları ile birlikte yaşayan bir bütündür. Bu anlamda kente yapılacak her bir müdahale silsile halinde, yaşayan bir organizmanın dönüştürülmesi anlamına gelir. Kente olumlu/olumsuz, küçük/büyük müdahalelerimizin sorumluluğu da hepimize aittir. Kendimize, kentimize yönelik düşüncemizin kötü olması belki de en kötüsüdür.

2016 yılı içinde gündemimizde önemli yer bulan Kültürpark'ın yeniden yapılandırılması projesi ertesinde, alanın mekânsal ve ticari anlamda ilişkilendirilmesi kaygısını taşıdığımız

ikinci etap proje ile karşı karşıyayız. Kentli gündeminde Basmane Çukuru olarak anılan alanın yıl içerisinde bir özel şirkete satılması haberi akabinde, elde edilen projelerden birinin ÇED incelemesine sokulduğunu, bir yandan da -sözde- katılımçılık adı altında, farklı gruplara hazırlatılan üç ayrı mimari projenin şirket tarafından web ortamında oylamaya sunulduğunu ve gelen tepkiler üzerine kaldırıldığını görüyoruz. Daha da ilginç; İzmir Büyükşehir Belediye Binası'nın bu özel girişimin konut, alışveriş merkezi ve ticari ofislerle birlikte tasarlandığı çok katlı yapının içine taşınmak istendiğini anlıyoruz.

Hele ki kamu hizmeti vermek gibi onurlu bir göreve seçilmiş/ atanmış kentlilerimizin ve dahi duyarlı hemşerilerimizin, yerel, özerk bir yönetim olması gereken Büyükşehir Belediye Hizmetleri'nin bir şirketin himayesinde/ gölgesinde yer alırcasına bu kent suçunun ortasına taşınmasına sessiz kalmayacağını umuyoruz.

Bu bağlamda Yönetim Kurulumuzun söz konusu proje ile ilgili inceleme ve değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

- Basmane projesinin ÇED raporunda belirtilen Toplam İnşaat Alanı hesabına göre, imar planında hak olarak verilen 104.000 m²'yi 126.374,4 m² aşarak, toplamda 230.374,4 m² olacak şekilde projelendirme yapıldığı görülmektedir.

- Proje bütününde m² artışı bu yoğunlukta olmakla birlikte, ilgili yapının bir bölümüne taşınacak olan Büyükşehir Belediye Hizmet Binasının hakkı olan %30'luk oranın aynı oranda artırılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla kamu bu anlamda ikinci kez zarara uğratılmaktadır.

- Alışveriş Merkezi'nin bölgeye getireceği trafik yükü hesaba

katılmamıştır. Ön inceleme verileri göz önüne alındığında ÇED raporunda belirtilen çalışan - ziyaretçi sayıları gerçekçi bulunmamaktadır. Ve özellikle bölgenin altyapı verilerinin dikkate alınmadığı ve yaşanılacak olumsuzluklara karşı herhangi bir önlem önerisi yer almamaktadır.

- 31.200 m² Belediye Hizmet Binasında çalışacak personel sayısı 300 kişi olarak belirtilmiştir. Bu rakam çok eksiktir ve eksik verilerle yapılacak hesaplamalar da yanıltıcı olacaktır.

- Büyükşehir Belediye Hizmetlerinin özel işletilecek bir binanın bir bölümüne taşınması kabul edilebilir bir önerme değildir.

- Belediyeye ait kamu hissesi bu bağlamda, yetkililerce bölgede ihtiyacının yüksek olduğu ısrarla savunulduğu üzere, kongre merkezi olarak projelendirilmelidir.

Tüm bu nicel ağırlıklı değerlendirmelerin yanı sıra söz konusu projeye kent tarihi ve morfolojisi açısından bakılacak olursa da önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu ölçekteki bir yapılaşma 8.000 yıllık tarihi ile övündüğümüz kentin silüetine büyük zarar verecektir. Yapının hemen yanındaki, eteklerinde Büyük İskender'in dinlendiği ve kenti Bayraklı - Smyrna'dan Pagos - Kadifekale eteklerine taşıma kararını aldığı sonrasında Roma, Bizans, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde yerleşimin çekirdeği olan Kadifekale ve çevresindeki bölgeyle kentin her yerinden görülebilecek bir uyumsuzluğa neden olacağı aşikardır. Bu yükseklikteki ve biçimdeki bir yapı Kadifekale ve çevresindeki bütün tarihi silüete çok ciddi zarar verecektir. Bugün İstanbul'daki birçok yüksek yapının silüete verdiği zararlar her kesim tarafından eleştirilirken aynı hatalar İzmir'de tekrarlanmaktadır.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu
16 Aralık 2016

İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri'nin Dördüncüsü Gerçekleşecektir

Mimarlar Odası İzmir Şubesi, Şube etkinlik alanı olan İzmir, Aydın, Manisa, Uşak İl ve İlçelerinde mimarlık eyleminin tanıtılması, özendirilmesi, ödüllendirilmesi; mimarlığın kamuoyunun gündemine taşınması, mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve Şube-üye ilişkilerinin

güçlendirilmesi amacıyla "İzmir Mimarlık Sergisi ve Ödülleri" programını düzenlemektedir. Programın bu yıl dördüncüsü gerçekleşecektir. Son başvuru tarihi: **30 Mart 2017** Perşembe günüdür. Ayrıntılı bilgi ve pano formatına www.izmimod.org.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

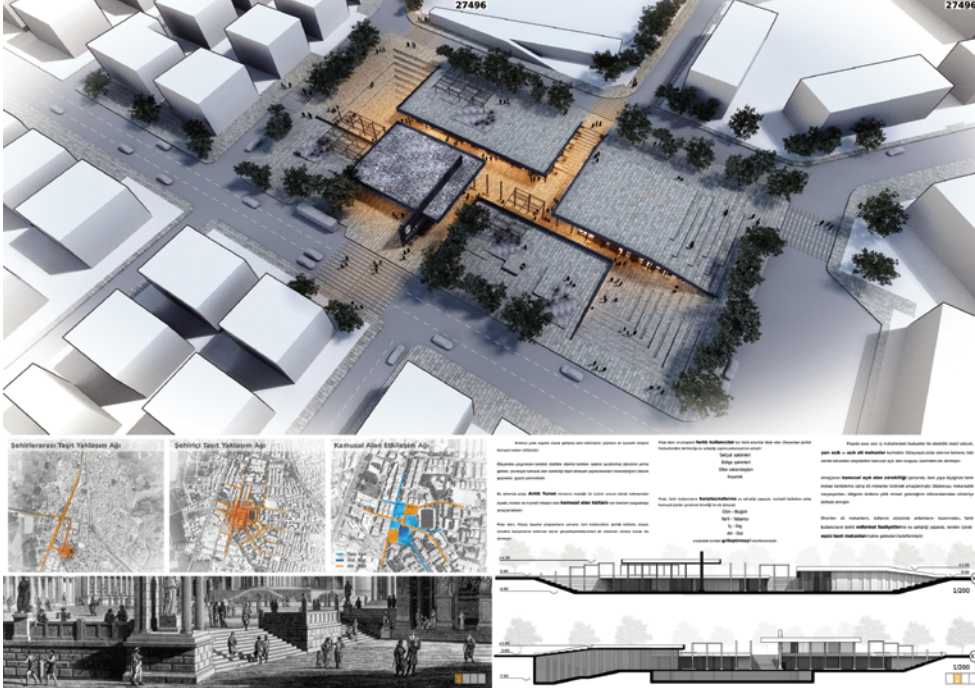
Selçuk Belediyesi Kültür ve Gençlik Merkezi Mimari Proje Tasarım Yarışması

Selçuk Belediyesi Kültür ve Gençlik Merkezi Mimari Proje Tasarım Yarışması sonuçlandı. Serbest, ulusal ve tek kademeli olarak yapılan yarışmada 299 adet şartname satın alındı,

262 adet proje teslimi gerçekleşti. Jüri değerlendirmesi sonucu ödül ve mansiyon kazanan projeler şu şekildedir;

1. Ödül

2. Ödül

3. Ödül

1. ÖDÜL

Mert VELİPAŞAOĞLU (ODTÜ)
Didem YAVUZ VELİPAŞAOĞLU (İTÜ)

2. ÖDÜL

Ahmet ÜNVEREN (ODTÜ)
Anıl Eren İPEK (ODTÜ)

3. ÖDÜL

Ervin GARİP (İTÜ)
Banu GARİP (İTÜ)

Yardımcılar

Samet KÜÇÜKBAY
Murat GÜRSU

1. MANSİYON

Deren UYSAL (DEÜ)

2. MANSİYON

Görkem GÜVENÇ (MSGSÜ)
Deniz KURT ERTAŞ (MSGSÜ)
İbrahim Anıl BİÇER (YTÜ)

Yardımcılar

Andrea PEREGO
Francesco de FELİCE
Cemal ERTAŞ

3. MANSİYON

Cem İLHAN (İTÜ)
Tülin Hadi (İTÜ)

Yardımcılar

Hande Sermet TOPÖNDER
Saruhan OFLAZ
Sezin BELDAĞ
Utku BİLGİLİ

4. MANSİYON

Kemal Serkan DEMİR (YTÜ)
Ece TÜRKEL DEMİR (Bahçeşehir Ü)
M. Zafer AKDEMİR (YTÜ)

5. MANSİYON

M. Ziya İMREN (İYTE)
Cengiz Çağatay AKBAŞ (GÜ)

Yardımcılar

Gökhan YARAR
Özgü ÖZCAN

Danışmanlar

Tamara NAZARİ

İzmir Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Entegrasyon Merkezi ve Yakın Çevresinin Düzenlemesi Ulusal Mimari Proje Yarışması

1.ÖDÜL

Oknur Çalışkan, Y.Mimar

Danışmanlar

Mehmet Zeyat Hattapoğlu, Peyzaj Mim.
Özgür Şentürk, İnşaat Müh.
Mustafa Soyer, Makine Müh.
Haydar Aydın, Elektrik Müh.

2. ÖDÜL

Evren Başbuğ, Y. Mimar
Can Özcan, Y. Mimar
Oğuzhan Zeytinoğlu, Mimar

Danışmanlar

Cemal Çoşak, İnşaat Müh.
Necdet Tunalı, Makine Müh.
A. Levent Ünal, Elektrik Müh.
Özlem Arvas, Mimar
Dilşad Kurtoğlu, Y. Mimar
Özcan Kaygısız, Mimar

Yardımcılar

Tunahan Çağlayan Ekici
Melisa Işık
Duygu Kısacık
Hatice Deneri
İhsan Özkömeç

3.ÖDÜL

Ebru Yılmaz, Y. Mimar
Seçkin Kutucu, Y. Mimar
Yonca Kutucu, Mimar

Danışmanlar

Aslı Gümüşçekiş Odabaşı, Y.İnşaat Müh.
Burcu Karaman, Makine Müh.
Namik Onmuş, Elektrik Müh.

Yardımcılar

Beyza Beydilli, Mimar
Pelin Aykutlar, Y. Mimar
Işlay Tiarnagh Sheridan, Y. Mimar
Ömer Başar, Öğrenci
Oğuz Bodur, Öğrenci
Gizem Begüm Boylu, Öğrenci

EŞ DEĞER MANSİYON

Mehmet Mustafa Demir, Mimar
Kaan Zontul, Mimar
Deniz Kemaldar, Mimar
Nurselcen Karaaslan, Mimar
Hamdi Atay, İnşaat Mühendisi

Yardımcı

Okan Demirtaş, İnşaat Teknikeri

EŞ DEĞER MANSİYON

Kerem Piker, Mimar
Yardımcılar
Burçak Sönmez, Mimar
Edibe Bikem Kılınçaslan, Mimar
Duygu Bingül, Mimar
Mahmut Ünal, Mimar

Yiğit Öztürk, Mimar

Beyza Derbentoğulları, Mimar

Çiğdem Erdoğan, Mimar

Danışmanlar

Mustafa İspir Gürbüz, İnşaat Mühendisi
M. Yavuz Gündüz, Makine Müh.
Yılmaz Oğralı, Elektrik Müh.

EŞ DEĞER MANSİYON

Deniz Yazıcı, Mimar
Doğan Türkkkan, Mimar
Onur Akın, Mimar
Özgür Şentürk, İnşaat Mühendisi

Yardımcılar

Hande Gül Türkkkan, Mimar
Müge Kuzubaşoğlu, Mimar

Danışmanlar

Nail Ünal, Makine Müh.
Tuna Taşlık, Elektrik Müh.

EŞ DEĞER MANSİYON

Mehmet Metin Polat, Mimar
Bilge Altuğ, Mimar
Ceyda Cihangir, Mimar
Erman Uçaroğlu, Mimar

Danışmanlar

Gizem Özer, Y. Mimar
Onur Ertaş, İnşaat Mühendisi
Ömer Cenk Tiftikçigil, Makine Müh.
Belgin Pekcak, Elektrik Müh.

Yardımcı

Ecem Özden, Restoratör

EŞ DEĞER MANSİYON

İnanç Eray, Y. Mimar
Uğur İmamoğlu, Y. Mimar
Mehmet Zafer Kınacı, İnşaat Müh.
Orhan Murat Gürson, Makine Müh.
Başak Bozkurt, Elektrik Müh.
Hüseyin Gülsoy, Elektrik Müh.

Danışmanlar

Gonzalo Carbajo, Y. Mimar
Pınar Güvenç Eray, Endüstri Müh.

Yardımcılar

Marco Mattia Cristofori, Y. Mimar
Anıl Sakaryalı, Y. Mimar
Elif Hazar Karahan, Y. Mimar
İris Şenel, Mimar
Öykü Arda, Şehir Plancısı
Ahlam Hamed, Mimar
Egemen Onur Kaya, Öğrenci

İzmir Merkezi Ticaret Bölgesinde 1950-1960 Dönemi İş Yapıları

BU ÇALIŞMADA, İZMİR'İN MERKEZİ TİCARET BÖLGESİNDE BULUNAN VE 1950-1960 ARASI DÖNEMİN MİMARİ ANLAYIŞINI YANSITAN İŞ YAPILARINDAN GÜNÜMÜZE KALABİLEN KAYDA DEĞER ÖRNEKLER, TİCARET OLGUSU VE KENTSEL GELİŞİM İLİŞKİSİ ARKA PLANI İLE ELE ALINMAKTADIR.

İnci Uzun

ÜSTTE Danger-Prost Planı, 1924, Kaynak: Hastaoglou-Martinidis, Vilma, 2011, Urban aesthetics and national identity: the refashioning of Eastern Mediterranean cities between the 1900 and 1940, Planning Perspectives, April 2011 (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE İzmir merkezî ticaret bölgesinde planlı olarak gelişen ilk alan ve çalışmaya konu olan 1950-60 dönemi yapılar (Resim 2)

SAĞ ALTTA 1950'li yıllarda Kordon'da ve Gazi Bulvarı'nda inşa edilen işhanları. Beyaz Kitap, İzmir Belediyesi Yayını (Resim 3)

Halit Ziya Bulvarı No. 40 adresli işhanı (Resim 4)

Helvacıoğlu Han (Resim 5)

İzmir kenti coğrafi konum ve nitelikleri ile ticaretin gelişmesi için gereken fiziksel altyapıyı sağlarken, ticaretin varlığı kentin sosyal, demografik, ekonomik ve fiziksel biçimlenişinde önemli etkenlerden biri olmuştur. 19. yüzyılda sanayi devriminin dinamiklerine bağlı olarak Avrupa'da hammadde ihtiyacının artması, ardında verimli topraklar bulunan İzmir'in bir ticaret kenti olarak öne çıkmasını sağlamış, buna bağlı olarak değişen mekânsal ihtiyaçlar kentin yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. İzmir'in yoğun dış ticaret öncesi dönemdeki merkezî iş bölgesi, günümüzde Anafartalar Caddesi'nin kavisli çizgisi olarak izi okunan küçük bir iç liman etrafında nüvelenmişti. 18. yüzyılda iç limanın doldurulması ve liman işlevlerinin dış körfez kıyısına taşınması ile birlikte kale, camiler ve çok işlevli han yapılarının yer aldığı bu alan kuzeye doğru genişlemiştir (Kıray, 1998). 1856'da İzmir-Aydın demiryolu hattının, 1876'da ise rıhtımın tamamlanması ile birlikte ticaret önemli oranda Konak-Punta hattında yoğunlaşmış, konsolosluk, postane ve banka gibi kurumlar da çoğunlukla bu bölgede konumlanmışlardır. Rıhtımın hükümet konağından başlayarak Pasaporthane'ye kadar olan birinci kısmında ticaret, sonraki ikinci kısım da eğlence ve ikâmet hakimdir (Baykara, 1974).

İzmir'in ticaret hayatı Avrupa ile sıkı sıkıya bağlıydı (Atay, 1995); kentsel doku ise ticaretle birlikte nüfus yapısında artan çeşitliliğe paralel şekilde, farklı kültürlerle ait mimari biçimlenme niteliklerinin bir arada

olduğu ya da melezlendiği bir tablo çizmekteydi. Ancak 1922 yangını ile birlikte liman çevresindeki ticari dokusunun da dâhil olduğu büyük bir alan tahrip olmuş, sonrasında yabancı sermaye ve yerel aracılarının da kentten ayrılması ile uluslararası ticaret önemli bir yara almıştır. Cumhuriyet yönetimi ise bu olumsuzluğu ulus-devletin temel ideolojisine uygun modern bir kent merkezi kurmak adına bir fırsat olarak değerlendirmiş (Çetin, 2005), kentlerin modernizasyonunda Ankara'dan sonra en iddialı ve büyük ölçekli girişim İzmir'in imar edilmesi olmuştur (Batur, 1998). Bu doğrultuda "İzmir'in Yeniden İmar ve İnşasını Tetkik Şirketi" kurularak, bir şehircilik planı hazırlamak üzere Henri Prost ile temasa geçilmiş, onun önerdiği René ve Raymond Danger ile 1924 yılında sözleşme imzalanmıştır.

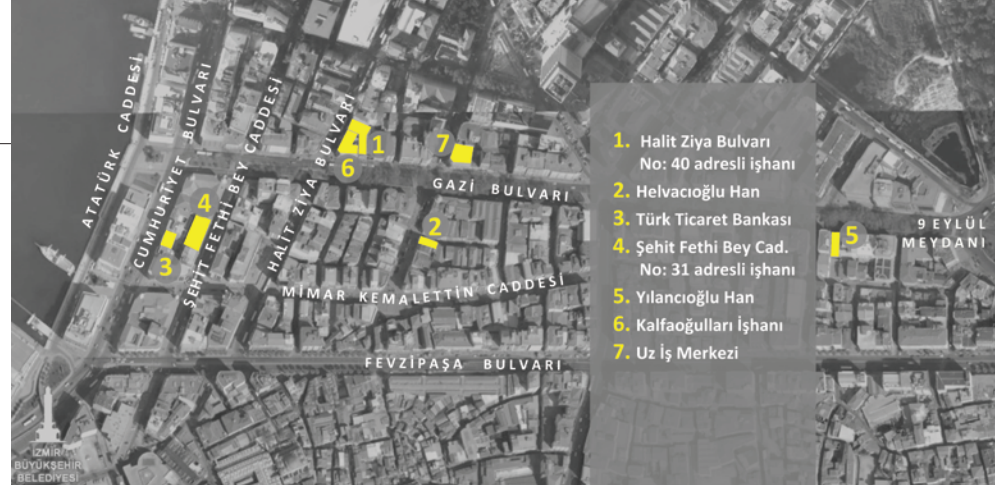
Danger'ler ve Prost'un 1924-1925 tarihli İzmir planından beklenen, yangın alanlarının imar edilmesi yanında kentin ekonomisini yeniden canlandırmaya yönelik işlevsel ve mekânsal örgütlenmenin sağlanmasıdır (Bilsel, 2009). Yangın alanları, formalist bir anlayışla düzenlenmiş, her biri denize, Kadifekale'ye ya da bir anıta görsel olarak açılacak ve kesiştikleri noktalarda meydanlar oluşturacak bulvarlar tasarlanmış; bu bulvarların üzerinde banka, borsa, ticarethaneler ve büyük otellerin yer alması öngörülmüştür (Atay, 1998). (Resim 1)

Ancak, parçalı, biçimci ve uzakgörüşlü olmaktan yoksun olduğu gerekçeleri ile eleştirilen Danger-Prost Planı 1926'da revizyona uğramıştır (Baran, 1993). Kentin tümünü imar

etmeyi amaçlayan 1939 tarihli Jensen planında da merkez ticaret bölgesi yerini korumuştur (1939 tarihli İzmir Şehri İmar Planı; akt. Koç, 2001). Gümrük ve Pasaport arasındaki bölgede Birinci ve İkinci Kordon (Atatürk ve Cumhuriyet caddeleri) ile yeni açılan Gazi ve Şirket (Fevzipaşa) Bulvarları ile Peştemalcılar (Mimar Kemalettin) Caddesi, iş ve finans bölgesinin ana gelişim aksları olmuşlardır. Plan doğrultusunda oluşturulan mülkiyet desenindeki yeni parseller, açık artırma ile satışa çıkarılmıştır. Esnaf grupları birleşerek taksitle arsa almışlar, han ve çarşılar yaptırmışlardır (Baran, 1993; Bilsel, 2009). Finans kurumları ise özellikle köşe parselleri seçerek, kurumsal kimliklerini ortaya koyabilecekleri hizmet ve yönetim yapıları inşa etmişlerdir. Yeni kentsel aksların kesişim noktalarında yer alan ve “Birinci Ulusal Mimarlık Akımı” örnekleri sayılan bu yapılar kentin mimari belleğinde önemli röper noktalarıdır.

Yoğun bir imar ve yapılaşma hareketinin görüldüğü ticaret alanındaki gelişme, 1929’daki dünya ekonomik buhranının etkileriyle yavaşlamış (Genç, 2011), İkinci Dünya Savaşı’nın çıkışı ise bu ataleti 1940’larda da sürmesine neden olmuştur. Bu yıllarda ortaya çıkan “İkinci Ulusal Mimarlık” olarak adlandırılan akımın etkileri İzmir’de, yeniden Batı’ya açılma ve çağdaşlaşma söylemlerinin başladığı 1950’li yılların sonuna kadar devam eder (Eyüce, 2009).

1953’te yürürlüğe Aru, Özdeş ve Canpolat planının yetersiz kalması üzerine kent merkezinin kat artışları

ile sürekli olarak yoğunlaştırılması (Dalgakıran, 2005) bölgenin fiziksel yapısını yeniden değiştirmiştir. Fevzipaşa ve Gazi Bulvarları (Resim 2) üzerinde bulunan yapılardan çok azı kimliğini koruyarak varlığını sürdürürken, pek çoğu yıkımdan kurtulamamıştır (Resim 3). Kentin önemli mimarlarından Melih Pekel’in 1952 tarihli (Uzun, 2013) “Halit Ziya Bulvarı No:40” adresli binası akranları ile aynı akıbeti paylaşarak yakın tarihte yıkılmıştır. “L” plan şemalı bu bina Gazi Bulvarı’na da cephe vermektedir. Dönemin baskın mimari anlayışı çerçevesinde, cephede geleneksel konutun pencere oranlarını ve çıkmalarını görmek mümkündür. Tuğla ve siva yüzeylerin oluşturduğu bantlar, geniş denizlikler ve pencere açıklıklarının önüne takılı güneş kırıcı betonarme saçaklar cepheye baskın bir yataylık etkisi verirken, bu açıklıkları birbirinden ayıran sağır yüzeyler dizisi, düşeyde en güçlü okunan elemanlardır. (Resim 4)

Modernist dönem içinde gelenekselci yaklaşımların yeniden gündeme geldiği İkinci Ulusal Mimarlık Akımı’ndan günümüze taşınan az sayıda işhanından biri de Gazi Bulvarı ve Mimar Kemalettin Caddesi arasında kalan alanda bulunan “Helvacıoğlu Han”dır. Coşkun Büyükdere tarafından tasarlanarak 1953 yılında inşa edilmiştir (Uzun, 2013). Her iki cephedeki çıkmalar, pencere oran ve

düzeni, servis hacimlerinin cephe açıklıkları önünde petek biçiminde boşluklu bir doku oluşturan prefabrik cephe elemanları ve geniş saçakları ile içinde bulunduğu dönemin genel karakteristiklerini yansıtmaktadır. (Resim 5)

1950’li yıllar, Türk mimarlığının kendisine yeni ufuklar aramaya başladığı bir kırılma noktası olarak görülür; mimarlıkta uluslararası sisteme açılışın ilk dönemi olarak düşünülebilir (Tanyeli, 1998; Batur, 1998). Aynı zamanda ilk ticari büro binaları da bu dönemde inşa edilmeye başlanır (Tanyeli, 1998). Bu dönemde İzmir, 1952 tarihli Kemal Ahmet Aru planı ile yeni bir gelişme çizgisine girerken; “Uluslararası Stil” olarak anılan yüksek modernizmin örnekleri de kentte boy göstermeye başlar (Kayın, 2009). Asal geometrik formlar çerçevesinde, işlevsel gruplamaya dayanan organizasyon şeması, genellikle yatay prizmatik kütleler, betonarme karkas sistemin cephe karakterinde başat olduğu, perde duvarlar ve geniş cam yüzeylerin dengesinin arandığı biçimleniş, dönem mimarisinin tipik özellikleri olarak kabul edilmektedir (Batur, 1998).

İkinci Ulusal Mimarlık Akımı’ndan 1950’li yılların rasyonel ve modernist çizgiye geçişinin izlerinin okunabildiği bir yapı olması nedeni ile günümüze kalabilen önemli ticaret yapılarından birisi Türk Ticaret Bankası İzmir Şubesi binasıdır.

ÜSTTE Türk Ticaret Bankası İzmir Şubesi
(Resim 6)

Şehit Fethi Bey Caddesi No.31 adresli işhanı
(Resim 7)

Yılancıoğlu Han (Resim 8)

1951 yılında açılan ve sonuçlanan proje yarışmasında birinciliği kazanan proje olarak inşa edilmiştir. Enver Tokay, Ali Kızıltan ve Lütfü Zeren'in tasarımı olan bina, Cumhuriyet Bulvarı üzerinde, İzmir Borsa Sarayı ile aynı yapı adasında bulunmaktadır. Jüri raporunda belirtildiğine göre, banka ve büro katlarının gerek doğal aydınlatma, gerek işlev bakımından iyi çözülmüş olması, kiralık kasa girişlerinin müşterilerin kolay erişebileceği bir konumda bulunması, iç ve dış mimarisinin birbiri ile uyumlu olması sebepleri ile birinciliğe değer bulunmuştur. Belli bir yetkinliğe ulaşarak dereceye girmiş, gelecekte adını daha da fazla duyurmuş mimarların tasarladığı, İzmir'in yarışma ile elde edilmiş önemli dönem yapılarından biri olmasına karşın, oldukça harap durumdadır. (Resim 6)

“İZMİR'İN MEKANSAL BELLEĞİNDE YER ALMIŞ BU YAPILARIN AYAKTA KALABİLMESİ, KENT KİMLİĞİNİ İNŞA EDEN ANA UNSURLARDAN BİRİ OLAN TİCARET DOKUSUNUN TARİHSEL VE MEKANSAL SÜREKLİLİĞİNİN SAĞLANMASI AÇISINDAN HAYATİ ÖNEM TAŞIMAKTADIR”

Benzer anlayışla tasarlanmış bir diğer yapı da, Şehit Fethi Bey Caddesi 31 numaralı işhanıdır. Alp Türksoy'un 1951 yılında tasarladığı yapının caddeye paralel uzanan zemin katı ticaret işlevlerine ayrılmış, üst katlar ofis olarak tasarlanmıştır. İnşa edildiği yıllarda İzmir'de pek çok ofis yapısında kullanılmış olan ve birbirinin tekrarı pencereleri katlar boyunca birbirinden ayıran düşey güneş kırıcılar bu binada da dönemini temsil eden bir öge olarak göze çarpmaktadır. Yapının en dikkat çekici özelliği ise, zemin kat ile birinci kat arasından geçen ve dalgalı bir hat çizen betonarme saçağıdır. Yapının düşey hatların hâkim olduğu simetrik ve statik cephe kurgusu İkinci Ulusal Mimarlık Akımı'ndan izler taşımakla birlikte, yalın tasarım anlayışı, güneş kırıcıları, eğrisel hatlı lineer saçağı ile Modernizm'in ürünlerinden biri olduğu söylenebilir. (Resim 7)

Gazi Bulvarı üzerinde bulunan ve 1950'li yılların modernist anlayışından günümüze kalmayı başaran bir diğer yapı da Yılancıoğlu Han'dır. 1953 yılında Özcan Özşişman tarafından inşa edilmiştir (Uzun, 2013). Betonarme karkas sistemli yapı, mağaza olarak tasarlanan yüksek tavanlı zemin kat ile iki ofis katından oluşmaktadır. Cephe kompozisyonunda yatay ve dingin hatlar hâkimdir. Binanın duvar düzlemi, parsel sınırından bir miktar içeri çekilerek, ofis ve mağaza girişleri için bir ara mekân oluşturulurken, üst katlarda ise bu mesafe cephe boyunca uzanan lineer balkonlar ve aynı genişlikte bir saçak oluşturmaya olanak tanımıştır. Mağaza cephesinin özgünlüğünü kaybetmiş olmasına karşın, ofis girişini tanımlayan ince ve yatay mermer plaka kaplamalar ve duyarlı bir şekilde tasarlanmış ofis giriş

kapısı varlığını korumaktadır. Yapı, alışlagelmişin dışında bir anlayışla döneminin ofis binalarından ziyade konutuna referans veren yalın ve incelikli mimari dili ile değişen imar durumu ve yükselen emsal değerine rağmen günümüze çok azı ulaşabilen az katlı dönem yapılarından biridir. (Resim 8)

Yine aynı mimarın aynı yıllarda tasarladığı bir diğer dönem yapısı da Kalfaoğulları İşhanı'dır. Üç ayrı girişi bulunan bu köşe yapının asma katlı zemini otomobil galerisi olarak tasarlanmıştır. Galeri mekânına göre daha az kat yüksekliğinin yeterli olduğu bu mekânları asma katın altına yerleştirilmiş olması ile mekân akılcı şekilde bölgenmiş ve işlevsel ayırım da sağlanmıştır. Zemin katın üstünde yer alan diğer üç kat ofislere ayrılmıştır. Bodrum kat ise otomobil galerisi ile ilişkili olarak montaj ve tamir

atölyeleri olarak düzenlenmiştir (Anon., 1955). Cephe karakteri, döneminin yalın, süslemeden uzak ve rasyonel, modernist anlayışını yansıtmaktadır. (Resim 9)

Gazi Bulvarı üzerinde bulunan bir diğer iş yapısı olan Uz-İş Merkezi, 1954 yılında Otomobilcilik ve Ticaret Anonim Şirketi için "Austin Binası" adında bir galeri ve ofis binası olarak inşa edilmiştir (Uzun, 2013). Kayıtlarda geçen tek ismin yapının fenni mesulü olarak görünen Y. Müh. Nejat Özkat olmasına karşın, cephede "Y. Müh. M. Tansu" yazılı bir taş plaka bulunması, yapıyı tasarlayan kişinin İzmir Fuarı'nda da inşaatlar gerçekleştirmiş olan Muammer Tansu olması ihtimalini güçlendirmektedir. Yalın bir kütleyle sahip yapının cephe karakterini, pencere açıklıklarını birbirinden yatayda ve düşeyde ayırarak güneş kontrolü de sağlayan betonarme panellerle kurulmuş izgara oluşturmaktadır. Çerçevelerin içindeki sağır yüzeylerin katmanlandırılması ile derinlik duygusu daha da arttırılmıştır. Yapı, Türkiye'de Uluslararası Stil'in rasyonalist tavrının benimsendiği döneme ait olmakla birlikte, kütle ve cephe kurgusu ile İkinci Ulusal Mimarlık akımından da izler taşımaktadır. (Resim 10)

Bir ticaret kenti olarak gelişen ve biçimlenen İzmir'in mimari kimliğinde ticaret yapıları önemli bir yere sahiptir. Yangınından sonra yaşadığı yıkım sonrasında da ticaret kenti olma niteliği önemsenmiş, bu bağlamda yapılan planlama çalışmaları ve yatırımlar da bu doğrultuda olmuştur. Tahrip olan doku yeniden yapılandırılmış olsa da, kent içindeki işlevsel bölgelerin, planlama çalışmaları sonrasında da benzer şekillerde geliştiği gözlenmiştir. Kıyının Gümrük ile Pasaport mevkii arasında kalan kısmı, cumhuriyet öncesinde olduğu gibi, sonrasında da iş ve ticaret merkezi olmayı sürdürmüş, cumhuriyet sonrası planlama kararları ile bu hatta açılan yeni bulvarlar üzerinde de ticaret bölgesinin büyümesi hedeflenmiştir. Bu yeni aksların açıldığı Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen pek çok banka ve iş yapısı, ait oldukları dönemin mimari birer anıtı niteliğindedir. Her ne kadar yoğunluğu arttıran imar düzenlemeleri, bu yapıların önemli

bir bölümünün yıkımına neden olmuş olsa da, geriye kalanların tescillenerek koruma altına alınmış olması, geç kalınmış ancak yine de tümü ile yok oluşun önüne geçebilecek olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Ancak Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı ile sekteye uğrayan ticaret bölgesi yapılanmasının yeniden hız kazandığı 1950'lerde ve sonrasında inşa edilmiş iş ve finans yapıları için de benzer bir yıkım süreci yaşanmaktadır. Ulusal üsluptan uluslararası modernist üsluba geçiş döneminin birer ürünü olarak değerlendirilebilecek çoğu yapı, erken cumhuriyet dönemi örnekleri ile aynı kaderi paylaşarak ya yıkılmış ya da projeye aykırı tadilat ve eklentilerle deformasyonlara uğramıştır. Dönem mimarlığının nitelikli sayılabilecek bu örneklerinin tescilli olmaması ve bölgenin ekonomik olarak yüksek getirisi, yıkımın süreceğini işaret eder niteliktedir. İzmir'in mekânsal belleğinde yer almış bu yapıların ayakta kalabilmesi, kent kimliğini inşa eden ana unsurlardan biri olan ticaret dokusunun tarihsel ve mekânsal sürekliliğinin sağlanması açısından hayati önem taşımaktadır. □

İnci Uzun, Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Anon. [1954], Beyaz Kitap, İzmir Belediyesi Yayını.
- Anon. [1952], "Türk Ticaret Bankası İzmir Şube Binası Proje Müsabakası", Arkitekt, sayı: 1952/01-02, ss. 241-242.
- Anon. [1955], "Kalfaoğulları, Mağaza ve İşhanı", Arkitekt, sayı: 1955/02, ss. 62-65.
- APİKAM Arşivi, İzmir.
- ASLANOĞLU, İnci [2010], Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: 1923-1938. İlk Basım: 1980. Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- ATAY, Çınar [1993], İzmir'in İzmir'i, ESIAD, İzmir.
- ATAY, Çınar [1995], XVIII. ve XIX. Yüzyılda İzmir'de Ticari Gelişim, Egemimarlık, sayı: 15.
- ATAY, Çınar [1997], "19.Yüzyıl İzmir Fotoğrafları", İstanbul, A. Abut (Ed.), Fotoğrafların Açıklamaları. İstanbul: Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü., s.186-232.
- ATAY, Çınar [1998], Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir planları, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İzmir.
- BATUR, Afife [1984], "Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul, İletişim Yayınları.
- BAYKARA, Tuncer [1974], İzmir Şehri ve Tarihi, İzmir, E.Ü. Arkeoloji Enstitüsü Yayınları No:2.
- BEYRU, Rauf [2011], 19. Yüzyılda İzmir Kenti, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- ÇETİN, Sıdika [2005], "Erken Cumhuriyet Döneminde Bir Modernleşme Projesi: İzmir'in Yangın Bölgesinin İmarı ve Bölgede Ortaya Çıkan Konutların Tipolojik Özellikleri", Mimarlık, Ankara, sayı: 326, ss. 45-50.

- DALGAKIRAN, Ahu [2005], İzmir'de Perakende Ticaret Sektörünün Mekansal Hareketliliği ve Geleceği Üzerine Stratejiler, yayınlanmamış doktora tezi, D.E.Ü. F.B.E., İzmir.
- EYÜCE, Özen [2009], "İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirası ve Ulusal Mimarlık Yaklaşımları", Ege Mimarlık, sayı:10/2009.
- GENÇ, Hasan Hüseyin [2011], 1929 İzmir'in Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı, DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2010, yayınlanmamış doktora tezi.
- KAYIN, Emel [2009], "İzmir Kenti İçin Yeni Bir Olanak: 1923-1965 Dönemi Modern Mimarlık Mirası", Egemimarlık, İzmir, sayı: 71, ss. 10-11.
- KOÇ, Hülya [2001], Cumhuriyet Döneminde İzmir'de Sosyal Konut ve Toplu Konut Uygulamaları, D.E.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İzmir.
- LEVİ AKYÜZ, Eti ve GENÇ, Umut Devrim [2001], "İzmir'den Bir simge Yapı: Osmanlı Bankası", İzmir Kent Kültürü Dergisi, İzmir, sayı:3, ss.155-158.
- Konak Belediyesi İmar Müdürlüğü Proje Arşivi, İzmir.
- SÖZEN, Metin [1984], Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi (1923-1983), İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- UZUN, İnci [2013], Özel Yönetim ve İş yapıları Mimarisi, İzmir Kent Ansiklopedisi, Mimarlık II. Cilt, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayını.
- YILMAZ, Fikret [2007], Cama Yazılan Tarih, İzmir, Ticaret Odası Yayınları.
- YORULMAZ, Şerife [1993], XIX. Yüzyıl'da Kozmopolit Bir Ticaret Kenti: İzmir, D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, cilt 1 sayı 3.

ÜSTTE Kalfaoğulları İşhanı. (Arkitekt, Cilt 1955 Sayı 1955-02 (280) Sayfa 62-65) (Resim 9)

ALTTA Uziş Merkezi (Resim 10)

Yandı Bitti Kül Oldu! Urla Eski Tekel Binasının (Arditi Köşkü) Hazin Öyküsü

BU ÖYKÜDE, 19. YÜZYIL URLA KONUTUNUN ÖNEMLİ ÖRNEKLERİNDEN BİRİNİ OLUŞTURAN VE 2013 YILINA KADAR ÖZGÜN NİTELİKLERİNİ KORUYARAK GELEBİLEN ARDİTİ KÖŞKÜ'NÜN BU TARİHTEKİ YANGIN İLE BAŞLAYAN VE SONRASINDA HIZLANAN BOZULMA VE YOK OLMA SÜRECİ ANLATILMAKTADIR

F. Nurşen Kul, Cemalettin Dönmez, Aysu Püskülcü Aydın

ÜSTTE Park Sokaktan görünüş (Şubat 2016) (Resim 1)

Bahçeden görünüş (Şubat 2016) (Resim 2)

SAĞ ÜSTTE 20. Yüzyıl başında Urla'daki Türk, Rum ve Yahudi Mahalleleri ve Arditi Köşkü'nün konumu. Altlık olarak Milioris'in haritası kullanılmış, özgün haritadaki bazı röper yapılar gösterilmiştir. [Milioris, N.E. (1957) Ta Vourla tis Mikras Asias, Atina, s.33., Caymaz, T., (2001) 1922 Öncesinde Urla (Nikos E. Milioris'den derleme, çeviri ve düzenleme), Urla.] (Resim 3)

Yangın sonrası durum (Eylül 2013) (Resim 4)

SAĞ ALTTA Zemin kat sofa ve merdivenlerinin yangın ile başlayan ve sonrasında hızlanan bozulma-yok olma süreci (Mayıs 2013, Eylül 2013, Şubat 2016) (Resim 5)

Giriş

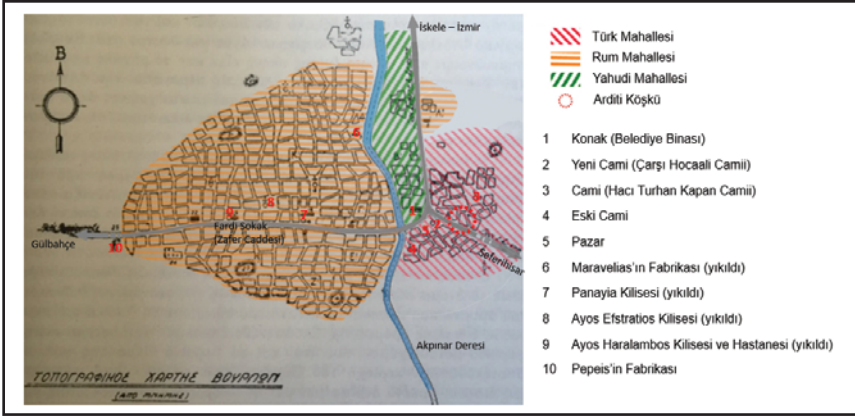
Eski İzmir-Çeşme yolundan Urla Kavşağında ayrılan 75. Yıl Cumhuriyet Caddesi, yaklaşık 500 m sonra Bülent Baratalı Bulvarı adını alarak güney yönde devam eder ve yolu Urla kent merkezine bağlar. Merkezden güney-doğu yönüne kıvrılarak ilerleyen Mustafa Kemal Paşa Caddesi'ni takip ederek ilk soldan Park Sokağına döndüğünde, Çarşı Hocaali Camii'nin çaprazında sırtını sokağına dönmüş yorgun bir yapı karşınıza çıkar¹ (Resim 1, 2). Uzun zamandır kullanılmadığı anlaşılan yapının açık olan pencerelerinden geçirmiş olduğu bir yangının derin izleri okunur. Bu yapı, Urla kent belleğinde "Eski Tekel Binası" olarak yer etmiş olmasına rağmen aslında 19. yüzyılda Urla Musevi Cemaatinin önemli ailelerinden biri olan Arditi'lerin konutu olarak inşa edilmiş olan Arditi Köşkü'dür.

Arditi Köşkü'nün inşa edildiği tarih aralığı, İzmir'de yeni bir konut tipinin ortaya çıktığı bir döneme karşılık gelmektedir. 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan, "modern konutun temel niteliklerini taşıyan, ancak biçimsel olarak geleneksel konut türlerini çağrıştıran" bu türün ilk örnekleri bugün Alsancak olarak adlandırılan Punta'da ortaya çıkmış ve hızla tüm kente yayılmıştır². Bu konut türünün Urla'da oldukça çok örneği vardır. Bunların en dikkat çekici olanları özellikle Zafer Caddesi ve Postane Sokak üzerinde yoğunlaşmaktadır³. Bu caddeleri de kapsayan alan, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başında Rumların yoğun olarak yaşadığı Rum Mahallesi'di. Kuru üzüm ve zeytinyağı ticaretiyle uğraşan

zengin Rum tüccarların dönemin modasına göre inşa ettirdikleri bu konut ve ticarethaneler günümüzde Urla'nın kültürel mirasının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu dönemde Urla'da sayıca çok az olan bir Yahudi cemaati de bulunmaktadır ve birkaç büyük tüccarın dışında Urla Musevilerinin durumu ekonomik olarak çok parlak değildir⁴. Nitekim cemaatin yoğun olarak yaşadığı Yahudi Mahallesi'nde, Zafer Caddesi ve Postane Sokaktaki örneklerle yarışabilecek nitelikteki tek yapı, tüccar ailelerden biri olan Eskinazi'ler tarafından inşa ettirilen ve günümüzde belediye binası olarak kullanılan yapıdır⁵. Musevi cemaatinden günümüze ulaşan diğer bir nitelikli yapı olan Arditi Köşkü ise sahiplerinin etnik kökenine rağmen Yahudi Mahallesi'nde değil, Türk Mahallesi'nde konumlanmaktaydı (Resim 3).

19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen yapı 1930'lu yıllara kadar konut olarak kullanılmış, sonrasında farklı işlevlere hizmet etmiş olmasına rağmen özgün niteliklerini büyük oranda koruyarak 2013 yılına kadar gelebilmişti. Proje ekibi olarak bizim yapı ile tanışıklığımız da bu tarihte, mülkiyet hakkına sahip olan Urla Belediyesi'nin yapının restorasyon projesinin hazırlanması amacıyla İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'ne başvurması ile başladı⁶. Uzun ve titiz bir çalışma sonucunda üretilen projeler değerlendirilmek üzere İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na iletildi. Ancak ne yazık ki, Kurul'un bu yapıya ilişkin projeleri değerlendireceği toplantısından sadece

iki gün önce, 15 Eylül 2013 Pazar günü akşam saatlerinde yapıda yangın çıktı (Resim 4).

Yangın kısa sürede söndürüldü, ancak yapıda önemli hasarlara yol açtı. Çatı tamamen, birinci kat iç duvarları kısmen yandı. Birinci kata ulaşımı sağlayan merdivenin sahanlıktan sonraki bölümünün çökmesiyle bu katla olan bağlantı kesildi. Söndürme çalışmaları sırasında yoğun suya maruz kalan eşsiz kalemışı süslemeler zarar gördü. Yapısal hasarlar derinleşti. Yapının yangın öncesi durumunu belgeleyen ve bu durumu için geliştirilen restorasyon projesi ile yapısal iyileştirme/güçlendirme projelerinin bir geçerliliği kalmadı⁷.

Yangın sonrasında revize edilmesi gereken projelerin hazırlanmasına kadar yapının daha çok bozulmasını önlemek için bazı önlemler alınması yönünde bir rapor hazırlanıp Urla Belediyesine sunuldu⁸. Bu raporda, duvarları 1. kat tavan seviyesinde birbirine bağlayan diyaframın yok olması sebebiyle duvarların bütünlüklerini koruyabilmesi için serbest kalan üst uçlarını güvene alacak geçici bir emniyet sistemi kurulması ve gelmekte olan yağışlı mevsimin etkilerinden korumak için yapının üzerinin geçici bir örtü ile örtülmesi öneriliyordu. Ancak yaklaşmakta olan yerel seçimler sebebiyle öncelikleri değişen Belediye bu önerileri gerçekleştiremedi. Aradan geçen süre içerisinde hava koşullarına açık kalan yapının strüktürel sistemi, yapı malzemeleri, elemanları ve bezemeleri bozulmaya ve yok olmaya devam etti (Resim5). Yangın sonrasında bile yapının özgün niteliklerinin bir bölümünün korunabilmesi hala mümkündü. Ancak gerekli önlemlerin alınmamış olması,

yapıda geri dönüşü olmayan hasarları da beraberinde getirdi. Güncel durum için geliştirilecek yeni bir restorasyon projesinde yapının büyük bir bölümü için yeniden yapım (reconstruction) önerilmesi kaçınılmaz hale geldi. Bütün bu tablonun tek teselli ile olası bir restorasyon projesine kaynak oluşturacak kapsamlı bir belgeleme çalışmasının tarafımızdan üretilmiş olması. Bu makale de bu belgeleme çalışmaları eşliğinde yapının yangın öncesi durumunun tanıtılmasını ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır⁹.

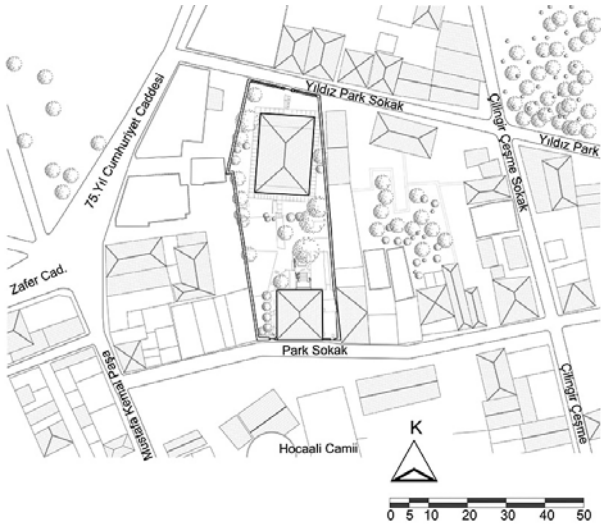
Arditi Köşkü'nden Tekel Binası'na: Yapının Tarihçesi

Kökenleri İzmir'e ve Mora Yarımadasına dayanan Urla Musevi Cemaati¹⁰ Urla'daki en yoğun dönemini 19. yüzyıl başında yaşamıştır¹¹. Arditiler gibi Urla Musevi Cemaatinin ileri gelen ailelerinden bir diğeri de Eskinazi Ailesidir. Eskinazi ve Arditi aileleri; Fratelli Eskinazi-Arditi adlı bir ortak şirkete sahiptir¹². Başlıca üzüm ticaretiyle uğraşan bu şirket 50 bağ işletmekte; aynı zamanda da Urla

ve Çeşme'nin üzüm ve tahıldan vergi ile Urla balıkçılık hakkını elinde bulundurmaktadır¹³. Şirket aynı zamanda İzmir Körfezi'nde çalışan denizcilik şirketi Hamidiye'nin de kurucuları arasındadır¹⁴. Urla'nın ileri gelen bu iki ailesi, ticari ilişkilerini aile ilişkileri ile de güçlendirmiş; Eskinazi ailesinin kızlarından biri, Arditi ailesine gelin gitmiştir. Arditi Köşkü bu yeni ailenin ikametgahı olarak inşa edilmiştir. Ailenin dördüncü kuşak temsilcisi olan David Arditi, söz konusu evliliğin kesin tarihini hatırlamamakla birlikte 1850'lerde olabileceğini ifade etmektedir. Bu bilgi, konutun da 1850'lerde veya daha sonra inşa edilmiş olmasını gerektirmektedir.

Ekonomik varlığı üzüm ticaretine ve denizcilik şirketine bağlı olan aile, 20. yüzyılın hemen başında üzüm üretimini sekteye uğratan filoksera salgını ile sarsılmıştır. Aynı dönemde Hamidiye Şirketi de çeşitli sorunlar nedeniyle yabancı bir şirketin yönetimine geçmiştir¹⁵. Bunun üzerine, ticari etkinliği zayıflamaya başlayan birçok Musevi aile gibi Arditi'ler de Urla'dan

ÜSTTE Vaziyet Planı. Güney Cephesi Park Sokak üzerinde yer alan Arditi Köşkü ve bahçeye sonradan inşa edilen depo binası (Resim 6)

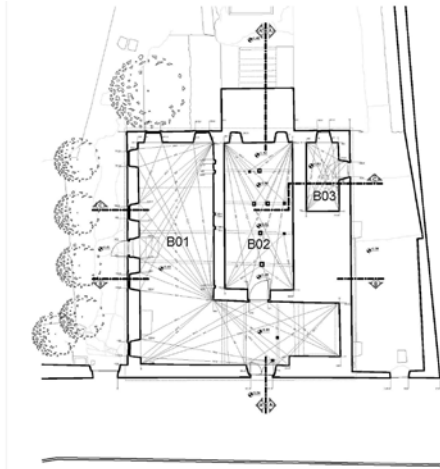
göç etmişlerdir. David Arditi, konutta yaşayan ikinci kuşak aile mensubu büyük babasının 1930'larda bütün mal varlığını terk edip ailesiyle birlikte İzmir'e gittiğini ifade etmektedir. Zaten büyükbaba halen Urla'da yaşarken evlendikten sonra başka bir konuta geçmiş, Arditi Köşkü ile bir bağı kalmamıştır. Yapının konut kullanımına ilişkin bilgiler burada kesilmekte. Özgün kullanımın bitmesinden sonra bir süre Hükümet Konağı¹⁶ ve kısa bir süre de Adliye Binası¹⁷ olarak kullanıldığı; 1950'lerden itibaren de Tekel Binası olarak hizmet vermeye başladığı bilinmektedir¹⁸. Önceleri tütün toplama deposu olarak da kullanılan yapı, 1970'li yıllarda bahçesine ambar binasının inşa edilmesiyle idare ve lojman işlevleriyle kullanılmaya devam etmiştir. Köşk 1992, ambar yapısı ise 1999 tarihlerinde tescillenmiş¹⁹, her iki yapı da 2001 yılında Urla Belediyesi'nin mülkiyetine geçmiştir.

İşlevsel Değişikliğin Fiziksel Yansımaları: Yangın Öncesinde Arditi Köşkü

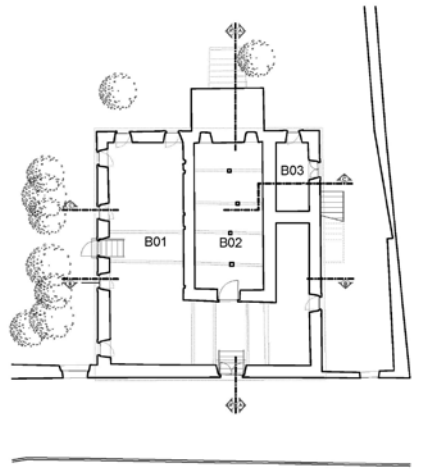
Zafer Caddesi ve Postane Sokak üzerindeki dönemdaş yapılara kıyasla oldukça büyük bir parselde konumlanan yapının bahçesi; kısa kenarları kuzey yönde Yıldız Park Sokak, güney yönde Park Sokağa bakan yaklaşık 65x25m ölçülerinde ve dikdörtgen planlıdır (Resim 6). Bahçenin güneyinde yer alan Arditi Köşkü, yine dönemdaş yapılarla tezat oluşturacak şekilde sokağa değil, bahçeye ana cephe vermektedir (Resim 1, 2).

İşlevinin konuttan kamu yapısı ve onun lojmanına dönüşmesi, bazı yapısal ve fiziksel müdahaleleri de beraberinde getirmiş olmakla birlikte, yangın öncesinde yapı; yaşam mekanlarının bulunduğu geniş aks, holün bulunduğu orta genişlikteki aks ile servis mekanlarının bulunduğu dar akstan oluşan plan kurgusu ile bu asimetrik kurguyu yansıtan cephe düzeninin özgün niteliklerini büyük oranda korumaktadır (Resim 7, 8, 9). Yükseltilmiş bodrum üzerinde iki kattan oluşan yapı yaklaşık 12x13m ölçülere sahiptir. Moloz taş duvarların 60-70 cm derinlikte sert zemine basarak temel oluşturduğu bodrum kat duvarları yığma; zemin ve birinci kat dış duvarları birleşik sistem, iç duvarları ise dolgu ve dolgunsuz ahşap karkas sistemle inşa edilmiş; tüm strüktür oturma-asma ahşap çatı ile örtülmüştür²⁰.

Yapının bodrum katı, batı yönde bahçeden ve güneyde sokaktan giriş alan L biçimli B01, B01'den giriş alan B02 ve dışardan ayrı bir girişi olan B03 olmak üzere toplam üç mekandan oluşmaktadır (Resim 7). Bodrum katın en büyük mekanı olan B01, üzüm ticaretiyle uğraşan Arditi ailesinin üzüm deposu olarak kullanılmış olmalıdır. Park Sokak üzerinde yer alan ve bu mekana açılan geniş kapı bu varsayımı güçlendirmektedir (Resim 7, 10). Yapının arka cephesine bakan yola getirilen yükler, buradaki kapıdan bodruma indirilmektedir. Diğer taraftan B02 kodlu mekanın zemininde bulunan toprak dolgu da yapının özgün kullanımından kalmıştır (Resim 7, 10). Bu dolgu; zeytinyağı, zeytin gibi erzakların saklandığı küplerin gömülmesi için kullanılıyordu²¹. Bodrum kat kotunda yer almasına

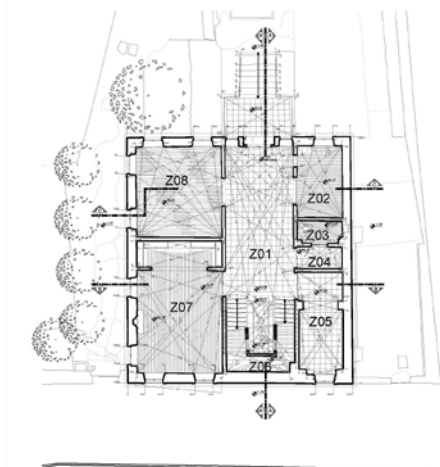

RÖLÖVE

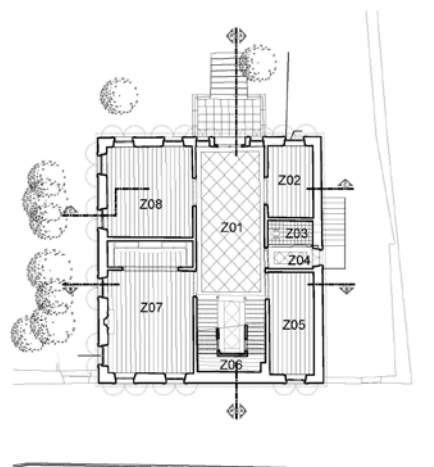

RESTİTÜSYON

BODRUM KAT PLANI

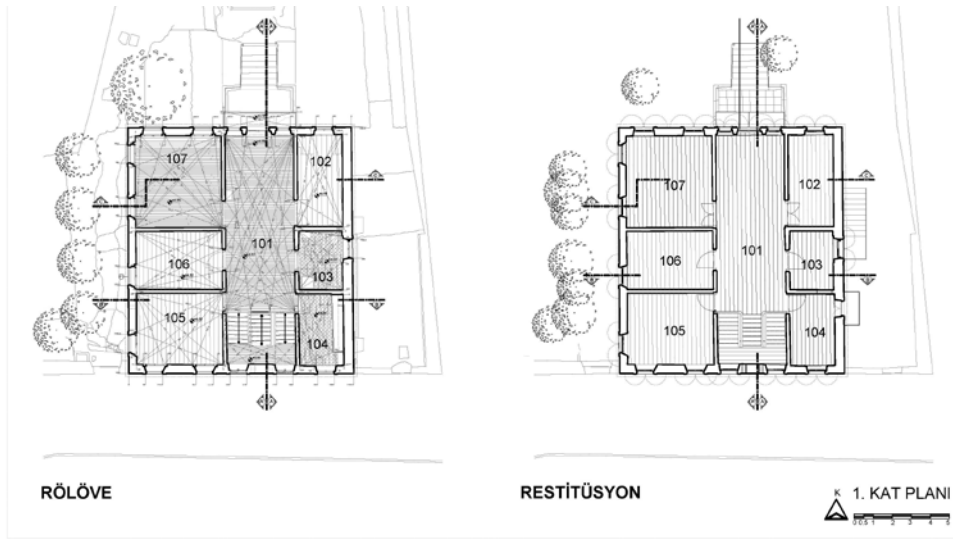

RÖLÖVE

RESTİTÜSYON

ZEMİN KAT PLANI

SOL ALTTA Bodrum kat rölöve ve restitüsyon planları (Resim 7)

Zemin kat rölöve ve restitüsyon planları (Resim 8)

SOLDA 1. kat rölöve ve restitüsyon planları (Resim 9)

rağmen bahçeden girilen B03 mekanı da depolama amaçlı kullanılmış olmalıdır.

Bahçe kotundan yaklaşık 1.5-m yukarıda konumlanan zemin kat, ortadaki holün (Z01) güneyinde konumlanan üst kata çıkan üç kollu ahşap merdiven ile holün doğudaki dar ve batıdaki geniş aksında yer alan odalardan oluşmaktadır (Resim 8). Holün doğusundaki aksta yer alan mekanlar (Z02, Z03, Z04 ve Z05) küçük hacimli, bezemesiz ve servis fonksiyonlarına yöneliktir. Özgün mekan büyüklükleri korunmuş olmakla birlikte, yapının işlevinin değişmesinden sonra dar akstaki mekanlara farklı müdahaleler yapılmıştır. Yapının işlevinin değişmesinden sonra lavabo nişine dönüştürülen Z04 kodlu mekanın özgününde birinci katın ikinci girişine açılan koridor olduğu, bu ikinci kapının cephedeki sövesinden net bir biçimde okunmaktadır (Resim 8). Bu kapının kapatılmasıyla kapıya dışardan ulaşımı sağlayan merdiven de kaldırılmıştır.

Holün batısındaki geniş aksta yer alan mekanlar ise (Z07 ve Z08) yapının en büyük, en bezemeli ve özgünlüğünü en iyi korumuş mekanlarıdır. Dökme demir şömine ve sabit mobilyalarıyla Z07 yapının ana yaşama mekanıdır (Resim 11). Tavanda ve duvarlarda mevcut boyanın dökülen yerlerinden gözlenen kalemişi bezemeler ile yapının en prestijli mekanı olduğu anlaşılan Z08, misafir odası olmalıdır (Resim 12). Bu mekandaki zengin kalemişi bezemelerin Urla'da çok az benzeri vardır. Fatih İbrahim Bey Camisi ve Kapan Camisi şadırvanları gibi

anıtsal yapılar dışında sivil mimarlık örneklerinden günümüze ulaşan tek örnek, Zafer Caddesi üzerinde yer alan Arditi Köşkü ile dönemdaş bir konuttur²².

Holün güneyinde yer alan ahşap merdivenin hole bakan üçüncü kolunun altında alçı bezemeler içerisine yerleştirilmiş alçıdan bir

“15 EYLÜL 2013 TARİHİNDE ÇIKAN YANGIN KISA SÜREDE SÖNDÜRÜLDÜ, ANCAK YAPIDA ÖNEMLİ HASARLARA YOL AÇTI”

aynalık bulunmaktadır (Resim 13). Merdiven boşluğunun zemini, siyah beyaz mermer karolarla kaplıdır. Holün zemini ise karo mozaik kaplıdır. Ancak özgün kaplama; merdiven boşluğu zemininde var olan ve Zafer Caddesi ile Postane Sokak'taki hemen hemen bütün örneklerde görülen siyah beyaz mermer karo kaplama olmalıdır. Zemin katın diğer tüm mekanlarının döşemesi, günümüzde bazıları muhdes eklerle kapatılmış olsa da özgününde ahşap kaplamadır.

Yapının servis mekanlarının bulunduğu dar akstaki odaların tavanları özgünlüklerini yitirmiştir. Sadece Z02 özgün ahşap tavan kaplamasını korumaktadır. Yaşam mekanlarının bulunduğu geniş akstaki odalar ile hol, alçı düz tavanlarla bitirilmiştir. Bu tavanlarda, kalemişi bezemelere sahip Z08 dışında, farklı bezemelere sahip alçıdan dikdörtgen kartuşlar, köşe bezemeleri ve göbekler bulunmaktadır. Bu alçı bezemelerin

benzerlerine Urla'da inşa edilmiş dönemdaş yapıların bir çoğunda rastlamak mümkündür.

Yapının Tekel Binası olarak kullanılmaya başlamasından sonra birinci kat lojman olarak işlevlendirilmiş; merdivenin hemen bitimine getirilen demir doğrama bir bölücüyle zemin kattan ayrılmıştır. Birinci katın plan

kurgusu zemin kat ile aynıdır (Resim 9). Dar aks üzerindeki küçük mekanlardan 103 ve 104, lojman işlevinden sonra banyo ve mutfak gibi ıslak hacimler olarak işlevlendirilmiştir. Diğer mekanlar, özgün işlevlerinde olduğu gibi yatak odası olarak kullanılmıştır. Hol ise lojman işlevinden sonra oturma odası olarak kullanılmış olmalıdır. Holün kuzey tarafında yer alan dökme demir konsollu balkon, dönemdaş yapılar içinde değerlendirildiğinde oldukça tipiktir (Resim 2). Aynı formu ve bezemeli demir konsolların taşıdığı balkonlar ve cumbalar, Zafer Caddesi ve Postane Sokak üzerindeki hemen hemen bütün yapılarda görülmektedir. Diğer taraftan, dönemdaş örneklerle karşılaştırıldığında bu yapıyı sıradışı yapan şey, dar akstaki mekanlardan birinin (104), günümüzde mevcut olmayan ancak cephedeki sövesinden varlığı okunan balkonudur (Resim 9). Aynı yapıda ikinci bir balkonun varlığı, en azından Urla örnekleri için atiptiktir.

SOLDA Bodrum kat (Resim 10)

SOLDA Z07 kodlu mekan. Sol: Basık kemerli açıklığı olan bölme duvarı ve bu bölme duvar ile mekandan ayrılaştırılan niş içerisindeki ahşap dolap (Resim 11)

SAĞ ÜSTTE Z08 kodlu mekan. Sol: Duvarlarda dökülen boyaların altından çıkan kalem işi bezemeler, sağ: kalem işi bezemeli tavan. (Resim 12)

SAĞ ALTTA Alçı bezemelerden bazı örnek, merdiven altındaki alçı aynalık (Resim 13)

Zemin kata kıyasla oldukça sade olan birinci kat mekanlarının özgün döşemeleri ahşap kaplama, özgün tavan kaplamaları ise 107 kodlu mekan dışında ahşaptır. Alçı kaplamalı 107 kodlu mekanın tavanında zemin

giriş kapısı, dökme demir konsollu ve korkuluklu balkon ve cephe köşelerine yerleştirilmiş alçı sütun başlıkları cephenin karakterini belirleyen elemanlardır (Resim 2). Pencerelerden sökülen özgün demir kepenklerin bir

izlenmektedir. Saçak silmesi ile son bulan cepheler serpm çimento sıva ile kaplıdır.

Son Söz

Başlamı içinde Arditi Köşkü'nü değerlendirdiğimizde, aynı dönemde Urla'da inşa edilen yapılarla benzerlikler ve farklılıkları olduğu görülmektedir. Geleneksel konutun modern konuta evrildiği bir dönemde inşa edilen ve çoğunluğu dönemin yeni yapım teknolojilerini kullanabilecek ekonomik güce sahip varislerin yaşadığı Zafer Caddesi ile Postane Sokak üzerinde bulunan bu yapılar; 19. yüzyıl İzmir konutunun karakteristik özelliklerinden biri olan birleşik yapım sistemleri; her bir işlev için özelleşmiş mekanları; yapı içine alınan mutfak, banyo ve tuvaletleri; mekan ve mimari eleman boyutlarında standartlaşma getiren döküm demir cumba/balkon konsolları, kapılar, ve kepenkler gibi endüstriyel yapı elemanları ve ile Arditi Köşkü ile benzeşmektedir. Diğer taraftan, modernleşme sürecinde konutun geçirdiği önemli değişimlerden olan parsel boyutlarının küçülmesi ve mahremiyet olgusunun çözülmesiyle beliren dışa dönüklük, Zafer Caddesi ve Postane Sokak örneklerinin hepsinde tekrarlanmaktayken Arditi Köşkünde tam tersi bir durum söz konusudur. Yapı, tüm biçimsel modernliğine rağmen sokakla doğrudan ilişki kurmaması, yüksek duvarlarla çevrili geniş bahçesi ve içe dönüklüğü ile özünde gelenekseldir. Bütün bu özellikleri ile geleneksel ile modernin arasında duran Arditi Köşkü Urla konut dokusu içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Yapının bu ayrıcalıklı

“GELENEKSEL İLE MODERN KONUTUN ARA KESİTİNDE YER ALAN ARDİTİ KÖŞKÜ, URLA KONUT DOKUSU İÇERİSİNDE AYRICALIKLI BİR YERE SAHIPTİR ”

kattaki örneklerle benzer bir alçı göbek bulunmaktadır.

Yapının; geniş aks, orta genişlikteki aks ve dar akstan oluşan asimetrik plan kurgusu cephe düzenine de yansımıştır. En gösterişli ön cephe bahçeye bakmaktadır. Yükseltilmiş bodrumun basık kemerli ve taş söveli pencereleri, taş söveli ve silmeli zemin ve birinci kat pencereleri, dökme demir korkuluklu giriş sahanlığı, dökme demir

bölümü bodrum katta istiflenmiştir. Park Sokağa bakan güney cephe; bodrum kata açılan dökme demir kapı, demir korkuluklu zemin kat ve sahanlık kotunda yer alan taş söveli pencereleri ile merdiven kovanında yer alan demir korkuluklu eliptik penceresi ile öne çıkmaktadır (Resim 1). Yapının en sade cephesi olan doğu cephesinde kapatılmış kapıların söveleri ve izleri ile servis mekanlarının küçük pencereleri

konumu, yangın sonrasında özgün malzeme ve yapı elemanlarını büyük oranda kaybetmiş olmasına rağmen; yeniden yapımını (reconstruction) olumlayabilir. Yangın öncesi durumun ayrıntılı olarak belgelenmiş olması, olası bir yeniden yapımın bilimsel ilkelere göre gerçekleştirilmesini de olanak sağlayacaktır. □

F. Nurşen Kul, Yrd. Doç. Dr., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimari Restorasyon Bölümü

Cemalettin Dönmez, Doç. Dr., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Bölümü

Aysu Püskülcü Aydın, Y. Mimar

• Kendisine e-mail yoluyla ulaştığımız Sayın David Arditi, bütün iletilerimize büyük bir nezaketle cevap vermiş, bizim ulaşamadığımız aile bireylerine de ulaşarak sorularımızı cevaplandırmaya çalışmıştır. Kendisine teşekkürlerimizi sunarız.

DİPNOTLAR

1 Söz konusu yapı; İzmir İli, Urla İlçesi, Yelaltı Mahallesi, Park Sokak'ta 65 Pafta, 237 Ada 14 Parselde yer almaktadır.

2 Çıkış, Ş., (2009). 'Modern Konut' Olarak XIX. Yüzyıl İzmir Konutu: Biçimsel ve Kavramsal Ortaklıklar, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, (26/2), s.211.

3 Zafer Caddesi ve Postane Sokak üzerindeki yapıları da kapsayan Urla geleneksel konut mimarisine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Erturgut, B.Ş., (2010). Urla Tarihi Kent Merkezindeki Konutların Plan Şemalarına İlişkin Tipoloji Çalışması, Ege Mimarlık,73, ss. 32-35., Şengün, B., (2007). Urla Tarihi Kent Merkezindeki Konut Dokusunun İncelenmesi ve Cumhuriyet Döneminde Meydana Gelen Değişimlerin Koruma Bağlamında İrdelenmesi: Zafer Caddesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir., İpekoğlu, B., (1990). Urla Eski Konut Dokusunda Cephe Düzenlerine İlişkin Bir Tipoloji Çalışması, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 34/1-2, ss.142-150.

4 Atilla, A.N., Öztüre, N., (2002). Vourla: Urla'da Zamana Tanıklık, İzmir, s.79.

5 Eskinazi Ailesi, 1922 yılına kadar bugün belediye binası olarak kullanılan yapıda oturmakta idi. Ailenin üçüncü kuşak bireyi olan ve 2003 yılında yaşamını yitiren Salvatore Eskinazi ile yapılan söyleşide Eskinazi, yapının 1850'lerde inşa edildiğini, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra hükümet konağı yapılmak amacıyla devlet tarafından satın alındığını ifade etmektedir (Atilla ve Öztüre, 2002, s.73-74). Milioris, yaygın olarak "Konak" adlandırılan Hükümet

Binasının mülkiyetinin daha önce İskakis adlı çok zengin bir Yahudi'ye ait olduğunu söylemektedir (Caymaz, 2001, s.9). İsmi telaffuzundaki farklılık Milioris'den kaynaklanabileceği gibi Türkçe çeviriden de kaynaklanıyor olabilir.

6 Yapının röleve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması işi Urla Belediyesi'nin talebi doğrultusunda döner sermaye saymanlığı uhdesinde İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü tarafından üstlenilmiştir. Elektrik tesisatı projesi dışındaki bütün iş kalemleri İYTE akademik ve idari personeli, öğrencileri ve mezunları tarafından tamamlanmıştır. Röleve, Restitüsyon ve Restorasyon projeleri Yrd. Doç. Dr. F. Nurşen Kul (Mimari Restorasyon Bölümü) ve Araş. Gör. Aysu Püskülcü Aydın (Mimarlık Bölümü) tarafından yürütülen projenin taşıyıcı sistem raporu ile yapısal iyileştirme/güçlendirme projesi Doç. Dr. Cemalettin Dönmez (İnşaat Mühendisliği Bölümü) tarafından üstlenilmiştir. Makine tesisatı projesi Doç. Dr. Tahsin Başaran (Mimarlık Bölümü); elektrik tesisatı projesi Namık Onmuş tarafından hazırlanmıştır. Elektronik teodololit ölçümleri harita teknikeri Cihat Küçükboyacı (Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı) tarafından gerçekleştirilmiştir. Röleve çizimleri; İYTE Mimarlık Bölümü mezunları Volkan Ayvalı, Fatma Gençdoğuş, Işlay Tiarnagh Sheridan ve İYTE Mimari Restorasyon Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Emre Feral Saatçi'nin yardımları ile hazırlanmıştır.

7 Yangın öncesi durum için önerilen yapısal iyileştirme/güçlendirme kararları için bkz. Aydın, A.P., Kul, F.N., Dönmez, C., Erberik, A., (2015). Urla Eski Tekel Binası (Arditi Köşkü): Yangın Öncesi Durum ve Yapısal İyileştirme Güçlendirme Kararları, 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirme ve Güvenle Geleceğe Devredilmesi Sempozyumu, 1-2 Ekim 2015, Erzurum, ss.13-28.

8 Dönmez, C., (16.09.2013). Urla Eski Tekel Binasının Geçirdiği Yangın Sonrası Yapının Restorasyon Statik Projesine Olası Etkiler Üzerine, Yayınlanmamış Rapor, Urla.

9 Bu makedeki planlar, özgün çizimlerin baskı kalitesi göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiş ve sadeleştirilmiş halidir. Özgün projelere İzmir I Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Kurulu'na ve Urla Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü arşivlerinden ulaşılabilir.

10 Atilla ve Öztüre, 2002, s. 70.

11 Atilla ve Öztüre, 2002, s.70.

12 Atilla ve Öztüre, 2002, s.71.

13 Atilla ve Öztüre, 2002, s.71.

14 İzmir'in çevre yerleşmelerle bağlantısını sağlamak amacıyla 1884 yılında "İzmir Hamidiye Vapur Şirketi" adıyla kurulmuştur. Şirket İzmir'den Eski ve Yeni Foça, Osmanzade, Donanmacı, Karşıyaka, Alaybey, Bayraklı, Karataş, İslahhane, Göztepe, Apdullah Ağa Çiftliği (Narlidere), Kilizman, Urla, Karaburun ve Çeşme İllcası'na düzenli olarak vapur işletmektedir [Kurt, S., (1991). İzmir Hamidiye Vapur Şirketi (1884-1915), DEU Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 1:1, s.88].

15 Kurt, S., 1991, s.107.

16 Milioris; İskakis (Eskinazi) evinden önce hükümet binasının Türk mahallesi içindeki Reji (Tekel) binasında olduğunu söyler ve kendi zamanında bu binanın "Eski Konak" olarak adlandırıldığını belirtir (Caymaz, T., 2001, s.9). Yapının bulunduğu bölgedeki esnafla yapılan görüşmeler de bu bilgiyi doğrulamaktadır.

17 Bu bilgi, yapının bulunduğu bölgedeki esnafla yapılan görüşmelerden edinilmiştir.

18 Kesin tarihi bilinmemekle birlikte bölge esnafı yapının 1950'lerden itibaren Tekel Binası olarak kullanılmaya başladığını söylemektedir.

19 Arditi Köşkü, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 16.08.1992 tarih ve 35.18/274 sayılı kararı ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. maddesi kapsamında korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Tekel Ambarı yapısı da aynı Kurul'un 10.06.1999 tarih ve 8016 sayılı kararı tescil edilmiş ve koruma grubu 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda 2. grup olarak belirlenmiştir.

20 Yapım sistemine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın, A.P., Kul, F.N., Dönmez, C., Erberik, A., (2015).

21 Bugünkü belediye binasını inşa ettiren ailenin torunu olan Salvatore Eskinazi, yapının konut kullanımından bahsederken "önceden kilerlerde çok büyük toprak içine gömülü küpler varmış" ifadesiyle bodrum katlardaki toprak dolgunun özgün kullanımına ışık tutmaktadır (Atilla A.N.&Öztüre, S., 2006, s. 84).

22 Bu konut, Zafer Caddesi 51 numarada bulunmaktadır ve 1875 tarihinde inşa edilmiştir (Şengün, B.,2007, s. 278.)

Form, Malzeme ve Rengin Ahengi ile Sanatı Yeniden Canlandırma İsteği “Auditorium del Parco”

BU ÖYKÜDE, YIKICI BİR DEPREMDEN SONRA BİRÇOK TARİH VE SANAT DEĞERİNİ KAYBEDEN KENTİN ÜNLÜ BİR MİMAR TARAFINDAN TASARLANAN BİNA İLE NASIL CANLANDIRILMAYA ÇALIŞILDIĞI ANLATILMAKTADIR. BU ÖYKÜNÜN MİMARİ RENZO PIANO, BİNA AUDITORIUM DEL PARCO'DUR

Erkan Avlar, H. Sueda Yılmaz

ÜSTTE Deprem Sonucu Kalede Meydana Gelen Hasar
Kaynak: <http://www.studiodema.eu/wp-content/uploads/2012/08/05.jpg>, Erişim: 07.05.2016 (Resim 1)

Auditorium del Parco
Kaynak: <http://www.impresaweb.com/auditoriumdelparco/im2797.jpg>, Erişim: 24.05.2016 (Resim 2)

SAĞ ÜSTTE Auditorium del Parco Eskizi
Kaynak: <https://archiscapes.files.wordpress.com/2015/03/laquila.jpg>, Erişim: 07.05.2016 (Şekil 1)

Renzo Piano'nun Eskiz Çalışması
Kaynak: http://www.fondazione-renzo-piano.org/files/drawing_file_1420.jpg, 07.05.2016 (Şekil 2)

SAĞ ALTTA Auditorium del Parco'da Kütle Etkisi
Fotoğraf: Federico Redin, Kaynak: <http://static1.squarespace.com> (Resim 3)

Giriş
L'Aquila, Güney İtalya'nın Abruzzo bölgesinde yer alan, sanat alanları yanı sıra bazilikaları, şatoları, müzeleri, heykelleri ve ana kalesiyle bütünleşen bir ortaçağ kentidir. L'Aquila, İtalyancada kartal anlamına gelir ve kartal L'Aquila kentinin simgesidir. Sanat ve kültür L'Aquila halkı tarafından hep var olmuş, hiç kaybedilmemiş bir miras ve günlük bir yaşam olarak görülür. Örneğin; Kent halkı müzelere gitmez, çünkü zaten orada yaşar ve onsuz olmaz (Kimmelman, 2009).

L'Aquila'da, 2009 yılında 6,3 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. L'Aquila depremi, 1980 yılında İtalya'nın güneyinde meydana gelen depremden sonra İtalya'nın en ölümcül depremi olarak tarihe geçmiştir (Miyamoto, Salvaterra ve Yanev, 2009). Kentte birçok sanat eseri, tarihi yapı ve etkinlik alanı yok olmuştur. Ana oditoryum mekânının da içinde bulunduğu ve 500'lü yıllarda şehrin kuzey-doğu tepesinde inşa edilen Forte Spagnolo kalesi de dahil olmak üzere birçok yapıda büyük hasar oluşmuştur (Conforti ve Ciccarella, 2013) (Resim 1).

Depremden sonra İtalyan Restoratör Milko Morichetti şunları söylemiştir; “Yaşadığımız topraklardaki kültürün yok olması bizim kimliğimizi kaybettiğimiz anlamına gelir. Burada birçok ünlü sanatçı veya ünlü anıt olmayabilir, fakat her şeyden önce İtalyanlar kendi bölgeleri ve kendi şehirlerinden gelen kültürle gururlanırlar. Kilise ve müze restore edildiğinde bu bize umut verir. Bu sadece müze kültürünü korumakla ilgili değildir. Bu

bizim için normale dönüşle ilgilidir.” (Medina, 2009).

Ünlü İtalyan Antropolog ve Yazar Franco La Cecla ise şöyle söylemiştir; “Sahibi olduğumuz, bize miras kalan ya da zaman içinde ona sevgiyle bağlanarak fethettiğimiz bir şehirde büyümüş olmak olağanüstü bir şans. Bu nedenle depremler bir şehri, ancak sakinlerinin ona yeniden sahip olma, onu yeniden inşa etme arzusunun yok ettiğinde silebilir...” (La Cecla, 2010).

Renzo Piano ve Auditorium del Parco

2009 yılında meydana gelen deprem konser alanlarında da yıkıma sebep olmuş ve kentteki kültürel canlılığın kaybolmasına yol açabilecek kadar büyük boyutlara ulaşmıştır. Depremle birlikte kaybedilen insanlar, azalan etkinlik alanları, zarar gören yapılar ve bunun kent halkı üzerinde oluşturduğu şaşkınlık ve korku, geçici bir çözümlerle azaltılmak istenmiş ve kültürü ile var olan bu kentte, kültürün ve sanatın yeniden canlandırılması için birçok sanatçı gönüllü olmuştur. Depremden sonra L'Aquila'da 11000 gönüllü ile restorasyon çalışmaları başlamıştır (Kimmelman, 2009). Bu süreçte Renzo Piano, depremden etkilenen L'Aquila halkının normalleşme sürecini, müziğin varlığını yeniden canlandırarak hızlandırmak istemiştir. Bu amaçla depremde hasar gören ortaçağ kalesi Forte Spagnola'da yer alan konser salonunun eksikliğini gidermek için, 2009 yılı Eylül ayında Auditorium del Parco binasını geçici bir yapı olarak tasarlamıştır (Şekil 1). Ancak Auditorium del Parco, mimarın

tasarımdaki ustalığının getirmiş olduğu başarı ile kalıcı olmuş ve 7 Ekim 2012 tarihinde açılan bu yapı L'Aquila halkı için yeni bir umut olmayı başarmıştır (Resim 2).

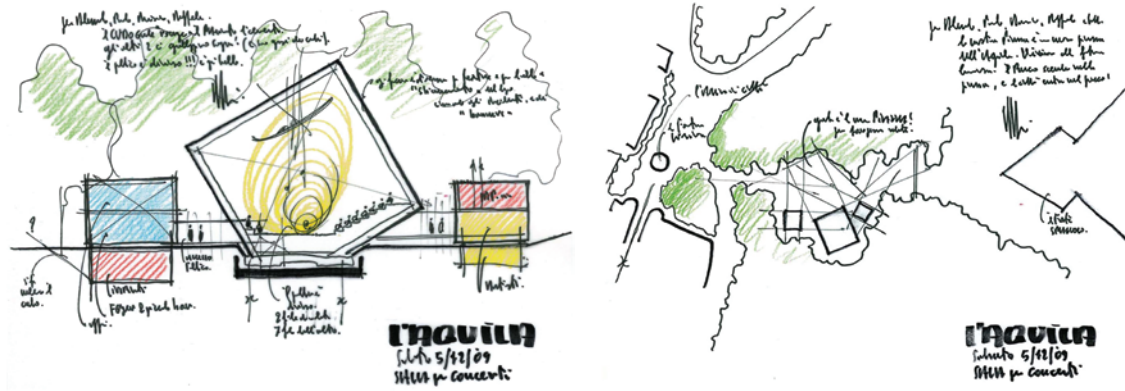
İtalyan Orkestra Şefi ve Senatör Claudio Abbado, Parma'da Niccolò Paganini Oditoryumu'nun ve Torino'da Lingotto Fabrikası'nın da mimarı olan Renzo Piano'nun bu yapısından "Sembolik Değeri Büyük Bina" olarak söz etmektedir (Cappochin, 2014). Abbado, şehir normale döndükten sonra bile bu yapının uzun süre kalacağını ve kalıcı olacağını söyleyen ilk kişidir.

Auditorium del Parco'nun yeri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Forte Spagnola kalesinin kuzey burcunun poligonal bölümünde inşa edilen ve 2009 yılında meydana gelen depremde hasar gören oditoryum esas alınarak seçilmiştir. Auditorium del Parco, 1500'lü yıllarda inşa edilen bu İspanyol kalesinin bahçesinde, zarar görmüş olan konser salonunun yakınlarında tasarlanmıştır (Conforti ve Ciccarelli, 2013).

Auditorium del Parco'da Form

Renzo Piano, Auditorium del Parco'da büyük bir kütle tasarlamak yerine, çok sayıda küçük kütleli bir araya getirmiştir. Her biri farklı açı ile konumlandırılmış üç küpten oluşan bu yapı grubu, etkileycilik ve verimlilik göz önüne alınarak gereksinimlere odaklı planlanmıştır. Gelişi güzel bir araya toplanmış gibi duran küpler, aslında mimarın çizgileri ile yönlendirilmiş ve dengeli bir biçimde kurgulanmıştır. Eski dokudan ayrılan bu yalın ve kompakt kütleler 16. yy yapılarına zıtlık oluştururken, yapı grubu çevredeki ağaçların içine doğru çekilerek yoğun yeşil doku içinde olabildiğince göze çarpmayacak şekilde konumlandırılmıştır. Yoğun bir kent merkezinde yer alan, kent meydanında konumlanan çeşme ile kale arasında giriş aksı oluşturan ve yeşil doku ile bütünleşen bu oditoryum, kaleye yaklaşımda ziyaretçileri karşılayan bir eşik noktası oluşturmaktadır (Şekil 2).

Farklı boyutlardaki üç küpten ikisinde zeminle cephe hattı arasında oluşturulan boşlukla yüzer bir etki yaratılırken, bir yüzünün genişliği 18.50 metre olan oditoryum kütleleri zemine

30°'lik açıyla saplanmaktadır. Böylece yalın ve dingin bir forma sahip olan ana kütle hem boyutuyla hem de formun farklı duruşuyla dinamik bir etki kazanmıştır (Resim 3). Aslında bunun bir nedeni vardır, bu açı ana salonda oturma düzeni ile aynı açıdır. Ayrıca, bu küplerin görülebilen on altı yüzeyi vardır, bu yüzeyler birbirine eşit değildir ve mimari ölçütler, yapısal aydınlatmalar, parlak renkler ve dinamik görünümler ile çeşitlendirilmiştir (Conforti ve Ciccarelli, 2013), (Frearson, 2013).

Auditorium del Parco'da Malzeme

Auditorium del Parco'nun strüktüründe kullanılan malzemenin seçimi çok önemlidir. Strüktür ve kaplama malzemesi olarak binanın kullanım amacına uygun olan ahşap seçilmiş ve bina bir enstrüman gibi önceden biçimlendirilmiştir. Ahşap malzeme, özellikle ana kütlelerin tüm yüzeylerinde hissedilmektedir. Titiz, dikkatli ve akılcı olan yapı tekniği, müzik aletleri yapımında kullanılan ince işçiliği anımsatmaktadır. Yapıda kullanılmak üzere Trento bölgesindeki Val di Fiemme'den getirilen karaçam, önemli

değere sahip bir ağaç türüdür. 17. yy'daki müzik aletlerinde kullanılan bu ağaç türü, Stradivari tarafından yapılan keman ve diğer enstrümanların yapımında da kullanılmıştır (archdaily, 2013).

Ahşap, 16. yy kalesinin de bulunduğu bir kentte, özellikle çevre yapılarıdaki taş malzeme ile zıtlık oluşturmasına rağmen, akustik açıdan en uygun malzemedir. Ahşap yenilenebilir ve ekolojik olarak sürdürülebilir olması yanı sıra, üretilebilen tek doğal yapı malzemesidir. Bu yüzden gelecekte yapı kütlelerinin yenilenebilmesi için oditoryum etrafına 90 ağaç dikilmiştir (Frearson, 2013). Ayrıca, ahşap sünek ve hafif bir malzeme olduğundan depreme karşı dayanımlı olma özelliği gösterir ve bu özelliği ile de yapı strüktüründe taş, tuğla gibi kâgir malzeme yerine ahşap tercih edilmiştir. Auditorium del Parco'da ahşabın seçilmesinin en önemli nedeni, hem depreme dayanımlı bir yapı üretme hem de kalenin içinde bulunan konser salonu restore edildikten sonra oditoryumu başka bir yere taşıma fikridir.

Oditoryum, betonarme temel sistemi ve bodrum kat hariç tamamen ahşap strüktürden oluşmaktadır. Ana binada duvarlar kaset modüller şeklinde fabrika ortamında ön yapımlı üretilmiş, yerinde

montajı yapılmıştır. Yapı kütlelerinin strüktüründe GLULAM elemanlar ve CLT paneller kullanılmıştır (Resim 4, 5, 6).

Auditorium del Parco'da Renk

Auditorium del Parco'da dış kabuğun rengârenk yatay bir çubuk dizisinden meydana gelmesi tesadüf değildir. Bu projede Renzo Piano'nun en önemli odak noktası, yapı kabuğunda oluşturduğu renk paleti ile gök kuşağı renklerinde bir yapı tasarlamaktır (Resim 7). Bunun için Piano tasarımında, İncil'de yer alan " ... Yeryüzüne ne zaman bulut göndersem,

cümlelerinden ilham almıştır (Conforti ve Ciccarelli, 2013). Bu yaklaşımda, 2009 Nisan'ında meydana gelen depremle yok olan ve depremden sonra bozulan toplumsal ve sanatsal yaşamın canlanması hedeflenmiştir.

Auditorium del Parco'nun kütlelerinde dış kabuğu oluşturan ahşap kaplamaların her biri, gök kuşağını çağrıştıran farklı renklerle tanımlanmıştır. Her biri özel olarak işlenen ahşap kaplamalar 25 cm genişliğinde ve 4 cm kalınlığındadır (archdaily, 2013). Renkler, küplerin

kütlesinde; sahne, sahnenin her iki yönüne yerleştirilmiş oturma alanları ve acil çıkış yer alır. Bu kütlelerin girişi hizmet binasında düzenlenmiştir. Ayrıca, arka cephe yönünde düzenlenen bir merdivenle de ulaşılmaktadır ve böylelikle piyano, arp, vurmali müzik aletleri gibi büyük enstrümanlar ana salona taşınabilmektedir. Bu bağlantı yangın kaçıışı olarak da kullanılmaktadır (Frearson, 2013). Seyirciler yükseltilmiş yürüme yolundan yaklaşık 1.00 metre yukarı çıkarak giriş holünden oditoryuma ulaşmaktadır.

Hizmet ve hazırlık olarak tasarlanan servis kütleleri ise ana kütlelerin iki yanına yerleştirilmiştir. Dört katlı olan hizmet kütlesi 11.00 m x 11.00 m boyutlarında ve 10.90 m yüksekliğindedir. Bu kütlelerin dış mekândan doğrudan ulaşılan bodrum katında; depo, servis-bakım mekânları ve elektrik santrali, zemin katında (143.00 m²); giriş holü, fuaye (vestiyer ve bilet gişesi), bar, 1. katında (114.00 m²); seyirciler için tuvaletler, iki adet oda, 2. katında; klima santrali yer alır. Üç katlı olan hazırlık kütlesi 8.50 m x 8.50 m boyutlarında ve 8.50 m yüksekliğindedir. Bu kütlelerin zemin katında (65.00 m²); sanatçılar için oturma/dinlenme mekânı (yeşil alan), kontrol ve birim yöneticisi için iki küçük mekân, 1. katında (57.00 m²); orkestra müzisyenlerinin giyinme odaları ve tuvaletler yer alır. Giyinme odaları kadın ve erkek davetli sanatçıların her birinin sayısına bağlı olarak çeşitli boyutlarda bölünebilir şekilde modüler tasarlanmıştır (Frearson, 2013). Konser salonu olan ana kütle, diğer kütlelere zemin kat kotundaki geçitlerle bağlanmakta ve geçitler aynı zamanda kütleler arasında yangın güvenlik holü oluşturmaktadır (Resim 9).

Oditoryumun yanında açık hava etkinlikleri ve konserler için bir alan ayrılmıştır ve bu alan aynı zamanda bina yüzeylerine bakacak şekilde düzenlenerek yapı yüzeyinde yansıtma yapabilece

“AUDİTORİUM DEL PARCO; AHŞABIN SICAKLIĞI VE GÜVENİ, KÜPÜN YALINLIĞI VE DİNGİNLİĞİ, RENGİN ÇEKİCİLİĞİ VE FERAHLIĞI İLE TASARLANAN YAPIDIR ”

yayım bulutların arasında ne zaman görünse, sizinle ve bütün canlı varlıklarla yaptığım antlaşmayı anımsayacağım: Canlıları yok edecek bir tufan bir daha olmayacak. Bulutlarda ne zaman yay görünse, ona bakıp yeryüzünde yaşayan bütün canlılarla yaptığım sonsuza dek geçerli antlaşmayı anımsayacağım. ...”

orta bölümünde daha açık, köşelerde daha koyudur. Renklerin cephede buluşmasında kırmızı, turuncu, yeşil, mor, pembe ve mavinin farklı tonları bir paletin üzerine yapılan dengeli vuruşlar gibi yan yana harmanlanmaktadır. Yapı grubunun çevresindeki ağaçların ve ışığın etkisiyle yapı kütleleri üzerine düşen gölgeler, rengin etkisini artırmakta ve yapının yüzeylerinde farklı dokunuşlar oluşturmaktadır (Resim 8). Yapı kütleleri çevredeki ağaçların yeşil, sarı ve kırmızı renklerine karışmaktadır. Bu şekilde bina mevsimlere uyum sağlamakta, renklerin yaz güneşiyle aydınlanmakta, kış yağmuruyla koyulaşmaktadır (Conforti ve Ciccarelli, 2013).

Auditorium del Parco'da Mekân

Auditorium del Parco'da; oditoryum, hizmet ve hazırlık olmak üzere üç farklı kütle bulunmaktadır. Oditoryum

olanağı sağlanmıştır. Üç kütleli yüzeyi de geniş dış mekân ile doğal bir bağlantı halindedir ve yaz aylarında oditoryumun dış mekân etkinliklerini gerçekleştirecek şekilde parka bakmaktadır. Oditoryum kütlelerinin yüzeyi ise, büyük ekranda konser etkinlikleri ve açık hava performansları için oturma alanlarıyla beraber ~500 kişilik bir alana açılmaktadır (Frearson, 2013).

2.500 m² alanı olan bu yapıda, 40 orkestra müzisyeni ve 238 seyirci kapasitesiyle gerçek bir konser mekânı oluşturulmuştur. Oturma alanları, sahnenin önünde 190 kişilik geniş, sahne arkasında 48 kişilik daha dar olacak biçimde yerleştirilmiş ve eğimli yapı yüzeylerini takip edecek biçimde konumlandırılmıştır (archdaily, 2013). Böylece her kademede sahneye mümkün olan en iyi görüş sağlanmaktadır (Resim 10).

Sonsöz

Deprem, L'Aquila'nın eski yapılarına verdiği zararla halkı geleneksel müzik pratiğinden mahrum bırakmış olmasına rağmen, Auditorium del Parco kentin iyileşme sürecinde pozitif bir dönem yaratmış ve müzikal geleneğini bu acı süreçte koruyarak varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Auditorium'un kütleli düzeni farklı amaçlara göre düşünülmüş ve inşa edildiği yere ve şehir algısına uyum sağlayarak başarılı bir mimari kompozisyonla bir araya getirilmiştir. Anlamlı, zarif ve yalın bu kompozisyon, Piano'nun mimari tarzına özgün bir yaklaşımdır. Bu proje, Piano'nun 1990 yılında açılan uluslararası bir yarışma sonucunda kabul gören, Avustralya'nın doğu kıyısında yer alan Yeni Kaledonya, Nouméa'da inşa edilen ve Haziran 1998'de açılan Jean-Marie Tjibaou Kültür Merkezi tasarımındaki başarısının bir tekrarı gibidir.

Renzo Piano, Auditorium del Parco'nun tasarımında kullandığı malzeme, form ve rengin ahengi ile L'Aquila'da sanatı yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Mimar Piano, ahşap malzemenin getirdiği sıcaklık ve güven, küp formunun getirdiği yalınlık ve dinginlik, rengin getirdiği çekicilik ve ferahlık ile deprem sonucu oluşan korkuyu yenmeyi, müzik ve sanata tekrar ilgi çekebilmeyi ve depremden önceki alışkanlıklarda devamlılık sağlamayı başarmıştır.

Auditorium del Parco'nun kent üzerindeki büyük etkisi ve kent halkını yaşama döndürme çabası, geçici olarak tasarlanan bu yapıyı L'Aquila'da bir simge haline dönüştürmüştür. Bu bağlamda, bir mimarın geçici olarak tasarladığı bir yapı ile depremden sonra yaralarını sarmaya çalışan bir kente geri kazandırdığı yaşam ve kent halkına verdiği güç bir tesadüf değildir.

Ayrıca, oditoryumun inşaat alanı, L'Aquila ile Trento'da bulunan üniversitelerden mezun olan öğrenciler için deneyim kazanabilecekleri bir eğitim olanağına dönüşmüştür. Bu öğrencilerin inşaat sürecine dahil olmasının, proje henüz ihale aşamasındayken sözleşmeye bir madde olarak konulması bakımından Avrupa'da bir ilk olduğu belirtilmektedir. ■

Erkan Avlar, Yrd. Doç. Dr., YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

H. Sueda Yılmaz, Araş. Gör., YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Archdaily (2013), "Renzo Piano Designs a Flat-Pack Auditorium for L'Aquila", 19 February, <http://www.archdaily.com/334237/renzo-piano-designs-a-flat-pack-auditorium-for-laquila>, [Erişim: 17.05.2016].
- Cappochin, B. (2014), "Auditorium del Parco L'Aquila, Italy", Renzo Piano Building Workshop Piece by Piece, 6. biennale internazionale di architettura, Padova, Palazzo della Ragione 15 marzo - 15 luglio, 2014, exhibition guide, p.31, <https://architettura.unige.it/inf/2014/03/piano/eng.pdf>, [Erişim: 17.05.2016].
- Conforti C. ve Ciccarelli L. (2013), "L'Auditorium di Renzo Piano per L'Aquila", argomenti, a cura di domizia mandolesi, L'Industria delle costruzioni, 430 - Nuovi paesaggi, marzo-aprile 2013, p.100-107, Italia.
- Frearson, A. (2013), "Auditorium Aquila by Renzo Piano Building Workshop", 25 February, dezeen magazine, <http://www.dezeen.com/2013/02/25/auditorium-aquila-by-renzo-piano-building-workshop/>.
- Kimmelman, M. (2009), "Where Culture is Another Casualty", April 10, The New York Times.
- La Cecla, F. (2010), "Depremler Bir Şehir Silebilir mi?", 19 Nisan, s.10, Cumhuriyet Gazetesi.
- Medina, N. (2009), "Cultural Heritage and Identity in the Wake of the L'Aquila Earthquake", Articles & Blogs, April 14, CyArk, <http://www.cyark.org/news/cultural-heritage-and-identity-in-the-wake-of-the-laquila-earthquake>.
- Miyamoto, K., Salvaterra, I. ve Yanev, P. (2009), "2009 M6.3 L'Aquila, Italy, Earthquake Field Investigation Report", Global Risk Miyamoto, Italy.

SOL ÜSTTE Hazırlık Binası Yapım Aşaması

Kaynak: <http://auditoriumdelparco.it/?703-il-progetto>
Erişim: 07.05.2016 (Resim 4)

Oditoryum Binası Strüktür Montajı

Kaynak: <http://www.6aprile.it/media/immagini/2012/07/29/foto-lauditorium-di-renzo-piano-in-costruzione-a-laquila.html>, Erişim: 07.05.2016 (Resim 5)

Oditoryum ve Hizmet Binası Yapım Aşaması

Kaynak: <http://www.fondazionezenopiano.org/project/113/auditorium-del-parco/images/enlarged/3254/>, Erişim: 15.05.2016 (Resim 6)

SOL ALTTA Cephede Gök Kuşağı Etkisi

Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/d4/1e/4d/d41e4d264f1654b1b4dff23d01df74fa.jpg>, Erişim: 07.05.2016 (Resim 7)

SAĞ ÜSTTE Auditorium del Parco'da Renk, Işık ve Gölge

Fotoğraf: © Marco Caselli Nirmal,
Kaynak: http://a4.images.divisare.com/image/upload/c_fit,w_1440/f_auto,q_80/v1/project_images/3540126/P138_546-Modifica.jpg, Erişim: 07.05.2016 (Resim 8)

SAĞ ALTTA Kütleler Arasındaki Bağlantı

<http://img.archilovers.com/projects/74c1f199bb0a7dd7e38c56222fa89e89.jpg> (Resim 9)

Oditoryum İç Mekânı

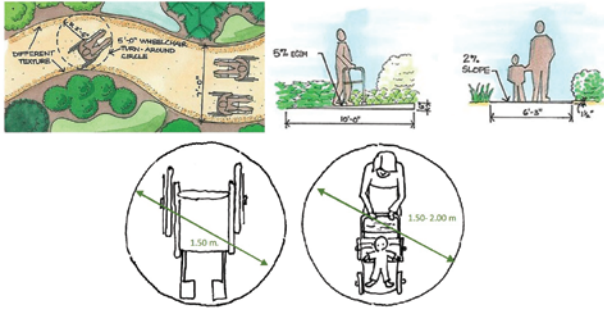
Kaynak: http://www.legnoonweb.com/files/styles/fixed-large/public/content/article/image/2012-10-07_inaugurazione_108.jpg?itok=kr-DW8m, Erişim: 07.05.2016 (Resim 10)

Engelsiz Oyun Alanları İçin Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı

BU ÇALIŞMADA, ENGELLİ VE ENGELLİ OLMAYAN BÜTÜN ÇOCUKLAR İÇİN ÇOCUK OYUN ALANLARININ “KAPSAYICI TASARIM-HERKES İÇİN TASARIM” İLKELERİ DOĞRULTUSUNDA ULAŞILABİLİR/ERİŞİLEBİLİR ÖZELLİKTE, ZENGİN ÇEŞİTLİLİKTE VE DEĞİŞTİRİLEBİLİR NİTELİKTE TASARLANMASI ÜZERİNDE DURULMAKTADIR

Ayşe Özdemir

ÜSTTE Yolların tasarımında dikkat edilecek ölçülere örnekler. Kaynak: Furgeson, 2016, Urlıcić, 2015 (Resim 1)

SAĞ ÜSTTE Engelli ve engelli olmayan çocuklar için birlikte oynanabilir özellikte kaydırak örneği
Kaynak: Urlıcić, 2015 (Resim 2,3,4)

SAĞ ALTTA Zemin kaplama örneği; ağaç kabuğu
Kaynak: Urlıcić, 2015 (Resim 5,6)

Çocukların gözlem ve duyuları eşliğinde bilgi edinmelerini sağlayan önemli bir öğretim aracı olan oyun, çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel becerilerinin geliştirilmesine, sosyalleşmesine, (Cole-Hamilton vd., 2002; Dunn, 2001; Hussein, 2010; Moore, 1986) yaratıcı düşünce ya da hayal gücünün ve doğaçlama özelliklerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Psikolojik bağlamda keyif alma, rahatlama ve esenlik sağlayan bir motivasyon unsuru (Lansdown, 1996, Hussein, 2010'dan; Melzer, 2001) iken duygusal ve duygusal-algısal yeteneklerinin gelişmesinde ve sosyo-mekânsal algısında önemli rolü olduğu yadsınmaz.

Çocuklar engellilik sahibi insanlara karşı herhangi bir olumsuz önyargıya sahip olmadıkları gibi engellilik onlar için olağanüstü bir durum da oluşturmamaktadır. Çocuklar her durumu olduğu gibi kabul etmektedir. Dolayısıyla engeli olan-olmayan çocuklar birlikte büyüdüklerinde, birlikte oynadıklarında veya okula gittiklerinde onlar tarafından ayrımcılık ve sınırlamalar olmamaktadır. Bu bağlamda açık mekânda oynanan oyunların engeli olan-olmayan çocuklar arasında etkileşimin kurulmasında önemli rolü vardır. Öyle ki; oyun tipi ve oyun seviyesi dahi çocuklar arasındaki iletişimi etkilemektedir (Hestenes ve Carroll, 2000).

Bu makalenin amacı; çocuğun kendi sınırlarını keşfetmesi ve birlikte oynayabilmesi için engeli olan-olmayan bütün çocuklar için çocuk oyun alanlarına gerek ulaşılabilirlik ve

erişilebilirlik gerekse sosyal iletişim kurabilme ve sosyalleşme temelinde mekânsal ve işlevsel kullanım olanaklarının geliştirilmesine katkı sağlayacak kapsayıcı tasarım ilkelerinin değerlendirilmesidir.

Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı

Kapsayıcı tasarım-herkes için tasarım yaklaşımı; çocuk oyun alanlarının mekânsal altyapı ve işlevsel kullanım biçimleri bağlamında engeli olan-olmayan çocukların bütünleşmesi temelinde tasarlanması olarak ifade edilebilir.

“Herkeseye yönelik oyun alanlarının” tasarlanmasındaki ana hedef, yüksek oyun, hareket ve iletişim değeri olan açık alanların meydana getirilmesidir. Bu ana hedefin bünyesinde yer alan bütünleştirici bir unsur da, bariyersiz tasarımlardır ki bunlar, ana hedefle çelişmemektedir. Bariyersiz tasarımla amaçlanan, oyun alanlarını tüm insanlarca kullanılabilir bir şekle kavuşturmadır. Bu noktada planlamada “özel çözümler” değil, bütünleşmeyi destekleyen dayanak önlemlerin alınması gerekmektedir. Engeli olan-olmayan çocukların hem birbirinden bağımsız olarak hem de birlikte oyun etkinliklerinin yapılabilirliği mümkün olmalıdır. Bu esnada onlara yetişkinler ve engelli ebeveynler refakat edebilmelidir. Bariyersiz bir oyun alanı bütün çocukların fiziksel aktivitede bulunabilmeleri ve keşfedebilmeleri için hem engelli dostu oyun aletlerinin güvenli ve tehlikesiz hem de bütüncül bir çeşitlilikte inşa edilmesi gerekmektedir. Geleneksel oyun aletlerinin yanı sıra, doğal ve

tasarlanmış çevrede gerçekleşen oyun oynama ve yaratıcılık-şekillendirme faaliyetlerine olanak sağlanmalıdır.

Mekânsal Organizasyon

Oyun mekanlarında konum ve erişilebilirlik bağlamında erişimi sağlayan yollar alçaltılmış kaldırımlar ve akustik sinyaller ile düzenlenmelidir. Basamaklardan kaçınılmalı ya da bunlar rampalarla destekli düzenlenmelidir. Kaldırımlara, park yerlerine ve kamuya açık ulaşım alanlarına bariyersiz bağlantılar oluşturulmalıdır. Yürüyüş yollarının eğimi %2 olabilirken rampaların eğimi en çok %5 olabilir. Kenar taşlarının yükseklikleri ise en çok 3 cm olmalıdır. Oyun alanına, çim alanlara vb. alanlara erişim yolları, eşit seviyede olmalıdır. Yolların net genişlikleri en az 1,50 m ve rampaların en az 1,20 m olması gerekmektedir. Üzerinde hiçbir yapılandırmanın olmadığı ve engellin yer almayacağı alanlarda tekerlekli sandalyeler için 1,50 m çaplı bir hareket sahası düzenlenmelidir (Resim 1).

Alan içerisinde temel yönlendirme, tüm alanın ve münferit alanların kolay ve anlaşılır bir şekilde okunabilmesi ile mümkün olacaktır. Özellikle fiziksel yetenekleri azalmış insanlar için daha iyi algılama için yönlendirmeye hizmet edecek olan renk, doku, koku ve ses gibi uyarıcılar kullanarak mümkün olduğunca çok duyuyu ele alabilen yapısal ve bitkisel tasarımlar yapılmalıdır. Görme engelli insanlar için alanın girişinde dokunma yoluyla okunabilen ve oyun bölgeleri arasında bağımsız ve tehlikesiz bir şekilde hareket edebilmelerine imkan tanıyan

yönlendirme panoları yer almalıdır.

Münferit oyun aletlerinin kullanımı için ihtiyaç olan yer gereksinimine ilave olarak, tekerlekli sandalyede bulunan ve koşan çocuklar, birbirlerini engellemeden ya da tehlikeye düşürmeden kullanacakları bir hareket alanı öngörülmelidir.

Temel oyun alet donanımı, bariyersiz bir şekilde erişilebilir olmalıdır. Tekerlekli sandalye ile alttan geçiş sağlayan oyun aletleri [su oyun masası] ve arkadaşlar ile birlikte oynanabilen oyun aletleri [salıncak ve yuva salıncığı] kullanılmalıdır. Birden fazla benzer oyun aleti varsa, ikinci aletlerin erişilebilirliği daha karmaşık olabilir. Hareketliliğin desteklenmesi ve monotonluğun önlenmesi için, oyun bölgeleri, kombine oyun ekipmanları ve oyun aletleri, tekerlekli sandalyeden kalkmaya yönelik motive edici özellikte seçilmeli ve tasarlanmalıdır. Tutma yerlerinin mevcut olduğu yana inme/binme imkanı sayesinde, tekerlekli sandalyeden geçiş yapılabilmektedir. Enli kaydırak, gerekli tutma yerlerinin monte edilmesi ve tutunma desteklere tamamlayıcı olarak yatay destek öngörülmelidir (Resim 2,3,4).

Açık mekan mobilyaları keskin ve çıkıntılı kenarlarından arındırılmış olmalıdır. Masaların altına tekerlekli sandalye genel olarak kolay oturup kalkmayı sağlayan sırt ve kol dayama bölümleri bulunmalıdır. Görme engelli kişilerin kullanabilmesi için, yüzeyleri zıt renkli boyalarla boyalı olmalıdır. İşaret/bilgilendirme levhaları olmalıdır.

Zemin kaplamaları için yüzey yapısı, yönlendirme yardımcıları, düşmeye karşı

önlemler, tedarik masrafları ve bakım/onarım masrafları temel ölçütlerdir. Zemin kaplama sürülebilir, kullanışlı ve yağmur sonrası da oynanabilir yapıda olmalıdır. Kaymazlık ve pürüzlülük, tekerlekli bir sandalyenin sürülebilirliği ve yürüme engeli olan kişilerin yürüme ve ayakta durma güvenliği bakımından belirleyici yüzey özellikleridir (Resim 5, 6). Zemin kaplamalarının usulüne uygun yerleştirme ve eksiksiz işçilik kullanma kalitesi açısından temel ölçütlerdir.

Oyun alanlarının bitkisel tasarımı için dikenli ve zehirli bitkiler kullanılmamalıdır. Buna karşın meyve ağaçları uygun bitkilerdir. Güvenli

düşme yüksekliği, düşmeye karşı koruma gibi güvenlik nedenleri ile oldukça yüksek taç oluşturan ağaçlar seçilmelidir (Anonim, 2002).

Güvenlik için oyun alanlarında kullanılacak materyaller ve materyal güvenliği ile ilgili standartlar dikkate alınmalıdır. Oyun alanlarının tasarımındaki hatalar, yanlış zemin malzemesi seçimi, hatalı yerleşim düzenine sahip oyun elemanları ve bakımsızlığı gibi konulardan kaynaklanan kazaları engellemek

“KAPSAYICI TASARIM, ENGELLİ VE ENGELLİ OLMAYAN ÇOCUKLARIN MEKÂNİ BİRBİRİNDEN BAĞIMSIZ VE BİRLİKTE ETKİN OLARAK KULLANABİLMESİNE VE SOSYALLEŞMESİNE OLANAK TANIMAKTADIR”

için önlem alınmalıdır. Kötü hava koşullarında veya yoğun güneş ışınlarının olduğu zaman diliminde dahi oyun alanının kullanılabilir olabilmesi öngörülmelidir. Bakım/onarım için oyun alanlarında temel olarak, ağır kusur teşkil edebilecek eksiklikleri ortadan kaldırılabilmesi için usulüne uygun ve düzenli bakım/onarım gerçekleştirilmelidir¹.

SOLDA, SOL ALTTA Mobil oyun aletleri örnekleri
Kaynak: Urlicic, 2015 (Resim 7,8,9)

SAĞ ÜSTTE Doğa temelli oyun bölümleri uygulama örnekleri
Kaynak: Urlicic, 2015; (Resim 10)

Duyusal deneyim için uygulama örnekleri
Kaynak: Urlicic, 2015; (Resim 11)

İşlevsel Kullanımlar

Oyun mekanların planlanmasında çeşitlilik, alışkanlıklar ve değişiklik aynı derecede dikkate alınmalıdır (Melzer, 2001). Bu bağlamda işlevsel kullanım alanları; etkinlik farklılıkları ve mekân gereksinimleri bakımından dört [4] bölüm olarak sınıflandırılarak değerlendirilmektedir.

1. Çok fonksiyonelli ve değiştirilebilir oyun bölümleri: Hareket çeşitliliğini ve çocuğun kendi belirlediği kullanımları destekleyen, çeşitlilik zenginliğinde

(Resim 7-8). Sürülebilirliğin akılcı olmadığı yerde sürünebilmektedir (Resim 9).

2. Doğa temelli oyun bölümleri:

Yaratıcılığı teşvik eden değiştirilebilir özellikteki ve doğal oyun materyal çeşitliliğini [su, kum vb.] içeren doğal oyun mekanlarıdır.

Kumlu oyun bölümü; Tasarlama ve şekillendirme olanağı sunan alanlardır. Kum aktarım kompleksi tekerlekli sandalyeden ayrılmadan oynanmasına izin veren kum oyunudur (Resim 10). Engelli çocuklar uygun bir yatma veya oturma alanı sayesinde çocuklar, karın üzeri yatarak veya oturarak kumlu oyunlara katılabilmektedirler.

Su oyunları bölümü; Değiştirilebilir doğal oyun materyalleri ile düzenlenmiş ve kullanıcı grupların etkileşimine olanak sağlayan alandır. Tasarlama ve şekillendirme olanağı sunan su oyun bölümü, çocuklarca bağımsız olarak kullanılabilir olmalıdır.

Doğayı keşfetme bölümü; Tasarım çalışmalarına estetik ve işlevsel özellikleri ile katkı koyabilecek mevsimlik süs bitkileri, şifalı ve aromatik bitkiler içeren bitki tarhları, bitki spiralleri ve koku bahçeleri şeklindeki ekim ve dikim alanlarıdır. Çocuklar bitkileri oyun materyali olarak kullanarak yaratıcılıklarını ortaya koyabilmektedirler.

3. Duyusal deneyimlere olanak sağlayan duyu bölümleri: Tekerlekli sandalye kullanıcıları ile birlikte kas güçsüzlüğü, hareket bozuklukları, spazm, işitme ve görme sorunları olan çocukların ihtiyaçları göz önünde tutulmalıdır. Açık havada çocuklar oynarken rüzgar, sıcaklık, ışık ve gölge gibi çeşitli duysal özellikleri deneyimleme şansına sahip olmalarını destekleyecek nitelikte tüm duyu alanlarının entegrasyonunu içeren tasarımlara yer verilmelidir. Koku,

esnek ve değiştirilebilir özellikte mekan ve donatıların tasarlandığı, çocuklara gerek tek başına gerekse diğer çocuklarla birlikte yapılan aktivitelere olanaklar sunan ve güvenli ve bağımsız hareketliliğin olmasını sağlayan alanlardır. **Hareket ve grup oyun bölümü;** Serbest oyun durumunun geliştirilebilmesi için, kullanım konusunda nötr olan “açık alanlar”dır. Koşma, zıplama, yakalama, bisiklet, kayak vb. gibi hareketli oyunlar için zemini yapılandırılmış alanlar yer almalıdır.

Mobil oyun aletleri bölümü; Yüksek oyun değeri olan oyun aletlerini (denge diskleri, asma köprüler, tekerlekli sandalye salıncakları, ağlar, halatlar, merdivenler) içeren alan, çocuklara bedenlerini deneyimlemeleri bakımından çok yönlü olanaklar sunmaktadır. Örneğin; atlıkarınca, sepet salıncak ve trampolin uygunluk göstermektedir

ses, görme ve dokunma odaklı oyun materyalleri çocuklara yeni algısal deneyimler fırsatı sunacaktır. Uğultu taşları, ahşap/metal ses oyunları ve rüzgarda harmonik sesler çıkaran bir alet (Resim 11), akan su ve rüzgarda hışırdayan ağaç dalları sayesinde iştirme ve ses tonu deneyimlerine ve dönen diskler, zıt renkler vb. sayesinde optik uyarılar görme duyusuna yönelik deneyimlerine olanaklar sağlayan tasarım materyalleri örnek verilebilir. Dokunma duyusunun geliştirilmesi için farklı malzeme çeşitleri ve yüzeyleri içeren his patikası ve dokunma paravanı düzenlemelerde yer almalıdır.

4. Dinlenme bölümleri: Her türlü iklim koşulunda [yağmur, kar ve güneş] rahatlama, kendi başına kalabilme, yeme içme, oturma ve uzanma gibi pasif aktiviteler için yeşil mekanlar, oturma ve dinlenme mekanları, çevreyi gözlemlemek için mekanlar, güvenlik duygusunu yaşanabilir ve tecrübe edilebilir kılan önemli alanlardır.

Sonuç

Türkiye'deki çocuk oyun alanları ile ilgili yapılan araştırmalar, gerek engeli olan gerekse engeli olmayan çocuklara yönelik oyun alanlarının "engeli olan-olmayan çocukların birlikte etkinlik yapabilmesi" bağlamında yeterli düzeyde olmadığına dikkat çekmektedir. Bu noktada, birinci sorun; çocuk oyun alanları tasarımının "engelli" veya "engelsiz" biçiminde mekânsal ve işlevsel farklılaşma düzeyinde olmasıdır. İkinci sorun ise, oyun alanların mekânsal ve işlevsel düzenlemelerinde gözlemlenen eksiklikler-yetersizlikler olarak sayılabilir. Nitekim gerek oyun materyalleri ve diğer donanımlar gerekse konumsal nitelik, güvenli kullanım ve kolay ulaşılabilirlik-erişilebilirlik açısından engelli çocukları

önceleyen düzenlemelerin olmadığını ya da çocukların engellilik durumları dikkate alınmadan mekânsal düzenlemelerin yapıldığını söylemek mümkündür (Aksoy 2011; Uslu ve Shakouri, 2012; Bayraktaroğlu ve Büke, 2015; Çelik vd. 2015).

Bu tespitler, çocuk oyun alanlarının duysal engellilik halleri, fiziksel ve gelişme engellilikleri bulunan çocukların da kullanımına olanak sağlayacak çocuk oyun alanlarının tasarlanması gerekliliği açıktır. Bu doğrultuda oyun alanlarının tasarımında çocukların güvenli ve kolay kullanımına yönelik ulaşılabilir/erişilebilir özellikte, zengin çeşitlilikte, esnek ve değiştirilebilir nitelikte yüksek oyun, hareket ve iletişim değerine sahip mekânsal ve işlevsel kullanım olanaklarına yer verilmesi uygun olacaktır.

Engelli insanlar için sağlanan tasarım çalışmalarının aynı zamanda herkese faydalı ve olumlu katkılar sağlayacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle kapsayıcı tasarım ilkeleri doğrultusunda oluşturulan bariyersiz oyun mekanının tasarımı engelli çocukların diğer aile bireyleri, arkadaşlar ve diğer refakatçi kişiler ile birlikte oynamayı desteklemektedir. Bu yönüyle, sosyo-mekânsal içerikli bütüncül tasarım felsefesinde "kapsayıcı tasarım" ya da "herkes için tasarım" yaklaşımının, engeli olan-olmayan çocukların mekanı birbirinden bağımsız ve birlikte etkin olarak kullanabilmesine ve sosyalleşmesine önemli katkı sağlamasının yanısıra engelli çocukların güncel sosyal hayata katılması noktasında herkesin bakış açısına ve bilinç düzeyine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. ■

Ayşe Özdemir, Yrd. Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y. (2011). Çocuk Oyun Alanları Üzerine Bir Araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon İlleri Örneği. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6, 82-106.
- Anonim. (2002). Wege zum Naturverständnis, Pflanzenverwendung in Kindergärten und kinderfreundlichen Anlagen, Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen, ReferatGartenbau, Bonn, <http://www.landwirtschaftskammer.de/verbraucher/service/gartenbau/pflanzenkindergarten.pdf>. Erişim tarihi: 25.05.2016.
- Bayraktaroğlu, B. ve Büke, A. (2015). Çocuk Oyun Alanlarının Evrensellik Ölçütleri Açısından İncelenmesi: Fenerbahçe-Pendik Sahil Şeridi Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 3(3), ÖS:Ergonomi 2015, 371-378, ISSN: 1308-6693.
- Cole-Hamilton I., Harrop A. and Street C. (2002), The Value of Children's Play and Play Provision: A Systematic Review Of The Literature, London: New Policy Institute. "http://npi.org.uk/files/7113/7544/8011/play_literature.pdf". Erişim tarihi: 22.04.2016.
- Çelik, A., Ender E. ve Seyidoğlu Akdeniz N. (2015). Engelsiz Parklarda Peyzaj Tasarımı, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi 8 (2): 05-11, ISSN: 1308-3945, E-ISSN: 1308-027X, www.nobel.gen.tr
- Dunn, W. (2001). The sensations of everyday life: Theoretical, conceptual and pragmatic considerations. American Journal of Occupational Therapy, 55(6), 608-620.
- Furgeson, M. (2016). Healing gardens. Design. SULIS: Sustainable Urban Landscape Information Series. University of Minnesota Extension. <http://www.extension.umn.edu/garden/landscaping/design/healinggardens.html>. Erişim tarihi : 21.04.2016.
- Hestenes, L. L and Carroll, D.E. (2000). The play interactions of young children with and without disabilities: Individual and environmental influences. Early Childhood Research Quarterly, 15 (2), 229-246.
- Holt, L. (2003). (Dis)abling children in primary school micro-spaces: geographies of inclusion and exclusion. Health & Place 9, 119-128.
- Holt, L. (2004). Children with mind-body differences: performing disability in primary school classrooms, Children's Geographies, 2:2, 219-236, DOI: 10.1080/14733280410001720520
- Hussein, H. (2010). Using the sensory garden as a tool to enhance the educational development and social interaction of children with special needs Support for Learning. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/sufl.2010.25.issue-1/issuetoc>"Volume 25, Issue 1, pages 25-31, DOI: 10.1111/j.1467-9604.2009.01435. onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9604/pdf
- Melzer, M.L. (2001). Schule in Bewegung, drinnen und draußen: Schulhofumgestaltung gehört dazu. <http://www.spielandschaft-bremen.de>. Erişim tarihi: 14.07.2016.
- Moore, Robin C. (1986). The Power of Nature Orientations of Girls and Boys Toward Biotic and Abiotic Play Settings on a Reconstructed Schoolyard. Children's Environments Quarterly, 3(3).
- Urlicic, V. (2015). Spielen ohne Barrieren, öffentliche Spielplätze barrierefrei und integrativ, http://www.noefamilienland.at/uploads/downloads/Spielen_ohne_BarrierenFINAL_01.NÖ_Familienland_GmbH. Erişim tarihi: 23.04.2016.
- Uslu, A. ve Shakouri, N. (2012). Engelli çocuklara dost oyun alanı ve dış mekan tasarımıErciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(5), 367-374.
- URL 1. (2016). "Mehrgenerationen-Spielplatz im Stadtpark", http://www.stadt-auerbach.de/inhalte/stadt_auerbach/_aktuelles/news_gesamt/stadtspiel. Erişim tarihi: 14.05.2016.

DİPNOTLAR

1 Bkz. TS EN 1176-1, Oyun Alanı Aletleri - Bölüm 1, Genel Güvenlik Kuralları ve Deney Metotları

MEKÂNSAL ÖRGÜTLENMEDE KATILIM SORUNU

EDİTÖR **Erdal Onur Diktaş**

ENDÜSTRİYEL DEVRİMDEN BU YANA KENTSEL ALANLARDA MEKÂNSAL ÖRGÜTLENME PRAKSİSİ BİRBİRİNDEN OLDUKÇA FARKLI BİÇİMLERDE GERÇEKLEŞMEKTEDİR. MODERNLEŞME, ÖZELLİKLE KENTSEL TEMELDE KENDİNİ, KANILARDAN VE GELENEKSEL BİLGİLERDEN ÇOK MODERN BİLİMİN POZİTİVİST, ELİTİST PERSPEKTİFİNİN EGEMENLİĞİ ALTINDA UZMANLARIN ÜRETİMİ İLE GÖSTERMİŞTİR.

MODERN SONRASI OLARAK ADLANDIRILAN, BATI'DA 1960'LARIN İKİNCİ YARISINDA BAŞ GÖSTEREN DÖNEMDE İSE MODERNLİĞİN DIŞARIDA BIRAKTIĞI KULLANICIYA AİT KANILARIN, GÖRÜŞLERİN YENİDEN DEĞER BULDUĞU, POLİTİK ANLAMDA GÖRÜNÜRLÜĞÜN ARTTIĞINI GÖRMEK OLANAKLIDIR. MEKANSAL ÖRGÜTLENME PRATIĞİNDE BU KENDİNİ NEREDEYSE DOĞRUDAN KATILIM İLE GÖSTERMİŞTİR. BU SÜREÇTE, POLİTİK AYGITLAR TEMELİNDE, MERKEZİN BASKISI VE YÖNETİMİNDEN KURTULMAYA ÇALIŞAN GÖRECE ÖZERK YEREL YÖNETİMLERDEN, YERİNDEN YÖNETİMDEN SIKÇA BAHSEDİLMEMEYE BAŞLANMIŞTIR.

SÜREÇ TÜRKİYE'YE YANSIMASINI 1990'LARIN BAŞINDA ANCAK BULMUŞTUR. TÜRKİYE ÖZELİNDE, TÜM BU SÖYLEMSEL VE EDİMSSEL İKLİMİN MEKÂNSAL ÖRGÜTLENME PRAKSİSİNİN POLİTİK AYAĞINDA KİMİLERİ İÇİN YARATTIĞI İYİMSERLİK NE YAZIK Kİ 2000'Lİ YILLARDA GERÇEKLEŞEN POLİTİK KAYMA VE MERKEZ EGEMEN TUTUM NEDENİYLE ÇOK DA UZUN SÜREMEMİŞTİR.

GELİNEREK NOKTADA, BU NİTELİKLERİN PRATİKTEKİ İŞLERLİĞİ HAKKINDA PEK ÇOK OLUMSUZ GÖRÜŞ İÇİNDE OLUNSA BİLE BU DURUMDAN KURTULABİLMENİN ARACININ DA YİNE KATILIMIN KENDİSİ OLABİLECEĞİ DÜŞÜNCESİ İLE İYİMSERLİĞİ KORUMAK GEREKLİ GİBİ GÖRÜNMEKTEDİR. BU SAİKLE, DERGİNİN BU SAYISINDA, KATILIMIN MEKÂNSAL ÖRGÜTLENME SÜREÇLERİNDEKİ YERİNİ, ÖNEMİNİ KENTSEL VAROLUŞ VE DÖNÜŞÜM İLE MİMARİ MEKÂNLARIN OLUŞTURULMASINDA PAYDAŞ OLMAK BAĞLAMINDA İRDELEYEN BİRKAÇ ÇALIŞMAYI BİR ARAYA GETİREREK GİRİŞ NİTELİĞİNDE BİR DOSYA OLUŞTURDUK. ÖNÜMÜZDEKİ SAYILARDA DA KONUYU DERİNLEŞTİRMEK BELKİ ÇÖZÜM İÇİN GEREKLİ FIRSATLARI ÜRETEBİLİR UMUDUNDAYIZ.

İzmir'de Korumacı - Katılımcı Reflekslerin 20.Yüzyıl Sonu - 21.Yüzyıl Başındaki Örgütlenmesi ve Dönüşümü

BU MAKALE, İZMİR'DEKİ KORUMACI - KATILIMCI REFLEKSLERİN 20. YÜZYIL SONU - 21. YÜZYIL BAŞINDA KENT BÜTÜNÜNDEKİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ GÜCÜNÜ VE ORTAMIN GÜNÜMÜZDEKİ DEĞİŞİMİNİ İNCELEMEDİR

Emel Kayın

Türkiye'nin batı ucunda stratejik bir liman kenti olan İzmir, tarihi boyunca ticari, kültürel, politik, demografik, mekânsal gelişmelerin sahnesi olmuştur. Merkezi gövdesinde M.Ö. 3000'lere dayanan geçmişi açığa çıkarılan, günümüzdeki sınırlarında Neolitik dönem katmanları ile karşılaşılacak kent, Osmanlı döneminde Doğu-Batı ticaretindeki rolü ve kozmopolit toplum yapısıyla önem kazanmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde yeni yönetimin idealleri paralelinde modern, asude, konforlu bir hayat sürdüren İzmir, 20. yüzyılın ortasında yaşanan hızlı sanayileşme, köyden kente göç, plansız yapılaşma gibi olguları göğüsleyememiş; 20. yüzyılın ikinci yarısından 21. yüzyıla uzanan süreçte ise postmodernite ve küreselleşme dinamiklerinin, neoliberal-muhafazakar atakların, dünya savaş gündemi ve mülteci hareketlerinin, yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik, barınma sorunlarının, sermaye taleplerinin, kültürel ve doğal çevreye ilişkin tahribatın kapıya dayanmasına hazırlıklı olamamıştır.

İzmir'in 20. yüzyılın ortasından 21. yüzyıla uzanan gelişme sürecinde, kentteki yerel yönetim, bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler ve teknoloji, sanat, ideoloji, sermaye, medya alanları verimli bir iletişim içinde olamamış ve kentsel gelişmelere yönelik katılımcı süreçlerde sorunlar yaşanmıştır. Kentte bilim, teknoloji, sanat ve ideoloji kapsamında üretilen bilgi, düşünce, yapıt vb. unsurlardan etkin biçimde yararlanılamadığı gibi yerel yönetim, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler, sermaye kesimi, medya

alanı vb. odaklar arasında çatışmalar mevcuttur. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden birisi, İzmir'in kültürel ve doğal mirasının korunması konusunun, 20. yüzyılın sonlarına kadar bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler vb. odaklar ile ilgili kurumların takip ettiği marjinal bir alan olarak kalması ve bu odakların yerel yönetim, sermaye kesimi, medya alanıyla sıklıkla karşı karşıya gelmesidir. Sonuçta, kültürel mirasın önemli bir bölümü yıkılmış ya da tahrip olmuş; atıkların döküldüğü körfez canlılığı yitirmiş; yeşil alanlar yapılaşmaya feda edilmiş; ulaşım, otopark, hava kirliliği vb. sorunlar kronik hale gelmiştir. Konak Meydanı'nda alışveriş merkezi inşasının gündeme gelmesi, Kordonboyu'nda altı izli yol inşasıyla ilgili dolgu faaliyetinin başlaması, 20. yüzyıl sonlarında kamusal alanda yaşanan sorunlara örnektir. 21. yüzyıl başına gelindiğinde ise, İzmir'de korumacı-katılımcı reflekslerin canlandığı, farklı odaklar arasındaki ilişkilerin çoğaldığı ve kentsel mekân açısından yeni bir evrenin başladığı görülür. Bu makale, İzmir'de uzun soluklu bir geçmişi olan korumacı-katılımcı reflekslerin 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başında kent bütünündeki dönüştürücü bir öge olarak nasıl örgütlendiğini ve günümüzde bu deneyimin ne şekilde değiştiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

İzmir'de 1999-2004 Evresindeki Korumacı-Katılımcı Refleksler ve Uygulamalar

İzmir'de 1999-2004 evresinde yaşanan dönüşümün en önemli tetikleyicisi,

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "şehirin ortak aklını seferber eden" bir çalışma sistemi oluşturulduğunu deklare etmesi ve diğer yerel yönetimlerin de buna eklenmesidir (1999-2003 İzmir Değişiyor, 2003). Bu çalışma programı içerisinde, bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler vb. kesimler ile çeşitli araştırmacıların bilgi ve deneyimlerini yerel yönetime "gönüllülük" çerçevesinde aktarabildikleri bir ortam geliştirilmiş; kültürel-doğal mirasın sağlıklılaştırılması ve tarih bilincinin geliştirilmesi, kamusal kullanımların artırılması ve buna hizmet edecek mekân düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi, körfezin temizlenmesi ve yeşil alanların artırılması gibi çalışma eksenleri başlatılmıştır. Bu dönemde bilgi, söylem, yöntem, kurum, uygulama vb. kapsamlarda ortaya çıkan olgular, sonraki dönemler açısından önemli temeller oluşturmuş ve örnek teşkil etmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2002 yılında, bölge, sokak ve yapı ölçeğinde koruma amaçlı projeler hazırlayacak ve uygulamalar gerçekleştirecek olan Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Müdürlüğü'nü kurmuş; ayrıca 2003 yılında meslek örgütü ve akademik camianın temsilcilerini dahil ettiği bir komite aracılığıyla "İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihe Saygı/ Yerel Koruma Ödülleri" başlıklı bir ödül sistemi oluşturmuştur. Kente ilişkin tarihsel bilginin arşivlenmesini, sergilenmesini, yayılmasını sağlayacak olan İzmir Kent Arşivi ve Müzesi ile kent araştırmalarını yayımlamayı hedefleyen

İzmir Kent Kitaplığı bu dönemde kurulmuştur. “İzmir Kent Kültürü” dergisinin yayımlanmaya başlanması, liselerde kent tarihi konferansları verilmesi, kent belleği konusunda sempozyumlar yapılması, kent kültürü sergileri açılması, kültür insanlarının yaşadıkları mekânlara vefa plakeleri asılması, kentin farklı kesimlerini biraraya getiren toplantılar yapılması, benzer nitelikteki çalışmalar (2000’de İzmir’de Neler Oldu, 2000; 1990-2003 İzmir Değişiyor, 2003). Konak Belediyesi de bünyesindeki Araştırma-Geliştirme birimi ve diğer birimleri aracılığıyla koruma amaçlı imar planı hazırlama, sokak sağlıklılaştırması, yapı restorasyonu gibi uygulamalara yönelmiştir. Kent ayrıca Avrupa Konseyi Avrupa Tarihi Kentler Birliği’ne bağlı olarak kurulan Türkiye Tarihi Kentler Birliği’nin üyesi olmuş, kuruluşun 2003 yılı toplantısı İzmir’de düzenlenmiştir. Kültürel mirasın korunması, kentte tarih bilincinin geliştirilmesi ve diğer kentsel gelişmeler için yerel yönetimin konu ile ilgili odaklar ve kişilerle doğrudan iletişim içinde olduğu ve yeni fikirlere açık bir tutum izlendiği görülür¹.

Bu evrede yeni bir nazım imar planı hazırlıklarına girilerek Alsancak Limanı ile Turan arasındaki bölge yeni kent merkezi olarak ele alınırken taşınmaz kültür varlıklarının korunması, onarılması ve yaşatılması, temel bir hedef olarak belirlenmiştir (1999-2003 İzmir Değişiyor, 2003). Bu kapsamda Kadifekale-Basmane-Konak Meydanı-Varyant arasında kalan ve kentin en büyük kültürel miras alanını oluşturan bölgenin korunması konusunda bütünsel, kapsamlı ve katılımcı bir çalışmanın başlatılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi’nin ortak çalışmasıyla 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı’nın hazırlanması söz konusu olmuş; 270 hektarlık alanın büyüklüğü ve doğal-yapay ayrımlar göz önüne alınarak çalışmalar iki etaba ayrılmıştır. İzmir 1 No’lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun belirlediği arkeolojik, doğal, kentsel, tarihi sit alanları ile barındırdıkları kültür varlıklarının koruma, kullanma ve geliştirme kararlarını belirleyen planın uygulanmasına yönelik alt ölçekli planlar, raporlar, notlar, kentsel tasarım

projeleri de hazırlanmış; tarihi dokunun mekânsal bütünlük içinde korunması ve alandaki yaya sürekliliğinin sağlanması, planın hedefleri arasında yer almıştır (İzmir Konak Belediyesi, 2002). Bu alanda çalışan bilim insanları ve meslek örgütlerinin katkılarıyla tartışılıp dönüştürülen plan, kültürel miras alanlarının geleceği konusunda bir yasal zemin oluşturmanın yanı sıra kentte güçlü bir koruma gündemi de yaratmıştır. Bölgede günümüzde giderek artan çalışmalar, bu plana temellenmektedir.

Kentli algısından uzakta kalmış, yapılarla kuşatılmış ve tekensiz yerler olarak görülen ören yerlerinde çalışmalar gerçekleştirmek, bu dönemde yerel yönetimin öncelikli işleri arasındadır. “Kadifekale, Tiyatro ve Çevresi Koruma, Geliştirme ve Yaşatma” projesi, kentin Helenistik dönem ve sonrasındaki yerleşim alanının üst noktasında konumlanan Kadifekale çevresindeki kaçak yapıların yıkılması, Antik dönem mirasının ortaya çıkarılması ve restore edilmesi, yürüyüş koridorları ve seyir alanları yapılmasını amaçlamıştır (Ekinci, 2002). İlk etapta surların içinde kalan kaçak yapılar boşaltılmış ve kalede sağlıklılaştırma çalışmalarına başlanmıştır. Antik dönem kentinin yönetsel ve sosyo-

başlanmıştır. Yerel yönetim, alana kültür turları düzenlenmesi, kentin 5000. yılı dolayısıyla ören yerinde konser verilmesi gibi etkinlikler de yürüterek, kentlilerin dikkatini ören yerine çekmiştir (Kayın, 2002). Bu çalışma eksenleri günümüzde de sürdürülmektedir.

Tarihi meydan, sokak, arter, kıyı vb. alanlarda gerçekleştirilen sağlıklılaştırma çalışmaları ve düzenlemelerle kamusal kullanımı arttırmak, bu dönemin temel çalışmaları arasındadır. 19. yüzyıldan itibaren kamusal niteliği çeşitli aşamalarla tamamlanan, 20. yüzyılın ortasından sonra ise, deniz dolgusu, Sarıklısla’nın yıkımı, ulaşım düzenlemeleri vb. olaylarla değişerek otobüs duraklarının toplandığı karmaşık bir alan haline gelen Konak Meydanı’nın tarihsel belleğini ortaya çıkaracak biçimde düzenlenmesi, bu kapsamdaki bir uygulamadır. Ersen Gürsel’in 2003 tarihli tasarımı doğrultusunda yapılan uygulama, “Eski Konak Meydanı, Cumhuriyet Bulvarı ve Çevresi, Yeşil Park Alanları, Kıyı Kullanım Alanı” olarak belirlenen dört bölgede gelişmiştir (Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, 2004). Basit onarım, bakım ve cephe yenilemeleri yoluyla kültürel mirasın görünür kılınması içinse “Evlere Şenlik” ya da

“İZMİR’DE 1999-2004 DÖNEMİNDEKİ DÖNÜŞÜM, İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ’NİN ‘KENTİN ORTAK AKLINI SEFERBER ETME’ SİSTEMİNE TEMELLENMEKTEDİR”

ekonomik merkezi olan Agora’da ise “Agora ve Çevresi Koruma, Geliştirme ve Yaşatma Projesi” adıyla başlatılan uygulama, kazı çalışmalarının ilerletilmesi, Agora ve çevresinin “Arkeoloji ve Tarih Parkı” haline getirilmesi, alandaki tescilli yapıların restore edilmesi gibi öngörülerini içermektedir (Batkan, 2002). İzmir’in 5000 yılı olarak kabul edilen 2000 yılında, kentin ilk yerleşim alanı olan ve Smyrna Antik kenti kazılarının sürdüğü Tepekule Höyüğü ile çevresinde düzenlemeler gerçekleştirilmiş; kazı çalışmaları desteklenmeye

“Bakımlı Cepheler” olarak adlandırılan proje başlatılmıştır. Alsancak’taki 1448 Sokak ve 1449 Sokak, Mithatpaşa Caddesi’ndeki tarihi konut dizileri, Göztepe Kilise Sokağı, Atatürk Lisesi, Namık Kemal Lisesi, İzmir Kız Lisesi, Konak Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi, Alsancak Garı gibi sokak ve yapılarda gerçekleştirilen uygulamalar, bu çerçevedeki bazı örneklerdir (1999-2003 İzmir Değişiyor, 2003). “Oteller Sokağı” olarak tanınan Basmane’deki 1296 Sokak’ta Konak Belediyesi Ar-Ge Müdürlüğü tarafından cephe ve altyapı yenilemesi yapılmış; kentlilerin planda

“Oteller Bölgesi”* olarak işlenen bu alana ilgisi arttırılmıştır (Kayın, 2004; Kayın, 2004; Konak Belediyesi AR-GE Müdürlüğü, 2004) Kordonboyu’nda gerçekleştirilen altı izli yol dolgusunun yeşil alana dönüştürülmesi, temizleme çalışmaları hızlandırılan körfezin kıyısını çevreleyecek yeşil kuşağa yönelik uygulamaların hızlandırılması, İnciraltı Doğal Yaşam Parkı, Sahilevleri, Güzelbahçe, Bostanlı kıyı şeritlerinin düzenlenmesi için çalışmalar başlatılması, kamusal alanlara ve bilgiye erişimin kolaylaştırılması, kentin kültürel potansiyelinin keşfedilmesi de, dönüşüm sürecinin önemli izlekleridir.

İzmir’de 2004-2009 ve 2009 Sonrasında Korumacı-Katılımcı Refleksler ve Uygulamaların Dönüşümü

İzmir’de korumacı-katılımcı reflekslerin, bu kapsamdaki ilişkilerin ve kentsel mekânın 1999-2004 evresinde yaşadığı dönüşümün ana hatları 2009’a kadar farklılaşarak da olsa sürmüştür; 2009 sonrasında ise yerini yeni bir sürece bırakmıştır. Kentteki yerel yönetim, bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler ve teknoloji, sanat, ideoloji, sermaye, medya alanları arasındaki ilişkiler ile bu odakların kentsel gelişmeler üzerindeki etkileri, 2009 sonrasında ulusal-küresel merkezlerden yönlendirilen dinamiklerin de devreye girdiği gelişmeler paralelinde değişmiş; farklı odaklar arasında ciddi tartışmalar ortaya çıkmıştır.

1999-2004 evresinde, kentin yerelde üretilen bilgi-düşünce potansiyelini bir araya getirmek, gönüllülük temelli desteklerle kamusal bütçeye yük getirmemek ve “kentin ortak aklını seferber etmek” gibi ilkelerle kurgulanan bilgi-düşünce paylaşım zemini, yerini büyük oranda bütçeli danışmanlık müessesesine bırakmıştır. Bütçeli danışmanlık, geçmişte de var olmakla birlikte yeni dönemde bu müessesenin oranı ve etkinliği, kentsel katılımcı reflekslerin önüne geçmiştir. Önceki dönemde “kentin ortak aklının seferber edildiği” toplantılarda kentsel katılımcı refleks esas alınırken yeni dönemde bu refleks yüzeysel bir konuma itilmiş; diğer dinamikler ön plana çıkmıştır. Geçmişte kentin kapsamlı bilgisini yoğun emek-zaman harcayarak üretip

yönetimler ve kentlilerle gönüllülük müessesesi içinde paylaşan çok sayıda bilgi-düşünce üreticisinin bu süreçte devre dışında kaldığı ve bu şekilde elde edilmiş bulunan kaynağın yeni sistem içinde kimi zaman doğrudan kimi zaman üzerine cila sürülerek kullanıldığı, kimi zaman da yok sayıldığı görülür. Yeni sistem içinde, yeni bilgiler, çalışmalar, stratejiler de üretilirken hem üretim hem de katılım için “elitist bir çerçeve” belirlenmiştir. Kent için gerçekleştirilmiş üretim ve emeğin ön planda olduğu 1999-2004 evresinin katılım anlayışı, yerini yeni dönemde kimliklerin ön planda olduğu bir katılım anlayışına bırakmıştır. İzmir’in kültürel stratejilerini oluşturmak üzere “bu kente yönelik üretimlerinin içeriği, sayısı vb. parametreler göz önüne alınmadan İzmir doğumlu olmak” ve “ülke çapında tanınırlık” kriterlerinin etkin olduğu bir çalıştayın toplanması kadar benzer uygulamaların kentsel mekâna dair diğer karar alma süreçlerinde de uygulanması dikkat çekicidir. Yaygın katılma imkânı bulunulan çalıştaylarda dahi katılımın çalışma ve toplantı sonuçlarına yansımaması ile ilgili sorunlar söz konusudur. Sözü edilen süreçleri eleştiren hemen hemen her aktör sistemden uzağa düşürülmüş; yerel yönetim ile üreten kentli ilişkisi 1999-2004 döneminde heyecanla yaşanan doğrudanlığı yitirip üretimlerin ya da eleştirilerin aktarılması için bariyerler aşılması gerekmeğe başlamıştır.

Yeni dönemde, 1999-2004 yılında temelleri atılan birçok düşünce ve uygulamanın yeni kavramlar eşliğinde yeniden paketlenerek ortama sunulduğu görülür. Küresel dünyanın neoliberal yaklaşımlar ve sermayenin cirit attığı tüketici kentlerinde karşı konulmaz metaforlar olarak kullanılan “tasarım”, “yönetişim”, “katılım” gibi kavramların büyüdü tınısı altında kodlandığı için dokunulmazlık kazanan birçok tartışmalı uygulama gündemdedir. Ülkede sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan merkezi teşkil eden ve bu konularıyla yarattıkları potansiyelin değeri kadar pazar arayışları ile tekelleştirici yaklaşımlarının zararları da sabit olan İstanbul ve Ankara gibi kentlerin, periferi konumunda olan İzmir’e yoğun bir hamle yaptıkları görülür. Bu hamle

kentin sosyo-ekonomik ve kültürel odakları gibi yerel yönetimi tarafından da yetkin bir strateji dahilinde karşılanamamış; gelenlerin var olanlarla sağlıklı biçimde entegre edildiği sağlıklı bir zemin oluşturulamamıştır. Gelişme stratejileri söz konusu olduğunda “özgün potansiyelleri üzerinde modeller oluşturarak dış dinamikleri buna denetimli biçimde eklemek” yerine kendisini sürekli ülkedeki ve ülke dışındaki merkezlerle kıyaslamaya eğilimli bir tutum sergileyen, potansiyellerini değerlendiremeyen ya da onları ancak sözü edilen merkezlerde akredite edildikten sonra kabullenen, örgütlenme ve hızlı refleks geliştirme yönünde sorunlar yaşayan, sözü edilen merkezlerden gelen yatırım, imaj, model, hizmet, ürün vb. unsurları kucaklamaya ve yüceltmeye açık bir yönetsel ve sosyo-kültürel yapı barındıran, dışarıdan hizmet ve ürün satın alabilecek ortalama bir kapitale sahip olan İzmir’de, bu sonucun ortaya çıkmış olması şaşırtıcı değildir. Kimlik ancak özgün karakteristiklerin geliştirilmesi sonucunda sağlıklı bir hal gösterebilecek bir olgu iken sürekli üst kimlikler atanmaya çalışılan İzmir kenti, kendisine bu yönde getirilen vaatlerin derinliğini, geçmiş, bugünü, geleceği, potansiyelleri, dinamikleri ile ilişkilerini, kazandıracakları-kaybettireceklerini sorgulamakta yetersiz kalmıştır.

1999-2004 evresindeki yerel yönetimin kentte kültürel mirasın korunması gündemini çeyrek yüzyıl boyunca var eden ve kapsamlı bilgiler üreten bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil inisiyatifler ve diğer araştırmacılar ile yarattığı işbirliği ortamının, yeni dönemde aktörleri, içeriği, kavramları kapsamında dönüştüğü görülür. Büyük oranda Kemeraltı-Kadifekale-Basmane-Varyant arasındaki kültürel miras alanına odaklanan çalışmalar, geçmişte “koruma” kavramı ile anlamlandırılırken günümüzde “tarih-tasarım” kelimeleriyle kodlanmıştır. Tarihsel yapıları, içinde yaşayanları yerinde tutarak, küçük esnafı destekleyerek sağlıklılaştırmayı amaçlayan yaklaşımlar ise büyük kapitalin devreye girdiği ve mülkiyet, iş, kullanıcı değişimini vadeden organizasyonlara evrilmiştir. Bugüne kadar kültürel miras alanlarına

ayağını basmamış hatta bu yerleri “mezbelelik” olarak görmüş çok sayıda kariyerist ve yatırımcı bu alanların gelecek stratejilerini kendi ihtiyaçlarına göre oluşturmaya başlarken, çeyrek yüzyıl boyunca kentte koruma gündemini var etmiş olan odaklar, kavram, içerik ve uygulama anlamında varlık gösteren soylulaştırmaya dikkat çekmeye başlamış; bu konularıyla da yerel yönetim, sermaye, medya kesimlerinin kurduğu sahneden öteye itilmiştir. Geçmişte kent tarihine yönelik çok yönlü çalışmalar yapmak üzere kurgulanan İzmir Kent Arşivi ve Müzesi ile İzmir Kent Kitaplığı'nın yeni dönemde atıl bırakıldığı ve farklı çalışmalar yapmak üzere yeni kurulan ve elitist bir çizgi belirleyen İzmir Akdeniz Akademisi'nin ön planda olduğu görülür. 1999-2004 evresinde “yeşil kuşak” vurgusuyla başlatılan ve körfezin çevresinin oturma, yürüyüş, bisiklet, piknik, kutlama, konser, plaj vb. kullanımlarla rekreatif amaçlı düzenlenmesini amaçlayan çalışmalar, yeni dönemde “kıyı tasarımı” adıyla yeniden paketlenmiş; daha önce kentin imkânlarıyla ve gönüllü katılımlarla son derece başarılı sonuç veren düzenlemeler, bu kez İstanbul merkezli dinamiklerin ön planda olduğu bir hizmet alımı ile gerçekleştirilmiş ve katılımın yetersizliğinden uygulamanın ayrıntılarına kadar kadar ciddi tartışmalara konu olmuştur (<http://www.izmimod.org.tr/v2/haberler/572-kiyi-tasarimi-projesi>). 21. yüzyıl başında, körfezin temizlenmesi ve denize girme imkânının sağlanması, Güzelbahçe'de plaj yapımı, İnciraltı'nda rekreatif düzenlemeler gerçekleştirilmesi gibi içeriklerle başlanan çalışmalar günümüze gelindiğinde zayıflamış; İnciraltı'nın Expo alanı olarak ilan edilmesi ve bu organizasyonu İzmir'in kazanamamasının ardından farklı yapılaşma önerilerinin gündeme gelmesi, başka bir tartışma alanını teşkil etmiştir (Kayın, 2011). Bir modern miras, kültürel peyzaj ve hafıza alanı olarak sağlıklılaştırılması gereken İzmir Enternasyonal Fuarı ve Kültürpark alanının, yerin “modern” kimliğiyle bağdaşmayan düzenlemeler ve büyük bir kongre merkezi inşasını öneren bir planlamaya maruz kalması ise güçlü bir kentsel refleksi ortaya çıkarmıştır (<http://www.izmimod.org.tr/v2/haberler/694-kulturpark-platfomu-zorunlu-basin-aciklamasi>).

1999-2004 evresinde çeperlerde yaşayanların kent merkezindeki kamusal ve kültürel kullanımlara kolay dahil olması için programlanan uzun mesafe toplu taşıma programının devreden çıkarılarak araç değiştirilen bir sisteme dönülmesi; yerel kültürel insiyatiflerin kent kültür merkezlerinde düzenledikleri etkinlikler daha önceden yerel yönetim bültenlerinde duyurulurken bu uygulamadan vazgeçilmesi; sanat, kültür, tasarım vb. alanlarında kentin potansiyellerini çok yönlü olarak keşfedip dış dünyaya eklemek yerine ithal ve geçici olana odaklanması, kamusal mekânda farklı kesimlerin varlığını ve doğrudan iletişimi güçleştiren yeni dönem uygulamalarıdır.

Sonuç ve Değerlendirmeler

İzmir'de korumacı-katılımcı refleksler ve bu kapsamda kentsel mekâna yansıyan gelişmelerin 21. yüzyılın hemen başında belirgin bir dönüşüm geçirdiğini, geçen on yılın ardından da yeniden dönüştüğünü saptamak mümkündür. 1999-2004 evresindeki dönüşüm, yerel yönetim, bilimsel camia, meslek örgütleri, sivil insiyatifler vb. odakların “gönüllülük” ilkesi içinde el ele verdiği ve kentsel emeğin değerlendirildiği, üreten kentli ile yerel yönetim arasında “doğrudan” bir ilişkinin olduğu bir çalışma dinamiği ile gerçekleştirilmiş; kültürel mirasın korunması, doğal değerlerin sağlıklılaştırılması, kamusal mekânların ve kentli yaşam alanlarının çoğaltılması, kentteki potansiyelin ön plana çıkarılması, ana dönüşüm izleklerini teşkil etmiştir. 2004-2009 arasında yaşanan geçiş döneminin arkasından karşılaşılan yeni dönüşüm çerçevesi ise, ulusal-küresel sermaye ile ona eklenen yatırım, imaj, model, hizmet, ürün vb. unsurlara yönelik pazarlama ataklarının ön planda tutulduğu; kentteki sosyo-ekonomik, kültürel zeminler ile yerel yönetim, sermaye, medya vb. kesimler arasındaki ilişkiler ve katılım imkânlarının yanı sıra kentsel mekân, mimarlık, kültürel-doğal değerler açısından da “soylulaştırmacı” tutumların devrede olduğu ve üreten kentli ile yerel yönetim arasında önceki dönemde mevcut olan doğrudan

ilişkinin yıprandığı bir manzara sergilemektedir. İzmir'in 1999-2004 evresinde geçirdiği ve “yerel olanı ön planda tutarak dış dinamiklere eklemek” şeklinde gerçekleşen dönüşüm kentte yaygın bir umut, heyecan, katılım arzusu yaratırken dış dinamikleri ön plana alan yeni dönem dönüşümü ise yaygın bir kaygı yaratmaktadır. ■

Emel Kayın, Doç. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Batkan, Ö. (2002) “Agora ve Çevresi Koruma-Geliştirme ve Yaşatma Projesi”, Ege Mimarlık, Sayı:43, s.20-24.
- Ekinci, O. (2002) “Kadifekale'de Düşlerin Restorasyonu”, Ege Mimarlık, Sayı:43, s.18-19.
- İzmir Konak Belediyesi (2002) “Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı”, Ege Mimarlık, Sayı:43, s.13-15.
- Kayın, E. (2011), Kentin Kıyısında ve İçinde Olmak:İnciraltı, Heyamola Yayınları, İstanbul.
- Kayın, E. (2004), “Oteller Sokağı / Oteller Bölgesi / Kemeraltı Neden / Nasıl Korunsun?”, Ege Mimarlık, Sayı:52, s.31-36.
- Kayın, E. (2002) “Smyrna Antik Kentinin Görünür Olabilme Problemi Üzerine”, Ege Mimarlık, Sayı:43, s.36-38.
- Kayın, E. (2000), İzmir Oteller Tarihi, İzmir Kent Kitaplığı, İzmir.
- Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi (2004), Ege Mimarlık, Sayı:50, s.44-53.
- 1990-2003 İzmir Değişiyor (2003) İzmir, İzmir Kent Kitaplığı.
- 2000'de İzmir'de Neler Oldu (2000) İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- <http://www.izmimod.org.tr/v2/haberler/694-kulturpark-platfomu-zorunlu-basin-aciklamasi>
- <http://www.izmimod.org.tr/v2/haberler/572-kiyi-tasarimi-projesi>

DİPNOTLAR

1 1999-2004 dönemi İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin “kentlinin ortak aklını seferber etmek” üzere doğrudanlık yöntemiyle sürdürdüğü korumacı-katılımcı çalışmaları çok sayıda kişisel ya da kurumsal deneyim açısından örneklemek mümkündür. Kişisel-doğrudan katılım bağlamındaki deneyimlerden biri, çeyrek yüzyıldan fazla bir zamandır kenti izlemekte olan bu makale yazarının kendisine aittir. Yazar, kaleme aldığı “İzmir Oteller Tarihi” kitabının 2000 yılında yayımlanmasının ardından kentin günümüze ulaşabilen tarihi otellerinin özgün kimlikleriyle ve bölgesel ölçekte koruma altına alınması için doğrudan randevu olarak dönemin Belediye Başkanı Ahmet Priştina'ya gitmiş; aynı gün içinde ilgili yerel yönetim bürokratları ile görüşmeler sağlanarak Basmane bölgesindeki alan, ilgili planda “Oteller Bölgesi” olarak işaretlenmiş ve gereken onaylardan sonra bölge kent gündemine bu işaretle mal olmuştur. Kurumsal-doğrudan katılım bağlamındaki bir deneyim ise meslek örgütlerinin yerel yönetim ile kurduğu temas sonucunda dönüştürülen Kordonyolu dolguşu konusundadır. 1999-2004 dönemi yerel yönetimi göreve gelme sürecinde, kentin doğal ve tarihsel geçmişi ile kültür mirasına, yargı kararlarına ve kamu yararına uygun politikalar izleyeceğini deklare etmiş; göreve başladığında Kordonyolu konusunu öncelikli olarak gündeme almış ve başta Mimarlar Odası İzmir Şubesi ve Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi olmak üzere meslek örgütleri ile görüşmeler yaparak yol dolgusunu kamusal yeşil alana dönüştürmüştür.

Türkiye’de Tarihi Çevrelerin Korunmasında Katılımcı Planlama Olasılığı: İzmir Örneği

BU ÇALIŞMA İLE; ŞEHİR PLANLAMA DİSİPLİNİNİN EN ZORLU GÖREVLERİNDEN BİRİ OLAN TARİHİ KENT MERKEZLERİNİN KORUNMASI SÜRECİNDE, HALKIN DESTEĞİNİN SAĞLANMASININ ÖNEMİ ANLATILMAKTADIR

Muhammed Aydoğan

ÜSTTE, SAĞ ÜSTTE Kemeraltı Katılım Toplantısı'ndan görüntüler

Çağdaş toplumların Şehir Planlama disiplininin temel beklentilerinden biri, tarihi çevrenin korunmasıdır. Bu beklenti, aydınlanmacı planlamanın koruma-kullanma dengesini sağlama görevinin çok ötesindedir. Artık “koruma”: planlamanın yaşanabilirlik, erişilebilirlik gibi temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Tarihi yapıların tekil olarak değil, tarihi kent dokusu içinde korunması (ICOMOS’un 1964 tarihli Venedik Tüzüğü’nden beri), hatta çevreleyen doğal/yapay peyzaj ile birlikte korunması (ICOMOS’un 1987 tarihli Washington Tüzüğü’nden beri) uluslararası normlar olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin yüzyılı aşan deneyimleri; tarihi çevrelerin korunmalarının sadece yöneticiler eliyle sağlanamayacağını, halkın ikna edilmesinin ve sürece katılmasının zaruri olduğunu öğretmiştir.

Türkiye’de de uluslararası anlaşmalara paralel olarak yasal düzenlemeler yapılmakta ve tarihi çevrelerin korunması için farklı ölçek ve tekniklerle planlar hazırlanmaktadır. Ancak mevzuat ve planlarla tanımlanan durum ile uygulama farklılık göstermektedir. Büyükşehirlerin hızlı büyümeleri, yaşanan ekonomik, sosyal ve mekânsal dönüşümler, tarihi çevrelerin korunması sürecinin: Avrupa ülkelerindeki gibi rutin bir planlama uygulaması olarak yürütülmesine olanak vermemektedir. Ülkemizdeki tarihi kent dokularının bazılarının çöküntü bölgeleri haline geldiği, bazılarının kontrolsüz turizm yığılmasıyla karnavallaştırıldığı, bazı sembolik alanların ise sosyoekonomik

ve ideolojik kırılmaların mekânsal sembolü olarak, ülke gündemine oturan çatışma alanları haline geldiğini görmekteyiz.

Kentlerin gelişiminde, koruma-kullanma dengesini, “her koşulda, daha fazla kullanma” hatta “tüketene kadar kullanma” yönünde bozmayı ve daha verimli yatırım alanları yaratmayı hedefleyen bazı sermaye çevreleri karşısında, toplumsal grupların seslerini yükseltmeye başladıkları görülmektedir. Bu grupların planlama sürecine katılımları; çoğu zaman ansızın ortaya çıkan projelere reaksiyon şeklinde olmaktadır. Kimi zaman toplumsal çatışmaya, direnişe ve hatta şiddet olaylarına varan bu toplumsal reaksiyonlar, iyimser bir bakışla, kamu yönetimine katılımın bir boyutu olarak değerlendirilebilir. Ancak gerek halk katılımından beklenen faydayı arttırmak; gerek toplumsal huzurun sağlanması için; katılım süreçlerinin çok daha iyi kurgulanmış süreçler olarak sunulması ve topluma öğretilmesi gereklidir.

Tarihi Çevrelerin Korunması Sürecinin Aşamaları ve İzmir’deki Durum

Kentlerin gelişim sürecinde, imar planlarının yanısıra, toplumsal yapıdaki değişimler, ekonomik dönüşümler ve yerel yönetimlerin kararları etkili olmaktadır. Bu nedenle tarihi çevrelerin katılımcı bir planlama anlayışı ile korunabilmesi sadece KAİP (koruma amaçlı imar planı) ile ilgili bir süreç değildir. Çeşitli aktörlerin desteği ile sağlanması gereken farklı aşamalar mevcuttur. Sürece katılan aktörlerin ve

etkinlik düzeylerinin sorgulaması için oldukça zengin içerik sağlayan bir il olan İzmir'deki uygulama örnekleriyle, bu aşamalar şu başlıklar altında toplanabilir:

Koruma Hedefinin Belirlenmesi

Tarihi kent dokularının Dünya Kültür Mirasının bir parçası olduğu, kentlerin planlanmasında öncelikli bir ilke olarak ortaya konmalı, maliyet-fayda hesapları yapılmadan önce "tarihi çevrelerin halkın katılımı ile korunması" hedefi benimsenmeli ve bu niyet topluma duyurulmalıdır.

İzmir Büyükşehir Belediyesinin İzmir'in tanıtımında kullandığı temalardan biri "Turizm Kenti İzmir" diğeri ise "Tarih Sanat ve Kültür Kenti İzmir"dir (İBB: 2016a). Bu yaklaşım, tarihi çevrelerin korunmasının stratejik hedef olarak (en azından yerel yönetimler tarafından) benimsendiğini ortaya koymaktadır.

İzmir ilinde 17 belediyenin Tarihi Kentler Birliği'nin üyesi olması (TKB; 2016) bu tespiti güçlendirmektedir.

Toplumsal Bilincin Oluşturulması

Koruma, sadece kamu yönetiminin bir hedefi olarak kalmamalı: "kültürel mirası korumanın" kentleri: sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal olarak zenginleştireceği ve kent kimliğinin en önemli unsurlarından biri olacağı; bu amaçla, bazı fedakârlıklarda bulunmanın zaruri olduğu bilinci oluşturulmalıdır.

Gelişmekte olan bir ülkede, tarihi çevrenin korunması konusundaki duyarlılığın, ekonomik sorunların önüne geçmesi kolay değildir. Bu gerçeğe rağmen, İzmir kent kimliğinin en önemli sembollerinin: Saat Kulesi, Asansör, Kadifekale, Agora, Kemeraltı vb. tarihi unsurlar olduğu ve bunların kentlilerce benimsenmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca, 14 yıldır "Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri" ile tarihi çevrenin korunmasına yönelik toplumsal bir bilinç oluşturmaya gayret gösterilmektedir (İBB; 2016b).

Yerel Gündem 21 platformu, İzmir Kent Konseyi: Kadın Meclisi, Engelli Meclisi, Gençlik Meclisi ve Çocuk Meclisi gibi demokratik katılım araçları da katılım ve koruma bilincinin oluşmasında katkı sağlamıştır (İKK; 2016).

Kemeraltı KAİP sürecinde "Kemeraltı Esnaf Derneği" adıyla çarşı esnafının örgütlenecek planlama sürecine katılması, daha sonra bölgenin mekânsal kalitesinin artırılması için "Kemeraltı Vakfı"nın kurulması istenmesi, koruma konusundaki toplumsal bilinci geliştirme çabaları olarak kıymetlidir (Ecemiş Kılıç ve Aydoğan: 2006).

katılımının sağlanması, Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir ilinde de en fazla eksikliğin gözlemlendiği aşamadır.

Ekonomik İşleyişin Sürdürülmesi

Tarihi kent dokularının yaşanabilirlik seviyelerinin korunabilmesi için; bakım, onarım ve restorasyon giderlerinin düzenli olarak karşılanabilmesi gereklidir.

“ŞEHİRLERİN PLANLANMASI SÜRECİNDE HALKIN KATILIMININ SAĞLANMASI; SADECE YEREL YÖNETİMLERİN DEĞİL, TÜM KAMU YÖNETİMİNİN DEMOKRATİKLEŞMESİ BAKIMINDAN EN ÖNEMLİ GÖSTERGELERDEN BİRİDİR”

Bütüncül Üst Ölçekli Planlama

Tarihi kent dokularının korunması, sadece sit sınırlarında yapılacak planlama ile sağlanamaz. Kentin ekonomisi, demografik yapısı, arazi kullanım deseni, ulaşım sistemi, fonksiyonel bütünlüğü ve hatta kentin bölge ekonomisi içindeki işlevi planlanırken tarihi kent dokularının varlığı dikkate alınmalıdır.

Ülkemizde teknik bir konu olarak görülen üst ölçekli planların yapımında halk katılımı düzeyinin düştüğü görülmektedir. İzmir Çevre Düzeni Planlarının hazırlanması sürecinde halk katılımı toplantıları yapılmışsa da, katılım sembolik düzeyde kalmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onadığı 1/100.000 ölçekli bu plan: İzmir ve Manisa illerinde onaylı alt ölçekli planların tutarlı bir şekilde bir araya getirilmesini sağlayan teknik bir çalışma olmuştur. Plan raporunda "katılım" ifadesi sadece 4 kez geçmektedir (ÇŞB Mekânsal Planlama Müdürlüğü; 2014). Dolayısıyla üst ölçekli planlarda tarihi çevrenin korunmasına odaklanan kararların geliştirilmesi ve sürece halk

Bu bölgelerin fonksiyonel canlılığının korunması için; kentlerin ekonomik işleyişinden kopmamaları sağlanmalı ve bu bölgelerin cazibesini arttıran, yatırımları tetikleyen projeler halkın katılımıyla geliştirilmelidir. İzmir'de, tarihi kentin dokusuna zarar verecek şekilde yayılmaya başlayan imalat kullanımının, kentin çeperindeki organize imalat bölgelerine taşınması gibi fonksiyonel dönüşüm kararlarının verildiği görülmektedir. Ayakkabı imalathanelerinin tarihi kent merkezinden çıkartılarak Ayakkabıcılar Sitesi'ne taşınması süreci böyle bir kentsel-ekonomik kararın sonucudur. Kemeraltı Derneği ve esnaf odalarının desteği ile yürütülen bu proje ile Kemeraltı'nda çok büyük bir mekânsal tahribat önlenmiştir (Taner, Ecemiş ve Aydoğan; 2003).

İzmir Sığacık'ta tarihi kent dokusuna, "yavaş şehir" teması ile turizm sektörünün çekilmeye çalışılması, Sığacık halkının katılımı ile sürdürülen ve etkili olduğu gözlenen bir girişimdir (Ecemiş Kılıç ve Aydoğan; 2015).

Kamuoyunun ilgisini tarihi dokuya yöneltecek proje yarışmaları da

(Kemeraltı Üst Örtü Tasarım Yarışması vb.) bu mahiyette olumlu girişimlerdir. Yine Kemeraltı Tarihi Kent merkezinde cazibe odakları oluşturacak projeler geliştirilmek amacıyla, yerel yönetimlerin ve esnafın katılımıyla TARKEM şirketinin kurulması; sivil toplum örgütleri ve yerel üniversitelerin katılımı ile bölgeyi canlandıracak restorasyon projelerinin hazırlanması; “ekonomik işleyişin sürdürülebilmesi” aşamasının önemini kavrandığını göstermektedir.

Katılımcı bir Koruma Amaçlı İmar Planı

Çoğunlukla “planlamaya katılım” şeklinde kullanılsa da, doğru ifadenin “şehirciliğe katılım”, ya da “düzenlemeye katılım” olduğu ifade edilmektedir. Bu ifade ile vurgulanmak istenen, bireyleri yalnızca planlama sürecine katmaya çalışmanın çok

• **Bilgilendirme:** Kentsel bir alanda, hangi planların ne zaman yapılacağı; planların amaç ve kapsamlarının neler olduğunun ve uygulamanın ne şekilde olacağı; belirlenen temel sorunların ve çözüm için kullanılacak olan olasıkların, tüm toplumsal gruplarca anlaşılabilir basitlikte açıklanmasıdır. Bu aşama, “doğrudan demokrasi”nin bir boyutu olan “katılımcı planlama süreci”nin ilk ve en önemli aşamasıdır. Bilgilendirme aynı zamanda toplumun bu konuya ilgisini çekmek ve katılımcı planlama sürecinin öğrenilmesini sağlamak boyutlarını da içermelidir.

• **Fikir beyanı:** Kentlilerin planlama sürecine ilişkin beklentilerini sunmaları için çeşitli gerçek ve sanal ortamların kullanılması aşamasıdır. Planlanan çevrede halka açık katılım toplantılarının yapılması, planlama sürecinin anlatılması ve kentlilerin görüşlerinin dinlenmesi;

ardından, planların tümüyle halkın katılımı sağlanarak hazırlanması ve onanmasıdır. Bu amaçla: geniş katılımlı meclis toplantıları; e-devlet sistemince desteklenen elektronik oylamalar veya yerel referandumlar kullanılabilir. Ortak beklentileri ve kaygıları olan topluluklar, organize bir şekilde kendilerinin ve kimi zaman katılım becerisi olmayan grupların (çocukların, hayvanların vb.) çıkarlarını savunucu çözüm önerileri geliştirebileceklerdir. Kimi toplumsal grupların, profesyonel destek alarak, farklı (örneğin: ekolojik duyarlılığı daha yüksek) plan önerileri geliştirmeleri ve bunları planlama sürecinde tartışmaya sunmaları mümkün olacaktır. Bu boyutta bir katılımın sağlanması, kentlinin planların uygulama sürecinin doğal destekçisi ve hatta savunucusu olmalarını sağlayacak, planı bir tür toplumsal uzlaşmanın dokümanı haline getirecektir.

İzmir ölçeğinde KAİP süreçleri değerlendirildiğinde: Katılım konusunda niyet olsa da, süreci organize edebilecek deneyim ve organizasyon altyapısının olmadığı görülmektedir. Bu nedenle katılımın “bilgilendirme” ve “ fikir beyanı” aşamalarında çeşitli olumlu adımlar gözlenmekle birlikte, “karara katılım” boyutunda bir gelişme olmadığı görülmektedir. Planlama sürecine katılımın tamamen yerel yönetimlerin inisiyatiflerine bırakılmış olması, yasal bir zorlamanın veya yönlendirmenin olmaması, bu alandaki tıkanıklığın önemli nedenlerinden biridir.

Planlama Mevzuatında Katılımcı Planlama

İl genel Meclisleri ve tüm ilçe belediyelerinin meclisleri: “temsili demokrasi”nin yerel unsurlarıdır. Ancak yerel meclislerin varlığını ve planlama sürecindeki görevlerini, planlama sürecine halkın katılımı olarak değerlendirmek, kavramsal bir hata olacaktır.

İzmir Kent Konseyi Meclisleri (Kadın Meclisi, Engelli Meclisi vb) tüm kentlilerin serbest biçimde katılımına olanak verdiği için, kavramsal olarak “doğrudan demokrasi” unsurlarıdır. Ancak bunların karar kademelerindeki etki düzeyleri düşüktür ve planlama sürecine odaklanmış yapılar değildir. Dolayısıyla bu meclisler de ancak katılımcı planlama sürecini destekleyen araçlar olarak

“DEMOKRATİKLEŞMENİN, SADECE MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİ İLE SAĞLANAMAYACAĞI HERKESİN MALUMUDUR. ANCAK BU DURUM, DEMOKRASİ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞMASI YÖNÜNDE ATILACAK ADIMLARIN KIYMETİNİ AZALTMAZ”

yeterli ve anlamlı olmadığı; bir bütün olarak şehirleşme politikasına, yani kent yönetiminin tüm unsurlarına katılımın gerekli olduğu düşüncesidir (Tekeli, 1990).

Planlama sürecine katılımın aşamaları merdiven basamakları şeklinde tanımlanabilir. Basamakların birer birer çıkılması, her aşamanın toplumu oluşturan bireyler ve topluluklarca öğrenilmesi ve içselleştirilmesi önemlidir (Aydoğan; 2006).

alan araştırması sırasında anketler yapılması; web siteleri üzerinden veya sosyal medya aracılığıyla kentlilerin tercihlerinin öğrenilmesi ve toplumda var olduğu tespit edilen eğilimlerin planlama sürecinde dikkate alınmasıdır. Plancı ve yerel yöneticiler kimi zaman “eğilim yoklaması” olarak adlandırılan, yasal bağlayıcılığı olmasa da, plancılara yön verecek oylamaları sürece dâhil edebilir.

• **Karara katılım:** Serbestçe bilgilendirilmenin ve fikir beyanının

nitelendirilebilirler. Bunların dışında Türkiye’de, yasal bir dayanakla, planlama sürecimizin parçası haline gelen katılım mekanizmaları şunlardır:

1 İmar Planlarının İlan Edilmesi ve İtirazların Toplanması:

3194 sayılı İmar Kanunu (1985): planların yapımı sürecinde bir ay boyunca ilan edilmesi (belediyesinde askıya çıkartılması), vatandaşların planlara itirazlarını yazılı olarak bildirmeleri ve ardından planların belediye meclislerinde yeniden değerlendirilmesini öngörmektedir. Planların ilan edilmesi: katılımcı planlamanın ilk aşaması olan “bilgilenme”nin sağlanmasının bakımından önemlidir. İtirazların toplanması ve plancılarca değerlendirilmesi ise: katılımın ikinci aşaması olan “fikir beyanı” kapsamında değerlendirilebilir.

2 Planların Dava Edilebilmesi:

İmar Kanunu kapsamında yapılan itiraz/önerilerin kabul edilmemesi durumunda, itiraz süresi içinde idare mahkemelerinde dava açılabilmesi öngörülmüştür. Ancak planların askıya çıkarıldığını duymayan vatandaşlar, planları sadece yapım aşamasında değil, uygulama sürecinin herhangi bir aşamasında, plan hakkında bilgi sahibi oldukları anda, dava edebilmektedirler. Bu durum kentlilerin ve sivil toplum örgütlerinin plan kararlarına itiraz edebilecekleri bir kanal oluşturmuştur. Her sene açılan binlerce dava, planlama sürecinin bir boyutu olarak kabul edilmekte ve artık doğal karşılanmaktadır.

3 Yatırım Alanlarında Çevresel Etki Değerlendirme Süreci:

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine (25.11.2014 Resmi Gazete Sayısı: 29186) tabi olan projeler için halk katılımı toplantılarının yapılması, planlama sürecine halkın katılımının bir boyutudur. Proje hakkında bilgi verilmesi: katılımın birinci aşaması olan bilgilendirme; vatandaşlarının görüşlerinin dinlenmesi ise: katılımın ikinci boyutu olan “Fikir Beyanı” kapsamında değerlendirilebilir. Ancak uygulama sürecinde, halkın görüşü ne kadar olumsuz olursa olsun; katılım toplantılarının yapılmasının onay için yeterli görülüyor olması, ÇED katılım toplantılarını bürokratik bir prosedür haline getirmiş ve değersizleştirmiştir.

4 KAİP’lerin Hazırlanması Sürecinde Yapılan Halk Katılımı Toplantıları:

2863 sayılı KTV Koruma Kanununun 17.(a) maddesine 2004 yılında eklenen hüküm ile KAİP sürecinde iki adet halk katılımı toplantısının yapılması zorunluluğu getirmiştir: “Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır.” (Değişik: 14.7.2004 - 5226/8 md.)

Planlama mevzuatında ilk kez halk katılımı ifadesinin geçmiş olması nedeniyle 2004 yılında yapılan bu değişiklik son derece önemli ve gerekli bir adım olmuştur. Özellikle kentsel sit alanlarında, halkın yoğun ilgi gösterdiği bu toplantılar: katılımcı planlamanın “bilgilenme” ve “fikir beyanı” aşamalarını karşılamıştır. İzmir’de Kemeraltı (1. ve 2. etabında), Bergama, Birgi ve Ödemiş KAİP süreçlerinde yapılan katılım toplantılarına bölge esnafının ve halkının yoğun katılımı gözlenmiştir.

Ancak bu yasa değişikliği: mevzuat gereği KAİP yapılması gereken Arkeolojik Sit Alanlarında da (çevrelerinde herhangi bir yerleşim alanı bulunmasa dahi; yani hiç nüfus barındırmamasalar bile) halk katılım toplantıları yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Oysa Türkiye genelindeki 14.840 sit alanının, sadece 267 adeti; İzmir’deki 654 sit alanının ise sadece 36 adeti; “kentsel sit alanı” niteliği taşımaktadır (Kültür Bakanlığı; 2016). Doğal olarak birçok arkeolojik alan için sadece prosedür gereği yapılan ve halkın ilgi göstermediği toplantılar, “halk katılımı toplantısı” kavramını olumsuz etkilemiş; planlama sürecini yavaşlatan gereksiz bir prosedür olarak algılanmasına neden olmuştur. Halk katılım toplantılarına ilişkin bu madde, 2011 yılında 648 sayılı KHK ile kaldırılmıştır. Yine de bu süreçte yapılan yüzlerce katılım toplantısı son derece değerli bir bilgi birikimi sağlamıştır. Günümüzde Koruma Kurulları, KAİP sürecinde (sit alanlarının niteliklerini dikkate alarak) katılım toplantılarının yapılmasını, plancıardan talep edebilmektedirler.

Değerlendirme

Birden fazla insanın olduğu her ortamda istemli veya istemsiz oluşan iktidar ilişkisi, kamu yönetiminin en önemli katmanlarından biridir. Demokratikleşme sürecinde: yöneten/ yönetilen arasındaki ayrışmanın azalması ve halkın yönetime daha fazla katılımı hedeflenmelidir. Mekânsal kararlarının verilmesi ve toplumun geleceğini şekillendirmesi olarak görülebilecek şehir planlama sürecine, halkın katılımının sağlanması: planlamanın etkinliğini ve verimliliğini artıracaktır. Elbette katılım kültürü toplumlara enjekte edilemez. Halkın katılabileceği ve katılımın gözle görülür, elle tutulur faydalar sağlayacağı projeler kurgulanmalıdır. Halkın ve yöneticilerin bu yaklaşıma ısındırılmaları ve zaman içinde halk katılımını sağlamanın yönetsel bir alışkanlık haline gelmesi için çaba sarf edilmelidir. Özellikle barındırdıkları kendilerine has sorunlar ile farklı ölçek ve kademelerde toplumsal ilgiye mazhar olan tarihi kent dokularına yönelik projelerin, halk katılımı ile yürütülmesi son derece faydalı olacaktır. ■

Muhammed Aydoğan, Doç. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Planlama Bölümü

KAYNAKLAR

- Aydoğan, M. (2006). Kentsel Yönetişim Bağlamında e-Planlama Yaklaşımları – İzmir Örneği. DEÜ FBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Müdürlüğü (2014). İzmir Çevre Düzeni Planı Raporu. <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfaicerik&lcl=937>
- Ecemiş Kılıç, S.; Aydoğan, M. (2006). Katılımcı Bir Kentsel Koruma Projesi: İzmir - Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi. Ege Coğrafya Dergisi, 15 (2006), 61-71, İzmir.
- Ecemiş Kılıç, S. ve Aydoğan, M. (2015). Sustainable Tourism and Heritage in Sigacık/Seferihisar. WASET International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic.; Vol:9, No:1, 2015; s310
- ICOMOS (1964). Venedik Tüzüğü. www.icomos.org/tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0860508001353672560.doc
- ICOMOS (1987). Washington Tüzüğü. www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2016a). Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri. <http://tarihesaygi.izmir.bel.tr/>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2016b). Tarihle İlişkinini Güçlendiren Kent. www.izmir.bel.tr/Projeler/1/179/ara/tr
- İzmir Kent Konseyi (2016). Kent Konseyi. www.izmirkentkonseyi.org.tr
- Kültür Bakanlığı (2016). İllere Göre Sit Alanları. www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html
- Taner, T.; Ecemiş, S.; ve Aydoğan, M.; (2003). Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu. İzmir: DEÜ Mimarlık Fakültesi.
- Tarihi Kentler Birliği (2016). Üye Belediyeler. www.tarihiKentlerBirligi.org/?belediyeler=u-ye-belediyeler-tum-liste
- Tekeli, İ. (1990). Kent planlaması ve katılım üzerine düşünceler; Planlamaya Katılım. Türkiye’de 14. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu Bildiriler Kitabı. İstanbul: M.Ü.Yayınları.

Yayalaştırma - Cadde Tasarımları Hareketi ve Politikalarının Oluşturulmasında Halk Katılımının Sağlanması: Provo “Beyaz Bisiklet Devrimi”

ÇALIŞMADA, YAYALAŞTIRMA PLANLAMASI İHTİYACINI DOĞURAN SÜREÇTE UYGULANAN ÖNCÜ HAREKETLER VE POLİTİKALAR İNCELENMEKTEDİR

Bedriye Asımgil

Robert Jasper Grootveld-Provo Hareketinin öncüsü (Resim 1)

Yayalaştırma, özellikle kent merkezlerinde yaşanabilirliği arttıran, yayanın rahat dolaşımı ile güvenliğini sağlayan, uygulandığı sokak/ caddelerin kullanımlarındaki artışa bağlı olarak kamu yararını gözeten insani bir yaklaşımdır. Yayalaştırma projeleri ile ekonomik, toplumsal, çevresel ve fiziksel anlamda iyileştirme sağlanmaktadır.

Son yıllarda, özellikle taşıt trafiğinin neden olduğu olumsuzlukları gidermek ve kentlerde güvenli ve tanımlı yaya alanları yaratmak amacıyla, yerel yönetimler yayalaştırma projelerine öncelik vererek, yayalaştırma projeleri geliştirmeye başlamışlardır.

Bu çalışmanın konusu, yayalaştırma/cadde tasarımları hareketi ve yayalaştırma planlaması ihtiyacını doğuran süreçte uygulanan öncü hareketler ve politikaların incelenmesidir. “Herkes için erişilebilirliğin sağlandığı”, sokakların kullanıcılar için “mekan” ifade ettiği düzenlemeler, ancak etkili politikalar ile mümkündür.

Temelde bisiklet kullanımını ve bisiklet yolu planlamasını öngören yayalaştırma/cadde tasarımları hareketinin ancak etkili bir halk katılımının sağlanması ile mümkün olabileceğine vurgu yapan Hollanda “Beyaz Bisiklet Planı”, yayalaştırma projelerinin oluşturulmasında, toplumsal bilinç ve halk katılımı ile bisiklet kullanımını teşvik etmesi ve düzenlemeler için gerekli radikal oluşumlara önemli bir örnektir.

Kentlerin Genel Yapılanması ve Yayalaştırma Süreci

Kentler, özellikle son yıllarda hızlı bir büyüme sürecine girmesi ile birlikte, kentsel kullanımlar/ fonksiyonlar arasındaki uzaklıklar, motorlu araç kullanımını arttırmış ve kentsel mekanın erişilebilirliğini olumsuz etkilemiştir¹.

Kentlerde otomobil odaklı erişimin yarattığı sorunların hissedilmesiyle; özellikle gelişmiş ülkelerde, otomobillere bağlı olmayan kentlerin oluşturulmasına yönelik “modern yaklaşımlar” kabul görmeye başlamıştır². Bu yaklaşımların temelinde, toplumsal halk hareketleri büyük önem taşımaktadır.

Toplumsal hareketler, sistemin öne çıkardığı şikayetler ekseninde ortaya çıkan bir yaklaşım olarak, .kent hayatının içine girmeyen birçok alanı kentsel tartışmaların içine ve doğrudan kontrol altına alarak yeni bir kurucu güç inşa edebilecek örgütlü bir çaba gerektirmektedir.

Kentsel mekanların erişilebilirliği için stratejilerin oluşturulmasında, yayalaştırma projelerinin siyasi bir öncelik olduğu ancak etkili bir halk katılımı ile mümkündür. Bu nedenle, kentsel mekanın erişilebilirliği ve kullanılabilirliği açısından fiziksel çevrenin daha yaşanabilir olması için, planlama felsefesine model ve yeni bir güç oluşturabilecek toplumsal halk hareketlerinin incelenmesi yararlı olacaktır.

“İnsan Yerleşimleri ve Şehirleri” için Stratejiler Bisiklet Dostu Kent Girişimi

Fiziksel çevrenin daha yaşanabilir hale getirilmesi için başta Kuzey Avrupa ülkeleri olmak üzere, pek çok ülkede çeşitli çalışmalar, toplumsal hareketler, projeler ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalardan en önemlisi Bisiklet dostu kent girişimleridir.

Bisiklet dostu kent, 1996 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansında (Habitat II) alınan ve şehirlerin herkes için yaşanabilir mekanlar olmasını amaçlayan kararın uzantısı olarak başlatılmıştır³. UNICEF'in “İnsan Yerleşimleri ve Şehirleri” başlıklı konferansında vurgulanan ve kentleri

planlama ve tasarım kriterleri geliştirmektir⁵.

Dünyadaki “Bisiklet Dostu Kent” girişimleri, tasarım ve planlama kararları incelendiğinde, kent yapısının mekansal kalitesini arttırıcı önlemlerin alındığı, yürüyüş, bisiklet, koşu, gibi çeşitli aktivitelere imkan veren açık kamusal alanların düzenlendiği, düzenlenen bu alanlarda gerçekleştirilen sosyal aktivitelerin ise kentin mekansal kalitesini arttırdığı gözlenmektedir⁶. “Bisiklet Dostu Kent” girişimleri, temelinde toplumsal halk hareketlerinin bir sonucudur. Toplumsal ve planlama düzeyindeki bu hareketler, 3 ana grupta toplanmaktadır. Yayalaştırma Hareketi, Cadde Tasarımları Hareketi ve Yerel / Bölgesel Düzeyde Planlama Politikaları.

dayalı farklı görüşleri içeren bir kamuoyu çalışmasında oldukça faydalı veriler elde edilmektedir. Bu veriler daha sonra teknik ve profesyonel bir bakış açısı ile değerlendirilmekte ve planlama aşamasında dikkate alınmaktadır.

Gelişmiş Bisiklet Yolu Planlaması İhtiyacını Doğuran Süreçte Yapılan Çalışmalara Göre

• **Yayalaştırma Hareketi:** Bu kavram ilk olarak 1950'li ve 1960'lı yıllarda yaya alışveriş merkezleri için ortaya konulmuştur. 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'lerde bu hareket alışveriş yapan insanlardan çok yayalar üzerine yoğunlaştırılmıştır. Böylelikle, 1970'lerin ortalarında yayalaştırılmış alanlar ortaya çıkmaya başlamıştır⁸. Yayalaştırma hareketi, elverişli bisiklet yolu alanları ile bisiklet yolu planlamasında önemli bir adımdır. Kullanıcıların alanı kullanım örüntüleri, planlı alanı, alanı hem yayalar hem de bisikletliler için çalışmalar yapmalarına olanak tanımaktadır.

• **Cadde Tasarımları Hareketi:** Motorlu araçların, bisikletlerin ve yayaların aynı yolda beraberce nasıl hareket edeceklerini düzenleyen cadde tasarımları hareketi, 1970'li yılların sonlarına doğru William Whyte ve Donald Appleyard tarafından geliştirilmiş, “yaşanabilir caddeler (livable streets)” kavramı olarak adlandırılmıştır. Yaşanabilir cadde tasarımı, çevresel ve sosyal konuları birlikte ele almaktadır. Appleyard'ın felsefesi şu şekilde özetlenebilir:

“caddeler otomobil ulaşımının sağlandığı kanallardan daha öte bir şeyler olmalıdır; insanların yaya veya bisikletli olarak hareket etmelerini sağlayan, insanların yüz yüze gelerek sosyalleşebildiği ve kente ilave yeşil koridorlar sunan bir yapıya sahip olmalıdır. Bu kavram bisiklet yolu planlaması için oldukça önemlidir. Çünkü burada, otomobiller ulaşım türleri içerisinde en hayati tür olarak görülmemektedir. Yaşanabilir caddeler en ideal olarak otomobil, bisiklet ve yayalar ile hizmet verir⁸.

• Yerel ve Bölgesel Düzeyde Planlama Politikaları

Şehirler doğası gereği, büyük sayıda insanların küçük alanlara toplandığı yerlerdir. Ulaşım sistemlerinin kalitesi, arazi fiyatları, bireysel konut tercihleri, demografik eğilimler, mevcut kentsel

“APPLEYARD'IN FELSEFESİNE GÖRE, CADDELER, OTOMOBİL ULAŞIMININ SAĞLADIĞI KANALLARIN ÖTESİNDE, KENTE İLAVE YEŞİL KORİDORLAR SUNAN BİR YAPIYA SAHİP OLMALIDIR”

bisiklet dostu yapabilmek için geliştirilebilecek stratejiler konusunda Tranter'in⁴ (2007) önerilerini gözden geçirmekte de fayda vardır.

Tranter, kentlerin, herkes için yaşanabilir mekanlar olmasına yönelik geliştirdiği stratejilerini, kent formu, komşuluk birimleri ve sosyal değerler üzerine odaklanmıştır. Tranter'e göre;

- Arabadan daha başka ulaşım araçlarına imkan sağlayacak kent formuna ilişkin düzenlemeler yapmak,
- Kentlinin yürüyebilecekleri, bisiklete binebilecekleri sokaklar yaratmak suretiyle komşuluk birimlerinin düzenlemesinde iyileştirme yapmak,
- Bisiklete binme/ yürüme amaçlı mahalleler ve trafik güzergahları oluşturarak sosyal değerlerdeki gelişmelere zemin hazırlamak, Bisiklet Dostu Kent Girişimi hareketlerini özendirici yaklaşımlardır.

Bisiklet dostu kent için geliştirilen stratejilerin amacı, kentlinin mekân kullanımının, mekân algılama duyularının geliştirilmesi için aktif biçimde bisiklet kullanımını teşvik etmek, bunun için de kente dair

Bisiklet Yolu Düzenlemeleri ve Hareketleri

Kuzey Avrupa gibi birçok ülkede, özellikle kentlerin bisiklet yolları ve bisiklet kullanımı için önemi fark edilerek master plan ölçeğinde bir takım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemeler ile, kentin/eyaletin genel ulaşım, arazi kullanımı, kent planı ve çevresel politikaları ile uyum içerisinde olması amaçlanmaktadır.

Düzenlemeler öncelikle mevcut durumun tespitine yönelik çalışmalardan oluşmaktadır. Önemli istihdam merkezleri, okullar, parklar ve alışveriş merkezleri gibi bisiklet trafiği üretebilecek alanlar, mevcut ve potansiyel bisiklet yolculukları açısından gözden geçirilmektedir.

Bisikletli ulaşımını etkileyen mevcut durumun ve fiziksel faktörlerin envanterinin çıkarılması çalışmalarında halkın katılımını sağlamak, en temel gerekliliklerden biridir⁷. Genellikle ulaşım amaçlı bisiklet kullanan insanlar ile rekreasyon amaçlı kullanan insanların farklı talepleri olacağı düşünüldüğünde, gözlem ve ankete

SOLDA Provo-"Beyaz Bisiklet Devrimi"
(Resim 2-3)

SOL ALTTA Bisiklet kullanımında farkındalık
(Resim 4)

SAĞ ALTTA Provo Hareketinde etkili halk katılımı (Resim 5)

alanların çekiciliği gibi faktörlerin hepsi, kentsel alanın ne şekilde gelişim göstereceği üzerinde anahtar rol oynamaktadır.

Kentin mekânsal biçimi ulaşım alternatifleri ile ilgilidir. Mekansal politikaların üretilmesinde, kent merkezinden yaklaşık 10 km. mesafede tek ailelik konutlar oluşturularak, yayalaştırılmış ve bisiklet dostu planlama politikaları geliştirilmiştir. Kentlerin yürünebilir(walkable) bir biçime dönüştürme yönünde planlama çalışmaları yapılmıştır. 'Sürdürülebilir olmaya doğru' ulaşım senaryoları oluşturulmuş, daha çok karma ulaşım, araç paylaşımı, bisiklete binme ve yürümenin tercih edildiği ulaşım sistemleri planlanmış ve entegrasyon düşünülmüştür⁹.

Yayalaştırma-Tasarım-Politika/Yöntem

Yayalaştırma, cadde tasarımı hareketi ve politikaları ile bisiklet kullanımının artırılmasının, etkili halk katılımı ile sağlanabileceğine vurgu yapan bu çalışmanın amacı, ses getiren ve Hollanda'nın günümüzdeki çevreci duruşunun sebebi olan Hollanda Beyaz Bisiklet Planını model alarak, toplumda bisiklet kullanımına ilişkin farkındalık yaratmaktır. Farkındalık yaratmaktaki temel ilke, çalışmanın bütün aşamalarında halkın, resmi kurum yetkililerinin, komitelerin ve diğer ilgi gruplarının aktif rol almasını sağlayıcı politikaların üretilmesi gerektiğidir.

Hollanda Planı "Beyaz Bisiklet Planı"(Witte Fietsenplan)

Avrupa ülkelerinden Hollanda, kentlerin yürünebilir(walkable) bir biçime dönüştürme yönünde planlama çalışmalarına öncülük etmiş bir ülkedir.

Hollanda Avrupa ülkeleri arasında bisiklet kullanımının en yaygın olduğu ülkelerin başında gelmektedir. Ancak 1965'lere kadar durum böyle değildir. Hollanda'daki birincil ulaşım aracının nasıl bisiklete dönüştüğüne değinmeden önce "Provo" adlı gruptan bahsetmek gerekir (Resim 1).

Provo, Hollanda'da 1965-1967 yılları arasında faal olmuş bir karşı-kültür hareketidir (Resim 2,3). Provo, kelime anlamı ile arıza çıkaran gençler olarak ifade edilmektedir. Toplumun sıradanlığının içinde olmayan grup olarak da tanımlanabilir¹⁰. Nozem hareketi olarak da bilinen bir karşı-kültürden ilham almıştır. 25 Mayıs 1965'de sanatçı Robert Jasper Grootveld, yazar Roel Van Duijn ile aktivist Rob Stolk tarafından oluşturulmuştur. Provo aslında bir imgedir. Kısaca, "toplumun sıradanlığının içinde olmayanlar grubu" olarak tanımlanabilir (Resim 4).

Provo'nun "Beyaz Planlar" olarak bilinen toplumda farkındalık yaratmak adına birçok girişimi bulunmaktadır¹⁰. Örneğin, "Beyaz Baca Planı", çevreyi kirletenlere yönelik vergi alınması ve bacaların beyaza boyanmasını önerirken; "Beyaz Ev Planı" Amsterdam'ın acil yerleşme sorununun çözülmesine yönelik boş olan evlere gidilip yerleşmesini öneriyordu.

En ses getiren planları ise, Hollanda'nın günümüzdeki çevreci duruşunun sebebi olan "Beyaz Bisiklet Planı" dır (Witte Fietsenplan). Sistemin

felsefi temelleri Hollandalı tasarımcı ve politik aktivist Luud Schimmel Pennink tarafından kurulmuştur.

“Motorize azınlığın trafik terörü”nü sona erdirmek için önerdikleri “Beyaz Bisiklet Planı”, çevreye zehir saçan arabaların şehir merkezinde yasaklanmasını ve onların yerini bisikletlerin almasını öngören bir plandır¹¹.

Daha sürdürülebilir bir çevre yaratmak adına Amsterdam’ın şehir merkezinde herkesin kullanımına açık bir bisiklet alanı olması fikrini öne sürmüşlerdir. 1965’de Provo, Amsterdam içinde bütün kişisel motorlu araçların durdurulmasına dair planlarını açıklamışlardır. Şehrin sokaklarının halk için daha güvenli hale getirilmesini, şehir içindeki ulaşımın sadece yürüme, bisiklet ve toplu taşımaya izin vermesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Belediyelere sundukları önerinin içeriğinde, her yıl için 20 bin beyaz bisiklet alınması ve halkın ücretsiz kullanımına sunulması gerektiğinden bahsetmişler, fakat bu öneri yerel politikacılar tarafından reddedilmiştir¹². Provo, bu reddedilmeyi kabul edip vazgeçmemiş, kendi imkânlarıyla 50 bisiklet temin edip, bunları beyaza boyadıktan sonra halkın kullanabileceği şekilde açık alana bırakmışlardır (Resim 5).

O zamanın kurallarına göre, bütün bisikletlerin kilitlenebilir olarak alanlarda bırakılması gerektiğinden, polisler bisikletleri toplatmıştır. Provo’ya göre ise; halkın kullanımına sunulan bisikletler kilitli olmamalıydı. Çünkü bu beyaz bisikletler, otoriterlerin araçlarının çirkinliği ve süslülüğüne karşı basitliği ve sağlıklı yaşamı temsil ediyordu. Polislerden bisikletleri geri alan Provo, her bisiklete bir numara vermiş ve basit bir kilit kombinasyonu yapmıştır. Bazı bisikletlerin çalınmasına rağmen, Beyaz Bisiklet Devrimi başlamış, kendi dilinde bu devrim “Witte Fietsenplan” olarak adlandırılmıştır¹³.

Provo’nun bu fikri günümüzde çok açık bir hareket gibi gözükse de 1960’larda toplum için radikal, tehdit unsuru ve tehlikeli olarak algılanmıştır.

Provo 1967 Mayıs ayında amaçlarına ulaştıkları gerekçesiyle dağılmıştır. Gruptan dağılanların bir kısmı Kabouter hareketi içinde tekrar birleşirken bir

kısmı da politik partiye dönüşmüşlerdir.

“Beyaz Bisiklet Hareketi” Nikah törenleri, sosyal etkinlikler ve şarkılarda da yerini bulmuş (Resim 6). Tomorrow ve Nazereth adlı gruplar Provo’dan etkilenerek “My White Bicycle” isimli şarkıyı bestelemişlerdir.

Hollanda’da 1965’li yıllardan sonra görülen ve “Beyaz Bisiklet Planı’nın mimarı Provo” adlı yapılanma, temelde bisiklet yolu planlamasında etkili bir halk katılımının sağlanmasında ve bölgesel işbirliğinin tesis edilmesinde etkin rol oynamıştır.

Provo grubunun dağılmasından sonra, etkili bir halk katılımının devamlılığında, Bisiklet Uzmanlığı için bir arayüz konumunda olabilecek sivil toplum kuruluşları da “Ana Bisiklet Planı’nın gerçekleştirilmesinde, yerel halkın bisiklet konularında fikirlerini ve kaygılarını rahatlıkla ifade edebilecekleri bir platform oluşturmuşlardır.

Hollanda’da “Interface for Cycling Expertise” (Bisiklet Uzmanlığı için

Arayüz) adında bir sivil toplum kuruluşu, bisikleti ön plana çıkararak modern bir ulaşım sisteminin planlanmasında Hollanda deneyimini paylaşmak için kurulmuştur. Örgüt, bisiklet kullanımını kolaylaştırmak için Botswana, Brezilya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Gana, Hindistan, Kenya, Peru, Güney Afrika ve Uganda’daki gruplarla çalışmaktadır. Bisikletin rolü, vizyonunu “Ana Bisiklet Planı” çerçevesinde toplumsal birleşme ile birlikte gerçekleştirmesinin yanı sıra, tüm şehirlerde bisiklet yolları ve politikaları oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır.

Bisiklet Planı’nın dayandığı temel ilke, çalışmanın bütün aşamalarında halkın, resmi kurum yetkililerinin, Hollanda Bisiklet Komitesi’nin ve diğer ilgi gruplarının aktif rol almasını sağlamaktır. Bisiklet Planı’nın vizyonu, bütün yaş gruplarından insanların günlük ulaşım ve rekreasyon amaçlı yolculuklarını bisiklet ile

“ETKİLİ HALK KATILIMINA ÖRNEK OLUŞTURAN PROVO HAREKETİ, BİREY - KENT ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ VE KENTSEL BİÇİMİ GÜÇLENDİRİCİ BİR ROLE SAHIPTIR”

gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak güvenli, bisiklet kullanımına elverişli bir Hollanda yaratmaktır. Plan'ın amacı da bu düzeyde bir kullanım potansiyelinin iyi değerlendirilmesi ve artırılmasıdır.

Hollanda yol güvenliği bakımından ilk 5 ülkeden biridir. Motorlu araç kaynaklı problemlerin farkına varılmaya başlanması (awareness), sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkması ve bisiklet örgütlerinin kurulması, bisiklet kullanımında ve bisiklet yolu düzenlemelerinde bir devrim olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç

1960'lardan itibaren dünyada açıkça gözlenen derin ve hızlı dönüşüm ile birlikte sistem karşıtı hareketlerin de

dönüşüm geçirdiği söylenebilir. 1960'lı yılların özellikle çevreci hareketleri, ideolojik çerçevesi çoğulcu olan, pragmatist ve katılımcı değerleri içerir. Toplumsal hareketler daha ziyade devrim ve ulusal hareketler etrafında gelişir. Ortak ideoloji ve ortak hedef toplumsal hareketi tek bir yöne odaklamaya imkan verir.

Toplumsal hareketler, dikkate değer sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da bir kaçını değiştirmek (ya da değiştirilmesine karşı direnmek) için örgütlü çaba harcamalarını gösteren bir terimdir.

Gerek teorik gerekse pratik olarak önemli açılımlar sağlayan toplumsal hareketler, daha önce kentsel biçimlenmenin ve kent hayatının içine girmeyen birçok alanı kentsel tartışmaların içine ve doğrudan kontrol altına alarak yeni bir kurucu güç inşa edebilmeyi ve bunların analiz edilmiş tarzını yakından etkilemiştir.

Hareketlere katılanların hedeflerini rastlantısal seçmediği, sistemin öne çıkardığı şikayetler ekseninde ortaya çıkan bir yaklaşımdır. 1950'lerden beri kentleşme ve hızlı büyümenin sonucu yeni kentlerde görece farklılaşmış sanayi ve iş bölgeleri yanı sıra apartmanlaşmış geniş konut alanları da ortaya çıkmıştır. Evler ve iş yerleri birbirlerinden uzaklaştıkça ulaşım önemli bir sorun haline gelmiştir. Motorize ağırlıklı ulaşım çözümünün kent ulaşımını aksatmaya başladığı noktada, kentsel yaşamla bütünleşme önemli bir sorun olarak gelişmiştir. Motorize ağırlıklı ulaşım çözümü bir yandan etkileşim halinde yeni kentlilerin zaman bilincini ve çalışma alışkanlıklarını biçimlendirirken, bir yandan da planlanmadan gerçekleşen toplumsal değişimler insanların

hayatlarını kolaylaştırmak yerine zorlaştırabilmektedir.

Bu bilinçle hareket eden Provo, Hollanda'da 1965-1967 yılları arasında faal olmuş bir karşı-kültür hareketi olmuştur. Otomobilin kent ulaşımını aksattığını ve kentsel yaşamla bütünleşme noktasında olumsuz rol oynadığını savunmuşlardır (Resim 7,8). Provo hareketi kendi kontrolleri dışındaki koşullara duygusal tepki veren bireylerin davranışları olarak değerlendirilmiştir.

Provo'nun en meşhur taktikleri, "Beyaz Planlar" adı altında geliştirdikleri eylemlerdir. Bunlar arasında en bilineni, "motorize azınlığın trafik terörü"nü sona erdirmek için önerdikleri "Beyaz Bisiklet Planı"dır. Şehrin sokaklarının halk için daha güvenli hale getirilmesini, şehir içindeki ulaşımın sadece yürüme, bisiklet ve toplu taşımaya izin vermesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Kentlerin yürünebilir (walkable) bir biçime dönüştürme yönünde planlama çalışmalarına öncülük etmişlerdir.

Provo'nun "belirli hareketler"inin ortaya çıkması ile "genel hareketler" in ve değişimin seyri belirlenmiş ve toplumsal bilinç ve halk katılımı, Hollanda'da bisiklet kullanımının teşvik edilmesi ve düzenlemeler için radikal bir oluşum sağlamıştır (Resim 9).

Bu anlamda, toplumsal hareketler ile toplum ve kentsel yaşamla bütünleşmenin mümkün olacağı, planlamalarda zorlayıcı bir güç oluşturacağı anlaşılmıştır. Bu nedenle, bireylerin hareketler aracılığı ile toplumu yeniden kurma gücünün önemi Provo hareketi ve Beyaz Bisiklet Planı ile anlaşılmıştır.

Kentler tarihsel bağlamda çok

SOL ÜSTTE Rob Stolk ve Sarah Days'in Beyaz Bisikletli nikah töreni, Ekim 1965 (Resim 6)

SOLDA Bisiklet kullanımında toplumsal bilinç ve halk katılımı (Resim 7,8)

SAĞ ÜSTTE Provo hareketinin toplumu yeniden kurma gücü (Resim 9)

katmanlı yapıya ve sosyo-kültürel özelliklere sahiptir. Kentlerde yaşam kalitesini iyileştirmek çok sayıda cadde ve sokağın yayalaştırılmasına yönelik bir dizi projeyi gündeme getirmektedir. Yayalaştırma aracılığıyla gerçekleştirilen cadde tasarımı projeleri ile sokak ve caddelerin kullanım potansiyelinin iyi değerlendirilmesi ve artırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla yolların yayalar için daha güvenli hale gelmesi, konunun bir başka boyutudur. Yayalaştırma ve cadde tasarımı projelerinin sağladığı en büyük yarar yürünebilirliğin artması, sokakların görsel kalitesinin artması ve yayalar için daha güvenli hale getirilmesidir. Yürünebilecek alanların artması; sokak aydınlatmasının, bilgilendirme amaçlı levhaların ve toplu taşıma olanaklarının da büyük oranda artması anlamına gelmektedir ki; bu durum bölgenin çevresel ve fiziksel çevre kalitesinin de iyileştirilmesi anlamına gelmektedir.

Yayalaştırma ve cadde tasarımı projelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, kullanıcıların sahiplenme düzeyini artırmakla mümkündür. Yayalaştırılmış alanın bisiklet kullanımı ile sahiplenme düzeyini artırma, etkili bir halk katılımı ile mümkündür.

Bölgesel işbirliğinin tesis edilmesinde ilgi gruplarının aktif rol alması tüm şehirlerde bisiklet yolları ve politikaları oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır. Bisikleti ön plana çıkaran modern bir ulaşım sisteminin planlanmasında, ülkelerin planlama ve toplumsal deneyimini paylaşmak "herkes için erişilebilirlik" in sağlanmasında örnek tasarım kararlarının oluşmasında yol gösterici olabilir. Bisikletle bütünleşik politikalara doğru ilk adımda izlenecek yollar ve deneyimler yol gösterici olabilir. Bisiklet potansiyeli yüksek bölgeler için bisiklet planlamasının ulaşım planlaması ile eş zamanlı ve eşdeğer önemde ele alınması, fayda ve ortak faydaların ortaya konması için, Avrupa ve Amerika ülkelerinin pilot bölge projeleri yardımcı olabilir. Bölgeye dair fiziksel alt yapı ve istatistiksel analizlerin yapılması ile bisiklet yolu planlamasının siyasi bir öncelik olduğu, toplumun tüm kesimlerinden katılımın sağlanması ile başarıya ulaşabileceği ülke örnekler dikkate alınarak analiz edilmelidir.

Etkili halk katılımına örnek oluşturan Provo Hareketi, kentlerin Bisiklet Dostu Kent olması yönünde,

birey ve kent arasındaki ilişkileri güçlendirici, toplumsal ve yönlendirici bir rol olarak benimsenebilir. ■

Bedriye Asımgil, Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Mimarlık Bölümü

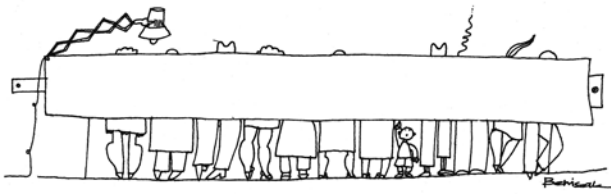
DİPNOTLAR

- 1 Barker, R. 1968. Ecological Psychology, Stanford University Press, Stanford.
- 2 Ömür Kaygısız, Erişilebilirlik ve Trafik, Planlama 2006/1, pp. 86-91, s.86
- 3 Riggio, E. 2002. Child Friendly Cities: Good Governance in The Best Interests Of The Child, Environment & Urbanization, Vol. 14, No 2. Retrieved June 04, 2007.
- 4 Tranter, P. 2007. "Strategies for Building Child Friendly Cities", Creating Child Friendly Environments Forum, 27 June 2007, Centre for Teaching and Learning, Stirling.
- 5 Matthews, H. & Limb, M.(1999) "Defining an Agenda for the Geography of Children's Review and Prospect", Progress in Human Geography 23(1), 61-90
- 6 Uz, V.E., 2004. Bisiklet Yollarının Geometrik Planlama Esasları ve Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, S. Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- 7 FDOT, 1994. Florida Bicycle Facilities Planning and Design Manual, Florida.
- 8 Lohr, A.M. 1999. Considerations, Process and Practice for Bicycle Planning, Master's Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State, Blacksburg, Virginia.
- 9 Tolley, R.ed. 1997. 'The Greening of Urban Transport', Built Environment, 25 (2) p. 182.
- 10 Yılmaz, E. M. Arkitera, 30 Ocak 2012, from http://www.arkitera.com/haber/6308/hollandada-bisiklet-devrimi-nasil-gerceklesti_
- 11 Stanstill, P.; Mairowitz, D.Z.(1999). BAMN (By Any Means Necessary): Outlaw Manifestos and Ephemera 1965-70, New York: Autonomedia (ilk baskı Penguın, 1971)
- 12 Gökgül, N. Beyaz Bisiklet Devrimi" ve Provo: Hollanda'da bisiklet rüyası, Gaia Dergi.
- 13 Geemente Amsterdam/Dienst Infastructuur, Verkeer en Vervoer

Mimarlıkta Kullanıcı Katılımlı Tasarım Modeli

BU YAZI VE YAZININ İÇERİĞİNE KONU OLAN KATILIMCI SÜREÇ MODELİ, KURAM İLE DENEYİMİN BİRBİRİNİ TAMAMLAYAN İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN YOLA ÇIKARAK; BİRİKİMLERDEN YA DA DENEYİMLERDEN ORTAYA ÇIKAN ANCAK GENELE DE UYGULANABİLECEK ESNEK BİR YÖNTEMSSEL ÇERÇEVE ORTAYA KOYMAYI AMAÇLAMİŞTİR

Ferhat Hacılibeyoğlu

ÜSTTE Mimari tasarım sürecinde kullanıcı-mimar ilişkisi üzerine bir yorum (Ak,1982) (Resim 1)

SAĞ ALTTA Mimari tasarımda kullanıcı katılımlı tasarım modeli süreç haritası (Şekil 1)

Mimarlık dahil tüm mekan bilimlerinin yaşanan sosyal değişimler ekseninde etkilendiği ve hemen her alanda değişimlerin gerçekleştiği 60'lı yıllar, insan merkezli tasarım ve karar süreçlerinin başlangıcı olmuştur. Bu süreçte mekanın fiziksel bir nesnenin ötesinde sosyal ve kültürel bir olgu olarak; kullanıcının ise aktif ve katılımcı olarak yeniden kavranmasının gerektiği düşüncesi belirginleşmiştir. Mimarlık disiplini içinde, kullanıcının katılımcı olarak tasarım sürecine sistematik ve bilinçli bir biçimde dahil edilmesi düşüncesi de bu dönemde tartışılmaya başlamış; katılım olgusu, mimarlık eyleminin icrasını, araçlarını, söylemlerini ve organizasyonel yapısını etkilemiştir (Resim 1). Bu bağlamda bir taraftan rasyonel bir kavrayışla bilimsel zeminde oluşturulan; katılımlı süreçlerin yönetimine rehber olacak genel geçer bir yöntemle dair arayışlar sürerken bir diğer uçta da kültürel-sosyal değişkenlerin varlığını gözeterek her sürece vaka bazında yaklaşan, bağlama bağlı, bağımsız uygulama deneyimlerinden öğrenmeyi esas alan bir yaklaşım da gözlenmektedir. Bu iki yaklaşım birbirlerine çelişir görünseler de zıt bütünleyicilerdir ve aralarında diyalektik bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bir ölçüde bu, kuram (model arayışı) ile uygulamanın (yapma ve deneyim) birbirini tamamlayan ilişkisidir. Hasan Fethi'nin Yeni Gurna deneyimi, Christopher Alexander'ın Mexicali deneyimi, Henry Sanoff'un teorik çalışmaları ve uygulama alanındaki deneyimleri ve Paul D. Cherulnik'in

çevre davranış bilimleri perspektifinden geliştirdiği analiz sistemi, değinilen kuramsal alanda oluşturulan yöntem arayışları ve bağlamına özgü uygulama deneyimleri için başlıca örnekler olarak sıralanabilir. Katılım olgusu ve mimarlık eylemi ilişkisine dair değinilen diyalektik durumun varlığı bu alanın kuramcıları tarafından da tanınmış ve bu anlamda geliştirilen önerilerin hem yöntem hem de deneyim ilişkisi üzerinden aktarıldığı gözlenmiştir. Bu yazı ve yazının içeriğine konu olan katılımcı süreç modeli, bu diyalektiğin varlığını kabul ederek yola çıkmaktadır. Birikimlerden ya da deneyimlerden ortaya çıkan ancak genele de uygulanabilecek esnek bir yöntemsel çerçeve ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu noktadan hareketle, kullanıcı katılımlı tasarım modeli uygulama alanından bağımsız olarak üretilmiş bir model olmamaktadır. Aksine, mevcut deneyimler ile gelişen birikimlere dayalı bir model olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle model; geçmiş birikimler üzerine kurulan ve bu birikimlere dair özelliklerin değerlendirilmesi ile oluşturulan geliştirilebilir, sentez bir modeldir. Bu modelin de ileriye yönelik çalışmalar için bir altlık oluşturabileceği düşünüldüğünde, önerilebilecek tüm modellerin birer sentez olması ve mevcut deneyimlerden edinilen birikimleri taban alarak, gelişimsel sürece eklenen birer halka olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla oluşturulan 'Kullanıcı Katılımlı Tasarım Modeli' için, süreç içinden süzülerek gelen, işleyişi ve aşamaları belirli bir 'yol haritası' ya da esnek ve 'geliştirilebilir

bir kılavuz model' nitelemeleri yapmak gerekmektedir. Bu nitelemelerle, söz konusu modelin kanonik bir kalıp olarak değerlendirilmemesi gerektiği vurgusunu yapmak, modelin niyetini net bir şekilde ifade edebilmek açısından son derece önemlidir. Şekil 1).

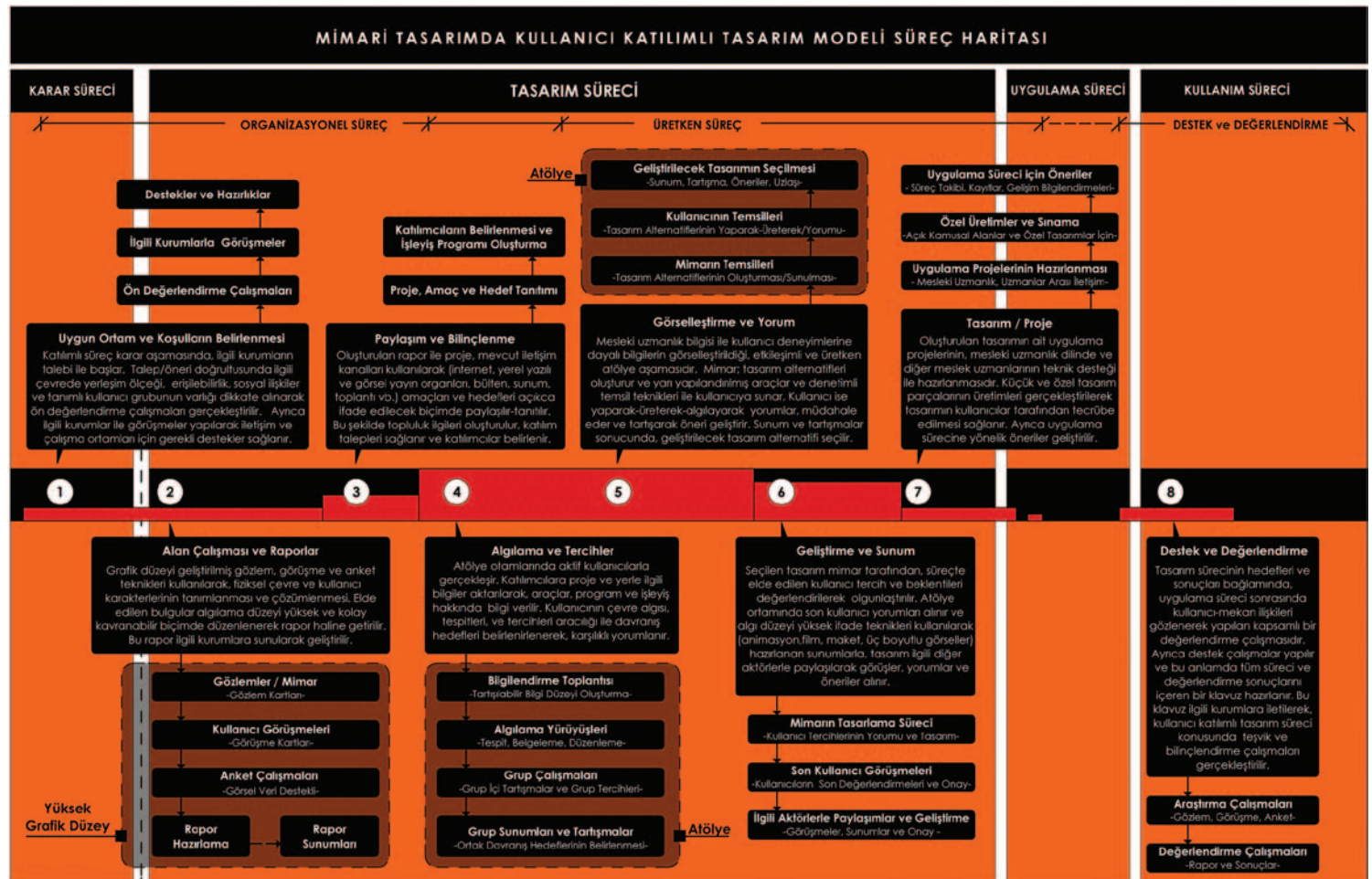
Kullanıcı katılımlı tasarım modelinin, yerleşik tasarım sürecinin sahip olduğu normatif yöntemlerden nasıl ayrıştığı ve eylemin icrasına yönelik önemli niteliklerinin neler olduğu önemlidir. Bu bağlamda tasarım süreci, salt tasarımcı ve sonuç ürün ilişkisi üzerinden gelişmeyecek, başta kullanıcılar olmak üzere sonuçtan etkilenecek diğer paydaşların düşünce ve deneyimlerinin bir arada tartışıldığı daha etkileşimli ve çoğulcu bir görgüde kavranır. Bu çoğulcu ortamın oluşturduğu iletişim gereksinimi aynı zamanda uygun ve kullanışlı iletişim araçlarının gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla model, mimarlığa özgü tasarım araçlarını kullanarak özellikle 'mimar-kullanıcı' ilişkisini güçlendirmeyi, kullanıcının ve diğer paydaşların kavrayabileceği düzeyle

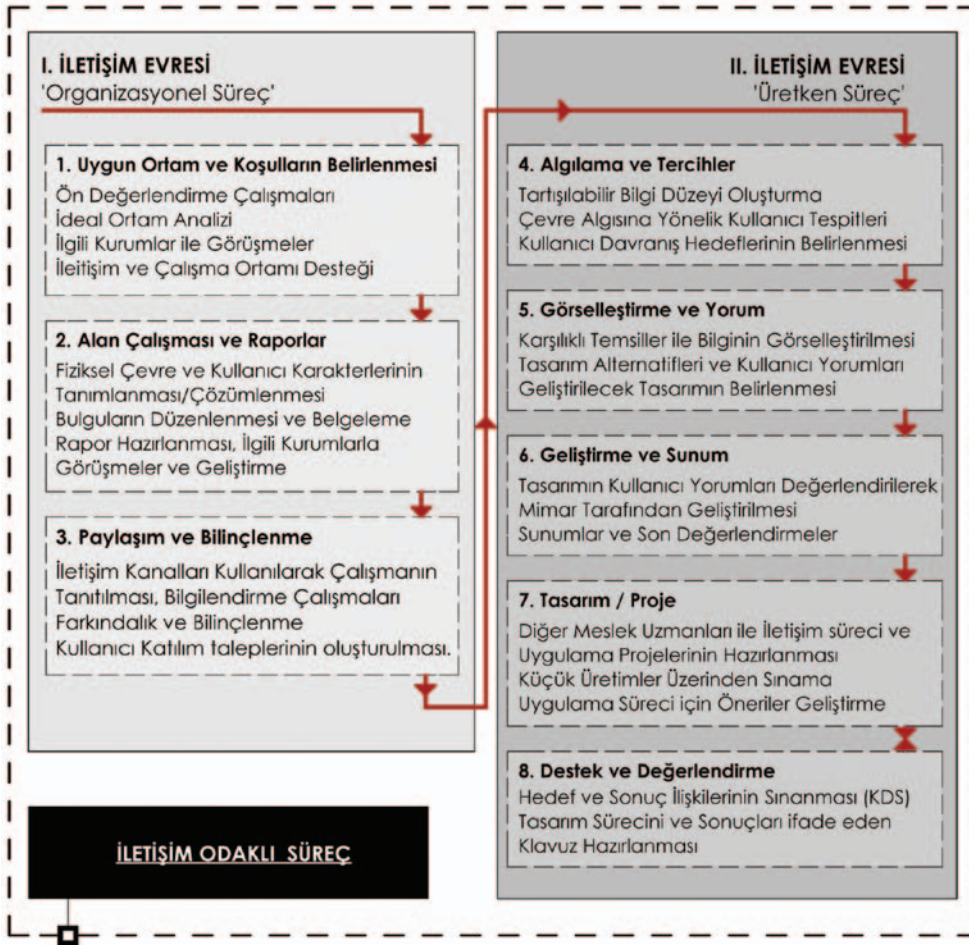
bir iletişim ortamını oluşturmayı amaçlar. Oluşturulan iletişim ortamında, kullanıcıların sahip oldukları örtük ve deneyime dayalı verileri tasarım sürecine doğrudan aktarabilmesi ise algılanabilir ve yorumlayabilir araçlar aracılığıyla sağlanır. Bu düşünceyle, tasarım sürecinin farklı evrelerinde tasarımcı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış ve denetimli araçlar ile bu araçların kullanımı içeren ortamlar oluşturularak, yüksek grafik düzeyli görselleştirmeler üzerinden bir iletişim kurgusu oluşturulur.

Modelin özelliklerinden bir diğeri ise profesyonel bilgi ile kullanıcı talepleri arasındaki gerilimin farkında olunması ve buna dair dengeli bir ilişki gözetmeye özen gösterilmesidir.

Bu farkındalık durumu yukarıdan aşağı gelişen bir tasarım sürecinin aksine, profesyonel bilgi ile kullanıcı talepleri arasında doğru dengeyi kurabilen etkileşimli ve uzlaşıya dayalı bir tasarım sürecini var eder. Bu durum doğrusal biçimde gelişen ve sonuç odaklı bir tasarım sürecinin aksine, tasarım alternatifleri üzerinden tartışılarak ve sürekli evrilerek, geri dönüşlere olanak veren çok boyutlu bir doku üzerinden gelişmeyi gerektirir. Diğer taraftan süreç odaklı ve sürekli iletişim üzerinden gelişen tasarım süreci, zaman kavramıyla doğrudan ilişkilidir ve çok boyutlu tartışma ortamına bağlı olarak büyüyen veri ağı, yerleşik tasarım sürecine kıyasla daha uzun zamana yayılan bir tasarım sürecini beraberinde getirir.

“KATILIMLI TASARIM SÜREÇLERİ, TASARIM ALTERNATİFLERİ ÜZERİNDEN TARTIŞILARAK VE SÜREKLİ EVRİLEREK, GERİ DÖNÜŞLERE OLANAK VEREN ÇOK BOYUTLU BİR DOKU ÜZERİNDEN GELİŞMEYİ GEREKTİRİR”

Kullanıcı katılımlı tasarım modelinin işleyişinde belirlenen iki ana iletişim evresi ve bu evrelerin kısa tanımları (Şekil 2)

Önerilen modelin bir diğer özelliği ise ölçek ve çoklu-çeşitlenen kullanıcı gruplarının varlığı ile olan ilişkisidir. Kısaca bağlam ile ilişkilenebilme olarak ifade edilebilecek bu durum, modelin uygulanabilmesi için yerelliği ve

hale getiren doğasının; çevreyle kurulmuş doğal bir iletişim zemini aracılığıyla, topluluk üyeleri arasında bilgi akışının kolay ve hızlı olmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle katılım yaklaşımını destekleyen zeminin varlığı ve

“KULLANICI KATILIMLI TASARIM MODELİ, GELENEKSEL TASARIM SÜRECİ ANLAYIŞININ İLETİŞİM FİKRİ ÜZERİNDEN EVRİLMİŞ BİR UZANTISIDIR VE BU EVRİM; ARAÇLARI, İŞLEYİŞİ VE ORGANİZASYONEL YAPISIYLA, TASARIM SÜRECİNİN BİR YÖNETME BECERİSİ HALİNE DÖNÜŞMESİ OLARAK İFADE EDİLEBİLİR”

küçük ölçekli yaşam çevrelerini ön plana çıkarırken, aidiyet ve toplum ilişkileri gibi kavramlar da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, ölçeğin katılım pratiğini gerçekleştirilebilir

yaşam örüntüsünde kültüre ait izlerin yerel topluluklarda daha belirgin olması, katılım, ölçek ve yerellik ilişkisinin güçlü bağları olarak gösterilebilir.

Özetle kullanıcı katılımlı tasarım modeli, geleneksel tasarım süreci anlayışının iletişim fikri üzerinden evrilmiş bir uzantısıdır ve bu evrim; araçları, işleyişi ve organizasyonel yapısıyla, tasarım sürecinin bir yönetme becerisi haline dönüşmesi olarak ifade edilebilir.

Söz konusu tasarım süreci modeli, nitelik, yöntem, araçlar ve paydaşlar üzerinden bakılarak, iki temel iletişim evresi üzerinden tarif edilir. Bu iletişim evrelerinden birincisi yönetsel bir kurguya ve sistematik bir işleyişe sahip olan ve 'tasarıma veri sağlama ve altyapı oluşturma' içeriği ile 'organizasyonel süreç' olarak ifade edilirken; ikinci iletişim evresi ise 'kullanıcının tasarım sürecine yaparak-üreterek doğrudan veri aktardığı' doğası nedeniyle 'üretken süreç' olarak tanımlanmıştır. Her iki iletişim evresi de birbirinden kopuk gelişmeyen, birçok noktada kesişerek birbirlerini tamamlayan özellikleriyle bütünleşik bir tasarım modelini var eder. Bu model, çevre ve kullanıcı değerlerinin önemszenmesi, paylaşım, iletişim ve etkileşim ortamlarının oluşturulması, kullanıcı tercih ve deneyimlerinin kavranması düşüncelerine dayanan ve iletişim araçlarının görsel ve grafik anlamda geliştirilerek kullanıldığı; iletişim odaklı tasarım süreci olarak da nitelendirilir (Şekil 2).

Modelde organizasyonel süreç olarak tanımlanan birinci iletişim evresi, mimar-kullanıcı iletişiminin doğrudan ya da dolaylı biçimlerde gerçekleştiği evredir. Özellikle çevre ve kullanıcı karakterlerinin tanımlanması olarak tarif edilebilecek bu evre; tasarım sürecinin bütünü etkileyecek boyutuyla, yerleşime ve kullanıcıya özgü niteliklerin saptanması ve bu belirleyici niteliklerin bir sonraki evreye sistematik biçimde aktarılmasını amaçlar. Fakat bu verilerin elde edilebilmesi için uygun koşulların varlığı ya da belirlenmesi, ilgili diğer aktörlerle ilişkilerin kurulması ve ortak hedefler belirlenerek potansiyel ilgililerle paylaşılması gibi katılımlı sürecin varlığını etkileyecek belirleyici temel unsurlar vardır. Tasarım sürecinde kullanıcı katılımının varlığını belirleyici

niteliklere sahip bu unsurların değerlendirilmesi ise çok paydaşlı zeminde organizasyonel bir yapı ve sistemli bir işleyiş gerektirmekte ve bu durum yönetsel kurguyu da beraberinde getirmektedir. 'Uygun ortam ve koşulların belirlenmesi', 'alan çalışması ve raporlar', 'paylaşım ve bilinçlenme' olmak üzere üç aşamada gerçekleşen organizasyonel sürecin temel özellikleri özetle şu şekilde ifade edilebilir;

- Kullanıcı katılımlı tasarım sürecinin gerçekleşmesinde belirleyici niteliklere sahip koşulların tespitini içeren ön değerlendirme çalışmaları yapılır.
- Yerel/mahalli yönetim, meslek odaları ve ilgili sivil toplum örgütleri ile ilişkiler kurularak, iletişim olanakları ve uygun çalışma ortamları için gerekli destekler sağlanır.
- Mevcut alan araştırma yöntemleri grafik ve görsel düzeyleri artırılarak mimarlık diline uyarlanır ve bu şekilde yeniden yapılandırılmış yöntemlerle yerleşim ve kullanıcı karakterleri belirlenir.
- Elde edilen bulgular sistemli bir biçimde belgelenecek kolay algılanabilir ve kavranabilir bir rapor oluşturulur.
- Mevcut iletişim kanalları yardımıyla yapılan çalışmalar paylaşılarak, ilgili çevre kullanıcıları ve diğer aktörlerin farkındalık ve bilinç seviyeleri yükseltilir/tetiklenir. Kamuoyu bilinci ve kullanıcı ilgileri oluşturulur.

Üretken süreç olarak ifade edilen ikinci iletişim evresinde ise kullanıcıya ait deneyimler, davranış özellikleri, tercihler ve öneriler önemsenerek, bu değerler, aktif kullanıcılar tarafından tasarım sürecine doğrudan-aracısız olarak iletilir. Organizasyonel süreçte hazırlanan fiziksel ortamlar, elde edilen bulgular ve sosyal ilişkiler zemini, bu evrenin altyapısını oluşturmaktadır. Özellikle atölye olarak tanımlanan bu iletişimsel ve informel altyapı bütünü; mimar ve kullanıcı arasındaki ilişkinin karşılıklı veri aktarımı, temsil ve yorumlama eylemleri üzerinden gerçekleştiği planlı etkileşim ortamlarını var etmektedir. Mimar ve kullanıcı olmak üzere iki taraflı gerçekleşen 'tanımlama-algılama', 'temsil-ifade' ve alternatifler aracılığıyla mimar tarafından dış ortama aktarılan

'zihinsel süreç' atölye ortamlarında gerçekleşen üretken iletişim sürecinin belirgin özellikleridir. Bu noktada 'temsil', her iki tarafın ortak ifade ve iletişim yöntemi olarak üretken sürecin işleyişini etkileyen araçları ile önem kazanır. Sözü edilen her iki grubun ortak ifade, algılama ve yorumlama biçimi, grafik düzeyi yüksek 'görsellik/görselleştirmeler' ile belirlenir. Bu anlamda yarı yapılandırılmış, müdahale edilebilir ve denetimli temsil araçları kullanılarak mimar-kullanıcı iletişimi ve etkileşimi gerçekleşir. 'Algılama ve tercihler', 'görselleştirme ve yorum', 'geliştirme ve sunum', 'tasarım/proje' ve 'destek ve değerlendirme' olmak üzere beş aşamadan oluşan üretken sürecin temel özellikleri özetle şu şekilde ifade edilebilir;

- Mimar ve kullanıcı olmak üzere farklı uzmanlık tabanlarına ait bilgilerin, tercihlerin ve yorumların, oluşturulan iletişim dili çerçevesinde görselleştirilerek, karşılıklı iletiliği etkileşimli üretken veri aktarımı sürecidir.
- Atölye ortamlarında gerçekleşen bu evrede, mimar tarafından yorumlanarak hazırlanan ve kullanıcı müdahalelerine olanak sağlayan yarı yapılandırılmış, denetimli temsil araçları ve teknikleri kullanılır.
- Birçok tasarım alternatifi değerlendirilerek, ortak değerler ve hedefler çerçevesinde geliştirilecek tasarım önerisi belirlenir. Kullanıcı tasarım yaparak değil, doğrudan veri sağlayarak sürece dahil olurken, mimar bu verileri değerlendirerek ve yorumlayarak tasarlama eylemini gerçekleştirir. Bir diğer deyişle kullanıcı doğrudan tasarımı yapan aktör değildir.
- Uygulama ve kullanım sürecine ilişkin değerlendirme ve tespitleri de kapsayacak biçimde, modelin bütün evrelerini içeren tasarım süreci kılavuzu hazırlanır. Kılavuz, benzer çalışmalar için hazır bulgular ve değerlendirme içermesi ve çalışma alanına katkı sağlaması anlamında oldukça önemlidir.

Son Söz

Yazının baştaki önermesine döner isek; katılımlı tasarım süreçlerinin verimli işleyişi için (1) kuramsal bir

altyapı ve onunla birlikte işleyen evrensel bir yöntem gereksinim olduğu ve aynı zamanda (2) bağlamsal farklılıkları göz ardı etmeyen, saha uygulamalarından ve deneyimlerden öğrenen özgün bir sürecin kayıtlarının tutulması gerekliliğinden söz edilerek; deneyimlerin her seferinde bu genel geçer yöntemi beslemesi gerektiği ifade edilmişti. Yukarıda açıklanmaya çalışılan katılımlı tasarım model önerisi bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında; her deneyim kendinden öğrenmekte ve bir üst çerçeveyi yeniden sınamakta, yorumlamakta, veri aktarmakta ve/veya yeniden şekillendirmektedir. Daha açık bir deyişle, modelin kendisinin de sınanarak gelişebilecek bir öğrenme biçimi olarak algılanması gerekir. Bu nedenle modelin kullanılmasıyla gerçekleştirilecek ilk girişimler, birer uygulama deneyimi olarak değerlendirilmeli ve bu deneyimlerin sonuçlarından çok geçirdikleri süreçler önemsenmelidir. Modelin geliştirilebilir bir sentez olarak kurgulandığı hatırlandığında; ilk etapta başarılı bir sonuca odaklanmak yerine, belirlenen her bir aşamada deneyimlenen durumların tartışılması ve modelin kendisinden öğrendikleri ile geliştirilebilmesi daha önemlidir. Dolayısıyla bu süreçte yaşanan her olumlu ya da olumsuz durum bir sonraki deneyim için önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir. ■

Ferhat Hacılibeyoğlu, Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR

- Ak, Behiç (1982), Fiziksel Çevrenin Oluşumuna Halkın Katılımı, Mimarlık, (175), S, 21.
- Cherulnik, Paul D. (1993), Applications of Environment-Behavior Research, New York: Cambridge University Press.
- Ersoy, Zehra (2010), Mimari Tasarımda Kullanıcı Odaklı Süreçler, Mimarlık, (351), S, 68-72.
- Fethi, Hasan (2010), Katılımlı Mimarlık, (S. Özaloğlu, Çev.). Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 1969).
- Hacılibeyoğlu, Ferhat (2013), Mimari Tasarım Sürecinde Kullanıcı Katılımı Üzerine Bir Model Önerisi, Doktora Tezi İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Ens.
- Sanoff, Henry (2000), Community Participation Methods in Design and Planning, New York: John Wiley&Sons, Inc.

Geleneksel İçinde İkiz Zıtlık

ALAÇATI İKİZ EVLERİ, BU BÖLGEDE KLİŞE MİMARİ VE MALZEME ÇÖZÜMLERİNE TEPKİ OLARAK “UYUMSUZ” BİR DİLLE VAR OLMUŞTUR. GENELLİKLE MİMARİ BAĞLAMIN ÇEVREYE UYUM DÜSTURUNA BAĞLI OLDUĞUNU GÖRMEMEYE ALIŞIK OLDUĞUMUZ MİMARİ DURUMLARA GÖRE BU ZITLIĞIN TERCİHİ; ALAÇATI EVLERİNİ KOPYALAMANIN SORGUSUZ KABULÜNE BİR TEPKİ OLARAK VAR ETME İSTEĞİDİR

Deniz Dokgöz, Ferhat Hacılibeyoğlu, Orhan Ersan

MİMARİ PROJE **İkiartıbir Mimarlık, Deniz Dokgöz, Ferhat Hacılibeyoğlu, Orhan Ersan**
İŞVEREN **Fatih Öztemel, Hakkı Tolga Darcan**
STATİK **Methal Mühendislik**
MEKANİK **DEG Mühendislik**
ELEKTRİK **ARGON Mühendislik**
YÜKLENİCİ **İLTE Yapı, Arif Temel Çürüksu, İnş. Müh.**
PROJE YERİ **Çeşme, Alaçatı**
PROJE TARİHİ **2010**

Alaçatı, İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı bir mahalledir. Ege Denizi'ne kıyısı vardır. Tarihi taş evleri ve rüzgâr sörfüne elverişli plajları ile ünlüdür. Son yıllarda taş evleri sayesinde çok fazla gelişmiştir. Alaçatı, Ege Bölgesi'nin önemli tatil beldelerinden biridir.

Alaçatı Evleri, Alaçatı'nın simgesi haline gelmiş, geleneksel mimariye sahip yapılardır ve burada en çok göreceğiniz şeylerden biridir. 19. Yüzyıl başlarından günümüze kadar gelebilmiş örnekleri olan Çeşme Alaçatı evleri, zemin katta sokağa bakan kepenkli pencerelerin bulunduğu ve zemin katlara dükkânlar yerleştirilen evlerdir. Çeşme Alaçatı evlerinin ortak özellikleri arasında bahçeler yer alır. Evlerin giriş katlarında Malta taşından veya desenli karolardan avlular bulunmaktadır. Dış yüzeylerin çoğu sıvanmamış ve böylece taş işçiliğinin en iyi şekilde görülebileceği şekilde bırakılmıştır. Alaçatı'nın en başta gelen özelliği de buradaki tepe üzerinde sıralanmış yel değirmenleridir. Günümüzde bu yel değirmenleri restore edilerek park içerisinde koruma altına alınmışlardır. Moloz ve kesme taştan,

yuvarlak gövdeli olarak yapılan bu değirmenlerin içerisine yuvarlak kemerli bir kapıdan girilmektedir. Üzerleri de konik bir çatı ile örtülmüştür.

Alaçatı Fatih Öztemel, Hakkı Tolga Darcan Evi Projesi, Alaçatı'nın güneybatısında bulunan Hacımehiş Mahallesi'nde yer almaktadır. Alaçatı köyüne yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu bölgede mimari olarak çok kısıtlayıcı kurallar yoktur. Bu da tasarım aşamasında bize daha serbest bir çalışma olanağı sağlamıştır.

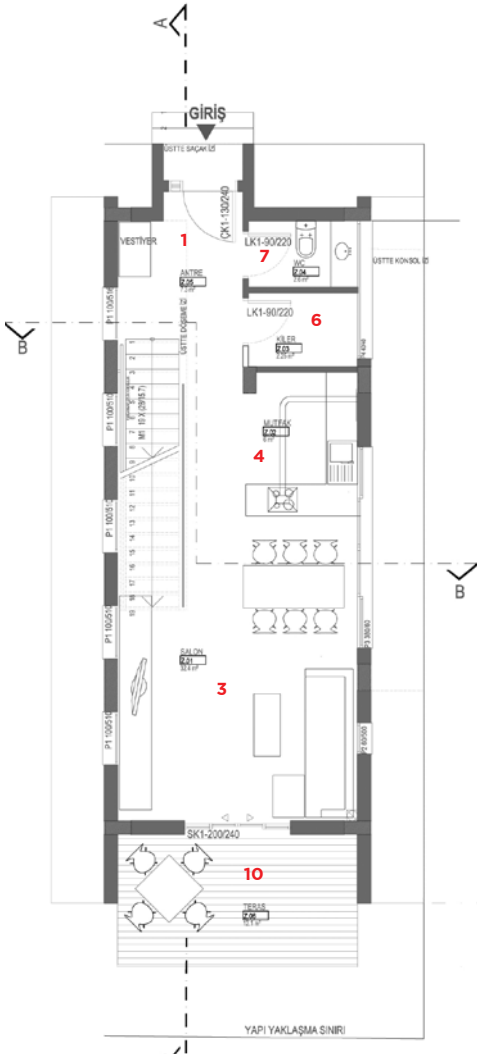
Hem var olan mimari dokuyla zıtlaşmayan hem de yeni ve modern bir yapı ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Mevcut yaklaşımlarında var olan alıntılama ve taklit tuzaklarına düşmeden tarihi dokunun içinde de yeni bir yapının nitelikli durabileceğini göstermek de amaçlarımızdan biridir. Ayrıca bu tasarım süreci ülkemizdeki yazlık konut üretiminin genel olarak mimarisinin sorgulanmasının gerekliliğini de tartışmamıza neden olmuştur. Yapı bu sorgulamaların getirdiği bazı mimari çözümleri de içermektedir.

Geleneksel doku içinde modern bir dille bölgeye yeni bir soluk getirmek

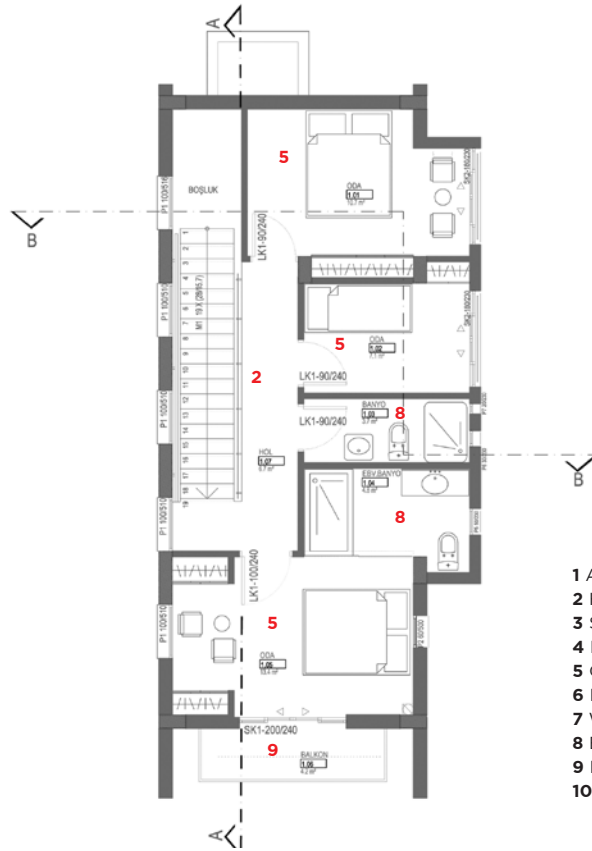

“HEM VAR OLAN MİMARİ DOKUYLA ZITLAŞMAYAN HEM DE YENİ VE MODERN BİR YAPI ORTAYA KOYMAK AMAÇLANMIŞTIR. GELENEKSEL DOKU İÇİNDE MODERN BİR DİLLE BÖLGEYE YENİ BİR SOLUK GETİRMEK İSTENMIŞTİR.”

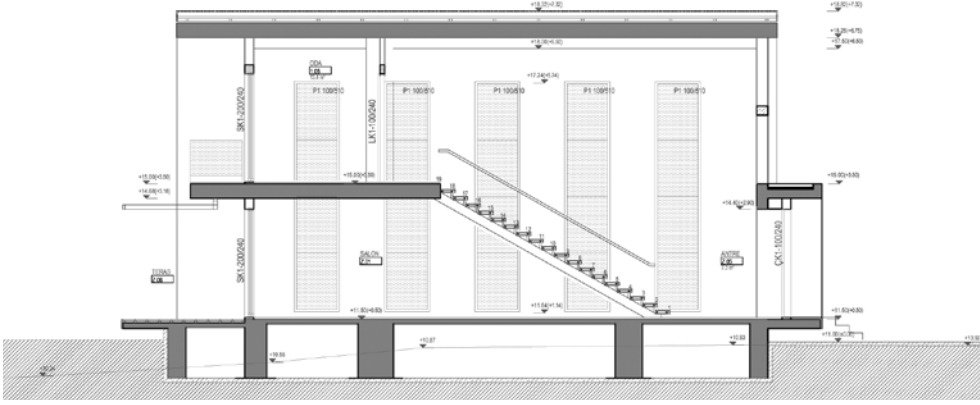

Zemin kat planı

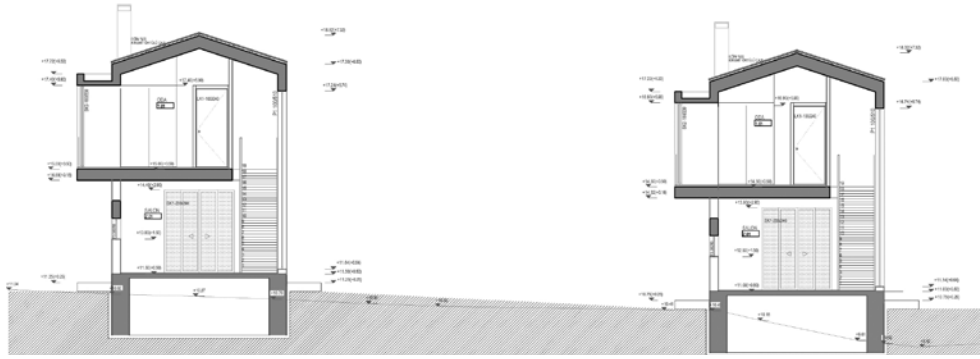

1. kat planı

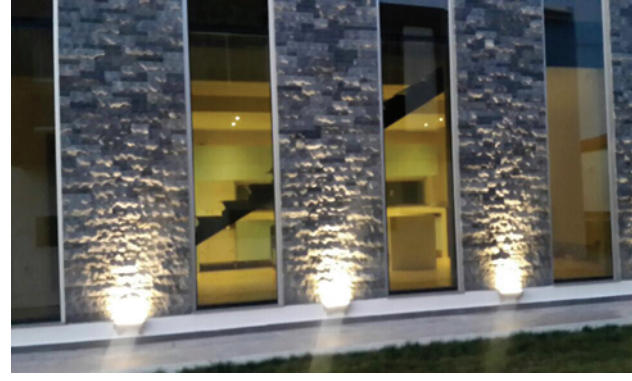
- 1 Antre
- 2 Hol
- 3 Salon
- 4 Mutfak
- 5 Oda
- 6 Kiler
- 7 WC
- 8 Banyo
- 9 Balkon
- 10 Teras

AA kesiti

BB kesiti

istenmiştir. Kütleli biçimlenişte ve iç mekân çözümlerinde günümüz modern çağın gereksinimlerini karşılayabilecek bir mimari yapı ortaya konmuştur.

Eski konutların hemen hemen hepsi iki katlıdır. Bölgedeki gabariyi aşmayacak şekilde çevreye uygun olarak bu yapı da iki katlı olarak tasarlanmıştır.

Geleneksel Alaçatı evlerinin plan düzenleri basittir. Projede, basit, karmaşık olmayan, insan ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir plan çözümüyle mekânlar oluşturulmuştur. Zemin kat daha serbest plan şeklinde düzenlenmiştir. Geleneksel konutlarda yer alan ortak mekânlara gönderme yapılarak farklı işlevlerin bir arada aynı anda yapılabildiği aynı zamanda birbirini engelleyip rahatsız etmeyecek şekilde yapılabildiği, bir şekilde plan çözümü düşünülmüştür. Üst kata ulaşımı sağlayan merdiven ise mekânın bütünlüğünü zedelemeyecek şeffaflıkta yapılmıştır. Üst katta ise mahremiyetin sağlanması açısından özel mekânlar yer almaktadır.

Geleneksel evlerde genelde cephede çıkma, cumba gibi elemanlar yer almaktadır. Bu özelliğe gönderme yapılarak projenin üst katında modern bir dille oluşturulan bir çıkma yapılmıştır.

Tasarımda bölgede çoğunlukla bulunan geleneksel çatı özelliklerine uygun bir çatı kullanılmıştır. □

Deniz Dokgöz, Y. Mimar
Ferhat Hacılibeyoğlu, Y. Mimar
Orhan Ersan, Y. Mimar

ARTICLE Commercial Buildings of 1950-1960 era in Central Business District in İzmir

İnci Uzun, Assist. Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

Commerce is an important input through İzmir's urban development. Construction of the quay and the railway had strengthened its role. Though 1922 fire had largely damaged the city center, planning of the burnt area was considered of top priority issue of the newly established republic. Many commercial buildings had been built there, which were mostly qualified examples reflecting the architectural tendencies of their era. This article focuses 1950's examples that still survive or survived until recent past.

ARTICLE Burned Away! The Touching Story of Old Monopoly Building (Arditi Mansion) in Urla

F. Nürşen Kul, Asst. Prof. Dr., İzmir Institute of Technology, Department of Architectural Restoration
Cemalettin Dönmez, Assoc. Prof. Dr., İzmir Institute of Technology, Department of Civil Engineering
Aysu Püskülcü Aydın, M.Arch.

This story tells the deterioration and destruction process of Arditi Mansion which is started and then accelerated after the fire that took place in 15 September 2013. Arditi Mansion, a remarkable example of historical residential architecture of Urla, was constructed during the second half of the 19th century and was preserved its authentic characteristics to a great extend until 2013. The fire, though put out immediately, damaged the building severely. The Municipality remained incapable of taking remedial measures shortly after the fire. Consequently, the deterioration and destruction process of the building accelerated as a result of being open to weathering conditions.

ARTICLE Request for Revitalization of Art with Shape, Material and Color Harmony "Auditorium del Parco"

Erkan Avlar, Assist.Prof.Dr., Yıldız Technical University Department of Architecture.

H. Sueda Yılmaz, Res. Asst., Yıldız Technical University Department of Architecture

This article explains request for revitalization of art with shape, material and color harmony which were used in Auditorium del Parco designed by Renzo Piano in L'Aquila that lost many

of its art values in 2009 due to the earthquake occurred. In this building, the architect Piano succeed to conquer fear of earthquake, to re-attract the attention for music and art and to ensure continuity in the previous habits before earthquake through wood materials that bring warmth and trust, cubic forms that bring the plainness and stillness, colors that bring the charm and spaciousness. Strong effect of Auditorium del Parco on the city and effort of resuscitation for people living in this city transform this building a symbol in L'Aquila, which was aimed to be a temporary building.

ARTICLE "Design For All" Approach on Barrier-Free PlayGrounds

Ayşe Özdemir, Assist.Prof.Dr., Pamukkale University, Faculty of Architecture and Design, Department of Landscape Architecture

The aim of this study is to evaluate the disabled or non-disabled children to discover their limits and all along both in terms of accessibility should be able to establish social communication in order to play a children's playground will contribute to the development of the spatial and functional possibilities of using design principles.

ISSUE The organization and transformation of conservative/participative reflexis in İzmir between the end of 20th century and the beginning of 21st century.

Emel Kayın, Assoc. Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

In this paper, the evolution of conservative/participative reflexis on urban issues in İzmir between the end of 20.th century and the beginning of 21.st century has been examined.

ISSUE The Possibility of Participatory Planning in the Conservation Process of Historical Sites in Turkey: The case of İzmir

Muhammed Aydoğan, Assoc. Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning

Nowadays, the conservation of historical urban quarters along with the landscape surrounding them is accepted as a universal planning norm. Living historical cities can only be conserved by the support of their citizens.

In this study, the main conceptual

discussion is how to ensure a democratic/participatory conservation planning. The participation efforts in planning processes in Turkey are evaluated based on the case of İzmir, and after that, the legal administrative structure is examined.

ISSUE Providing Public Participation in Creating Pedestrianization, Street Design Movement and Policy

Bedriye Asımgil, Assoc. Prof. Dr., Balıkesir University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

The article focuses on the accessibility of urban areas. The study also emphasizes that strategies for urban areas and the implementation of pedestrian road projects may be provide by active public participation. The theme of this work is the pioneering movements in the process of creating the need for pedestrianization / street design movements and pedestrian planning. "White Bike Revolution" in Netherlands is an important example on formations of public awareness and public participation to encourage the use of bicycles.

ISSUE User Participatory Design Model in Architecture

Ferhat Hacılibeyoğlu, Assistant Prof., Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, Department of Architecture

This article and the participatory process model, which is the subject of this article, takes the path through the complementary relationship between theory and experience; aimed at establishing a flexible methodological framework that emerges from accumulation or experience, but can also be applied to the general.

ARCHITECTURES Alaçatı Houses

Deniz Dokgöz, Associate Prof. Dr., Ferhat Hacılibeyoğlu, Assistant Prof. Dr., Orhan Ersan, M.Sc.Arch.

Alaçatı houses are located in Çeşme Alaçatı district of İzmir and designed as a reaction with their incompatible effect to architectural style and material solutions of their environment. The main idea was to create a simple form with considering continuity of horizontal and vertical architectural compounds. The house offers interior and exterior space connection via living space, which leads to the pool directly at the rear side of the building. Among the typical architectural style of the environment, Alaçatı Houses have a modern and contrast effect with its whitewash surfaces and holistic sense.